

Vertaisuuden voimaa

Tukioppilastoiminta koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden tukijana

Arviointitutkimuksen loppuraportti

Sini Perho



MLL 
MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Toinen Linja 17, 00530 Helsinki

p. 075 324 51

mll@mll.fi

www.mll.fi

Tutkimus ja käsikirjoitus

Sini Perho, nuorisotutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Ohjausryhmä

Ossi Heinänen, nuorisotyön päällikkö, MLL

Tommi Hoikkala, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusverkosto

Reija Salovaara, tukioppilastoiminnan suunnittelija, MLL

Anne-Mari Souto, nuorisotutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Kiitokset

yhteistyöstä ja avusta Maunulan yhteiskoulun tukioppilasohjaajalle Marja Loukolalle, Turun Suomalaisen yhteiskoulun tukioppilasohjaajalle Ilkka Saloselle, molempien tutkimuskoulujen rehtoreille ja opettajille, tutkimukseen osallistuneille tukioppilaille ja 7.-luokkalaisille, haastattelut litteroineelle Sonja Kopposelle, kyselylomakkeiden valmistelussa avustaneille Kaija Perholle ja Sami Myllyniemelle sekä kyselylomakkeet käsitelleelle Teija Strandille.

Rahoitus

Tutkimus on toteutettu Mannerheimin Lastensuojeluliiton tutkimussäätiön tuella.

Ulkoasu ja taitto

Tarja Petrell

Valokuvat

Mika Ranta

2007

Sisällysluettelo:

Tiivistelmä	4
Summary	5
1. Johdanto	6
1.1. Arviointitutkimuksen tausta ja tavoitteet	6
1.2. Tukioppilastoiminta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto	7
1.3. Tutkimuksen tehtävät	8
1.4. Tutkimuksen koulut, menetelmä ja aineisto	8
2. Auttamista ja järjestämistä – Toiminta tukioppilaiden silmin	10
2.1. Tukioppilaiden henkilökohtaiset motiivit	10
2.2. Tukioppilaiden valinta ja koulutus	12
2.3. Tukioppilaan tehtävät	14
2.4. Anti tukioppilaalle	20
2.5. Anti koulu yhteisölle	22
2.6. Vaikutusmahdollisuudet koulun toimintaan	25
2.7. Yhteenveto	26
3. Meidän tuki ja turva – 7.-luokkalaisten kokemuksia tukioppilastoiminnasta	28
3.1. Tukioppilastoiminnan rooli 7.-luokkalaisten koulun aloittamisessa	28
3.2. 7.-luokkalaisten ajatuksia tukioppilastoiminnan kehittämiseen	33
3.3. Yhteenveto	34
4. Ohjaamista ja iloa – Tukioppilasohjaajien näkökulmia tukioppilastoiminnasta	36
4.1. Tukioppilasohjaamisen perinne tutkimuskouluissa	36
4.2. Ohjaajien tavoitteet	37
4.3. Tukioppilastoiminnan merkitykset ohjaajien silmin	38
4.4. Haasteet ja kehittäminen	39
4.5. Vaatimukset tukioppilasohjaajille	41
4.6. Ohjaajan odotukset MLL:lle	42
4.7. Yhteenveto	43
5. Merkittävä pieni osa – Rehtoreiden ja opettajien suhde tukioppilastoimintaan	44
5.1. Tukioppilastoiminnan merkitykset rehtoreiden ja opettajien näkeminä	44
5.2. Tukioppilastoiminnan toteuttaminen ja kehittäminen	45
5.3. Yhteenveto	47
6. Tukioppilastoiminta tutkimuskouluissa: Haasteita ja oivia oppeja	48
7. Ajatuksia toiminnan kehittämisestä ja jatkotutkimuksen tarpeesta	50
Lähteet	52
Liitteet	
Liite 1: Kirjeet vanhemmille	53
Liite 2: Haastattelurungot	55
Liite 3: Kyselylomakkeet	63

Tiivistelmä

Tukioppilastoiminta on peruskoulun yläluokilla toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertaistuen ajatukseen. Tukioppilas on tavallinen, vapaaehtoinen oppilas, joka haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, viihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on kehittänyt ja koordinoitunut Suomessa 1970-luvun alkaen tukioppilastoimintaa ja järjestänyt koulutusta tukioppilaille, ohjaajille ja kouluttajille sekä tuottanut materiaaleja toiminnan tueksi.

Tässä tutkimuksessa arvioidaan tukioppilastoiminnan roolia ja merkityksiä kouluissa. Toimintaa tarkastellaan kahdessa tutkimuskoulussa yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden tukijana tukioppilaiden, 7.-luokkalaisten, tukioppilasohjaajien, opettajien, rehtoreiden sekä MLL:n näkökulmista. Laaja aineisto koostuu ryhmä- ja yksilöhaastatteluista, kyselyistä sekä havainnoinnista Helsingin ja Turun tutkimuskouluissa vuosina 2005 ja 2006.

Arviointitutkimuksen taustalla on viime vuosina koulua koskettanut kritiikki yksilökeskeisyydestä ja tiedollisen oppimisen painottamisesta. Myös oppilaiden antamat merkitykset koululle kytkeytyvät tietosisältöjä enemmän kavereihin ja ystäviin, johonkin ryhmään kuulumiseen. Sosiaalisuuden merkitystä kouluviihtyvyyden osana ei useinkaan oteta tarpeeksi vakavasti huomioon. Tukioppilastoiminnan voi nähdä vastaa-massa koulujen sosiaalisuuden haasteisiin.

Tutkimuskouluissa toteutettiin tukioppilastoimintaa eri tavoin. Helsingin koulussa tukioppilaat toteuttivat pienryhmissä kummiluokkatoimintaa intensiivisesti, mutta heidän tukioppilasryhmänsä kokonaisuudessaan oli löyhä. Turun koulussa panostettiin kummiluokkatoimintaa enemmän koulun yhteisiin tapahtumiin, mutta tukioppilasryhmä oli kiinteämpi. Tukioppilaiden toimintaa tukevia hyviä käytäntöjä

tutkimuskouluissa olivat heidän ryhmäytymistään vahvistava koulutus, säännölliset tapaamiset sekä arviointikeskustelut. Nämä kaikki vaativat tukioppilasohjaajilta resursseja, jolloin keskeiseksi kysymykseksi nousee usein yksin toiminnassa puurtavan ohjaajan tukeminen kouluyhteisössä. Toimiminen työparina on yksi hyvä käytäntö, samoin tukiryhmä toiminnan taustana jakaisi vastuuta ja vaatimuksia.

Tutkimuksen perusteella tukioppilastoiminnan keskeisenä haasteena kouluissa on sen aseman vahvistaminen osana koko kouluyhteisön toimintaa. Toiminta on tärkeää ja mielekästä siihen osallistuville, mutta muulle kouluyhteisölle se voi jäädä vieraaksi. Toiminnan näkyvyyden, sisältöjen tuntemisen ja arvostamisen lisääminen vaativat kehittämistä. Näissä tukioppilastoimintaan osallistuvia, tukioppilaita, heidän ohjaajiaan sekä toiminnan keskeisiä kohteita, 7.-luokkalaisia, ei saisi kouluyhteisössä jättää yksin. MLL voi pyrkiä vahvistamaan tukioppilastoiminnan tunnettavuutta ja arvostusta järjestämällä koulutuksia ja ohjaajapäiviä, tuottamalla materiaaleja sekä tarjoamalla yhdistysten ja piirien tukea. Lisäksi laajemman keskustelun herättäminen sosiaalisuuden huomioimisen tarpeista kouluissa ja pyrkimys aktiiviseen dialogiin opettajien kanssa voisivat olla mahdollisia vaikuttamiskeinoja. Tukioppilastoiminnan tunnustaminen keskeiseksi osaksi koulujen toimintaa oppilaskuntatoiminnan tavoin olisi samoin tärkeää.

Tämä arviointitutkimus on avaus tukioppilastoiminnan systemaattiseen tutkimiseen. Toiminnan kehittäminen vaatii jatkossakin tietoa tuekseen: koulujen eri toimijoiden kokemuksista ja haasteista on pyrittävä saamaan jatkuvasti tietoa, jotta kehittämisen tarpeet pystytään paikantamaan. Esimerkiksi MLL:n toimintakartoituksia voisi hyödyntää tähän entistäkin enemmän. Tukioppilastoiminta on merkittävä osa koulujen sosiaalisen ilmapiirin kehittämisessä, ja sen aseman vahvistaminen on tärkeää.

Summary

Peer support activity operates in the upper grades (from 7th to 9th) of secondary schools and is based on the idea of peer support. A peer student is an ordinary student who works voluntarily in order to strengthen the school community and help other students. Peer student activity aims at improving relations between students, school satisfaction, joint responsibility and safe and encouraging school atmosphere. Since the 1970s, the Mannerheim League for Child Welfare (MLL) has improved and coordinated peer support activities in Finland and organised training for peer students, their instructors and trainers and produced material to promote the activities.

In this study the role and meanings of peer support activity in schools are evaluated. The activities are examined in two studied schools from the points of view of peer students, their instructors, 7th graders, teachers, head teachers and the MLL. The extensive research data consists of group and individual interviews, questionnaires and observation, and has been collected in two schools located in the cities of Helsinki and Turku in 2005 and 2006.

This evaluation research has emerged as a response to criticism concerning schools' emphasis on individualism and cognitive learning. Furthermore, the meanings the students give to schools are more often linked to friends and peer group membership rather than to learning. Yet often the significance of the social aspect is disregarded in schools. Peer support activity can be seen as one answer to these challenges faced in schools.

The studied schools organised their peer support activity in different ways. In Helsinki, the peer students formed tight smaller groups and organised activities for the particular 7th grade class they were hosting, while the peer students' group as a whole was loose. In Turku, the peer students concentrated more on organising events for all students of the school instead of only for their individually assigned 7th grade class, and thus the peer students' group as an entity was tight. Successful promoting practices for the peer students in the studied schools included training that supported the peer students' grouping process, regular meetings of the group and evaluation

discussions concerning their activities. All of these demanded plenty of resources from the peer students' instructor. Therefore, a significant question is how to support the instructor who often works hard and alone in schools. One applicable practice is to organise the instructor's work in pairs, and another one is to collect a support group to promote the activities and to share these responsibilities and demands.

According to this study the key challenge for peer support activity lies in strengthening its position as a part of the school community. Peer support activity is important and meaningful for the people participating in it, but for the rest of the school community it may remain unfamiliar. The visibility, familiarisation of the contents, and status of the peer support activity still demand developing. The actors, in other words the peer students and their instructors, and the key factors, ie the 7th graders, should not be left alone with these challenges. The MLL as one actor can still aim at strengthening the recognition and status of the peer support activity by continuing its ongoing activities, such as organising training and meetings for instructors, producing material, and relying on the support of the MLL's regional branches and local associations. In addition, the means of influencing could, for instance, include raising a wider discussion concerning the needs for recognising the social aspect in schools as well as seeking an active dialogue with the teachers. Furthermore, with regard to the schools' functioning it is important to recognise peer support activity as an equal to the activity of student unions.

This evaluation study is an opening in the systematic research of peer support activity. Knowledge concerning the activities is needed in order to develop them. Information concerning the experiences and challenges faced by the actors in peer support work should be gathered continuously in order to be able to locate the needs for improving the activities. The annual national surveys concerning the activities, gathered by the MLL, could perhaps be used more often as tools for finding answers to these questions. Peer support activity is a significant part of improving the social atmosphere in schools and therefore strengthening its position is important.



1. Johdanto

1.1. Arviointitutkimuksen tausta ja tavoitteet

Keväällä 2005 käynnistyneen arviointitutkimuksen tavoitteena oli tutkia tukioppilastoiminnan merkityksiä ja roolia kouluissa. Tukioppilastoiminta on peruskoulussa toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertaistuen ajatuksen. Tukioppilas on tavallinen, vapaaehtoinen oppilas, joka haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa. (Haiminen & Salovaara 2003, 1.) Tukioppilastoimintaa ei voi sivuuttaa, kun puhutaan koulujen mahdollisuuksista ja tavoista kehittää yhteisöllisyyttä ja oppilaiden osallisuutta. Toiminnan tarpeellisuudesta ja sosiaalisesta tilauksesta kertoo sekin, että tukioppilastoiminta kattaa jo lähes 90 % perusopetuksen 7–9.-luokista (MLL:n tukioppilastoiminnan internetsivut 2006).

Koulua on viime vuosina kritisoitu liiallisesta yksilökeskeisyydestä ja tiedollisen oppimisen painottamisesta. Suomalainen koulu on menestynyt hyvin kansainvälisissä koulutusvertailuissa, mutta tulokset oppilaiden kouluviihtyvyydestä ja sosiaalisista taidoista eivät ole yhtä hyviä¹. Leevi Launosen ja Lea Pulkkinen (2004, 36–37) mielestä oppilaiden sosioemotionaalinen kehitys ei ole

saanut riittävästi tukea. Myös Kaarlo Laine (2000) kritisoi nykyistä koulua liukuhihnamaiseksi oppimistehtaaksi, jossa nuorille subjektiivisesti mielekkäät kokemukset, esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutustaidot, jäävät tiedollisen oppiaineen varjoon. Opetus ja tiedonvälitys ovat löyhiä siteitä oppilaiden välillä, jos sosiaalisia taitoja ei kehitetä nuorten omaehtoisuuden pohjalta.

Nuorten näkökulmasta koulu heidän arkisena ympäristönään saa merkityksensä pitkälti kavereista ja ystävistä, johonkin ryhmään kuulumisesta (Hoikkala 2001; Keskisalo 2003; Tolonen 2001). Sosiaalisuutta ei useinkaan oteta tarpeeksi vakavasti huomioon. Tämä tulee kiinnostavasti esiin myös Maritta Törrösen ja Riitta Vorناسen (2002) tutkimuksessa, jossa he vertailivat nuorten ja kasvatusalan ammattilaisten käsityksiä nuorten huono-osaisuudesta ja syrjäytymisestä. Kun johtavassa asemassa sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät aikuiset tulkitsivat nuorten syrjäytymistä perinteisillä tekijöillä (perhetausta, koulutus, taloudellinen ja yhteiskunnallinen asema), niin yläkouluikäisille nuorille syrjäytyminen oli pikemminkin ryhmään kuulumattomuutta suhteessa vertaisiin kuin suhteessa aikuisiin tai yhteiskuntaan. Nuorille huono-osaisuus ja syrjäytyminen merkitsivät yksinäisyyttä, joutumista syrjään kavereista tai kouluyhteisöstä, toiseuden ja ulkopuolisuuden kokemusta.

¹ Toisaalta jo tutkimusasetelmia ja kouluviihtyvyyden mittaamisen mahdollisuutta ja sen kriteereitä voi pohtia kriittisesti. Menestystä tietyssä oppiaineessa on helpompi mitata numeroilla kuin kouluviihtyvyyden monitasoisista sisältöistä.

Tukioppilastoiminta pyrkii tukemaan koulua edellä mainituissa haasteissa ja ongelmissa. Se korostaa kouluviihtyvyyden tekijöinä hyviä vertaissuhteita, nuorten ja aikuisten yhteisvastuuta koulu yhteisön kehittämisessä ja myönteistä ilmapiiriä. Tukioppilastoiminta määritetään yhdeksi toimintamalliksi oppia toisen huomioon ottamista, oikeuksia ja velvollisuuksia ryhmässä ja yhteisiä pelisääntöjä ja toimintatapoja. Toiminta pohjautuu yhteistoiminnallisiin oppimismenetelmiin, ja tavoitteena on kehittää tukioppilaiden itseluottamusta ja valmiutta huomioida muiden nuorten tilanteita ja puuttua esimerkiksi kiusaamistilanteisiin. Lisäksi tukioppilastoiminnan toivotaan tukevan oppilaiden koulutyötä. Tukioppilastoiminta on yksi keino kannustaa nuoria toimimaan koulunsa hyväksi ja ottamaan vastuuta yhteisten asioiden hoidosta omassa koulu yhteisössä. Tavoitteena on myös se, että tukioppilaiden toiminta innostaisi ja kannustaisi muitakin nuoria aktivoitumaan. Tukioppilastoiminta on koulun sisällä tapahtuvaa nuorisotyötä, ja se painottaa nuorten äänen kuulumista ja kuuntelemista kouluissa. Se pyrkii myös poistamaan asetelmaa nuorten maailma vastaan aikuisten maailma ja rakentamaan koulu yhteisöstä yhteistä toiminta-areenaa, jossa kaikki toimijat ovat tasavertaisia. (Haiminen & Salovaara 2003.)

Tukioppilastoimintaa ei ole tutkittu muutamia kyselyaineistoihin pohjautuvia opinnäytetöitä lukuun ottamatta (esimerkiksi Leino 2004; Alasaarakka 1995; Hänninen ja Tiainen 2005). Tämän arviointitutkimuksen tavoitteena on luoda pohjaa tukioppilastoiminnan systemaattiselle ja pitkäjänteiselle arvioinnille. Tutkimuksen tehtävänä on arvioida ja tulkita kriittisesti tukioppilastoiminnan mahdollisuuksia ja merkityksiä koulu yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden kehittämiseen. Tutkimuksessa vertaillaan myös erilaisia tukioppilastoiminnan muotoja ja nostetaan esiin hyviä ja toimivia käytäntöjä. Tutkimuksen tavoitteena on saada käytännöllistä tietoa toiminnan kehittämisen tueksi. Arviointitutkimus reflektoi toimintaa, problematisoi kentän rutiineja ja tekee ongelmia näkyviksi. Tutkimuksen käytännöllisyys vaatii tutkimusta asettumaan dialogiin kentän kanssa, ja se merkitsee prosessin seuraamisen, tulosten ja merkitysten arvioinnin ohella myös vaihtoehtojen pohdintaa (Paakkunainen 2001; Keskisalo & Perho 2002).

1.2. Tukioppilastoiminta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto

MLL on kehittänyt ja koordinoanut tukioppilastoimintaa Suomessa jo 1970-luvulta alkaen ja järjestänyt tukioppilaiden, ohjaajien ja kouluttajien koulutuksia sekä tuottanut materiaalia toiminnan tueksi (Nurmela

& Kuurne 2002). Tukioppilastoiminnan lähtökohtana on, että toiminta nivoutuisi mahdollisimman kiinteäksi osaksi koulun käytäntöjä. Toimintaa ohjaavat ensisijaisesti koulun omat arvot. Tämän ohella MLL on määritellyt tukioppilastoiminnalle yleisiä arvoja, joita ovat suvaitsevaisuus, vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus, osallisuus ja ilo. Tukioppilastoiminta on vapaaehtoistoimintaa, ja tukioppilaille haluavat oppilaat saavat siihen koulutuksen. Tukioppilaksi valmentava koulutus hyödyntää nykyaikaisia toiminnallisen oppimisen keinoja, ryhmäyrittää oppilaita monin eri tavoin ja pyrkii virittämään vastuullista asennetta elämää ja toisia ihmisiä kohtaan (Bäck 2004, 149). Koulutuksesta ja toiminnasta vastaa useimmiten koulussa työskentelevä aikuinen tukioppilasohjaaja, tavallisimmin joku koulun aineenopettaja.

Käytännössä tukioppilastoimintaa voi toteuttaa ja toteutetaan kouluissa eri tavoin. Osa kouluista toteuttaa toimintaa kiinteässä yhteistyössä MLL:n kanssa, osa taas vastaa toiminnasta itsenäisesti. Tukioppilastoimintaa toteutetaan usein myös yhdessä kuntien tai seurakuntien nuorisotyön kanssa. Tukioppilaiden valinta, koulutuksensa ja toimintamuodot vaihtelevat kouluittain. Esimerkiksi joissakin kouluissa tukioppilastoiminta on valinnaisaineena, joissakin vapaaehtoistoimintaa muun koulutyön ohessa. Keskeistä tukioppilastoiminnassa on aktivoida tukioppilaita kehittämään itse toimintamuotoja, joilla he voivat nostattaa koulunsa yhteishenkeä, ehkäistä koulukiusaamista ja edistää hyviä toverisuhteita. Yleisimpiä toimintamuotoja ovat esimerkiksi kummiluokkatoiminta, 7.-luokkalaisten vastaanottaminen koulun alkaessa, teemapäivät, koulun yhteiset juhlat, välituntitoiminta ja vanhempainilat. (Haiminen ja Salovaara 2003.)

Tukioppilastoimintaa pidetään yleisesti ottaen kouluissa tärkeänä. Toimintaa tarkastelleissa opinnäytetöissä sekä MLL:n tukioppilasohjaajilta keräämissä toimintapalautteissa on kuitenkin tullut esiin, että tukioppilastoimintaa ei tarpeeksi mielletä koulun yhteiseksi asiaksi. Tukioppilasohjaajat kokevat usein jäävänsä yksin, koska muita opettajia on ollut vaikea saada osallistumaan toimintaan. Lisäksi tukioppilastoiminnan tavoitteet ja sisällöt ovat jääneet epäselviksi osalle koulu yhteisön jäsenistä (Leino 2004). Keskeisenä haasteena onkin koko koulu yhteisön sitoutuminen tukioppilastoiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen. Nämä haasteet palautuvat kysymykseen yhteisöllisyyden huomioimisesta osana koulutyötä. Osittain on kyse myös siitä, miten kouluissa suhtaudutaan toiminnallisuutta korostaviin oppimismenetelmiin ja koulun ulkopuolisten nuorisotoimijoiden mukaan tulemiseen. Toisena keskeisenä haasteena on ilmennyt tukioppilaiden sitoutuminen tavoitteelliseen toimintaan. Tämä asettaa

kysymyksiä yhtäältä tukioppilaiden motiiveista ja toimintakokemuksista, toisaalta tukioppilastoiminnan muilta oppilailta saamasta palautteesta. Edellämainitut haasteet ovat suunnanneet tämän arviointitutkimuksen suunnittelua ja näkyvät tutkimuksen painoalueissa.

1.3. Tutkimuksen tehtävät

Tutkimuksessa tarkastellaan tukioppilastoiminnan merkityksiä ja roolia koulussa monesta eri näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena ovat niin tukioppilaiden, tukioppilasohjaajan, rehtorin, opettajien kuin tukioppilastoiminnan keskeisen kohdejoukon, 7.-luokkalaisten näkemykset ja kokemukset tukioppilastoiminnasta. Tutkimuksen aineisto on kerätty kahdessa eri koulussa, ja koulujen tukioppilastoimintoja on myös verrattu keskenään. Vertailemalla tutkimuksessa pohditaan toimivan tukioppilastoiminnan edellytyksiä sekä nostetaan esiin hyviä käytäntöjä.

Tukioppilaat: Millaisia henkilökohtaisia tavoitteita tukioppilaksi valituilla nuorilla on? Millaisia tehtäviä tukioppilaat kokevat heillä olevan? Mitä tukioppilastoiminta on antanut tukioppilaille itselleen, entä kouluyhteisölle? Miten he näkevät tukioppilastoiminnan suhteessa omaan koulutyöhönsä? Millaiseksi tukioppilaat kokevat omat mahdollisuutensa vaikuttaa koulunsa toimintaan? Mistä kouluviihtyvyys heidän mielestään koostuu?

7.-luokkalaiset: Millainen rooli tukioppilastoiminnalla on ollut 7.-luokkalaisten koulun aloituksessa? Millainen asema tukioppilastoiminnalla on sekä oman luokan ryhmähengen tukena että laajemmin hyvien toverisuhteiden ja nuorten osallisuuden edistäjänä? Miten tukioppilastoimintaa tulisi heidän mielestään kehittää? Mistä kouluviihtyvyys heidän mielestään koostuu?

Tukioppilasohjaajat: Millaisia tavoitteita tukioppilasohjaajilla on tukioppilastoiminnalle? Millaisia merkityksiä tukioppilastoiminnalla on heidän mielestään? Miten toimintaa tulisi toteuttaa ja kehittää? Mitä tukioppilaiden ohjaaminen vaatii? Millaisia odotuksia he asettavat MLL:lle toiminnan tukijana? Mistä kouluviihtyvyys heidän mielestään koostuu?

Rehtori ja opettajat: Millaisia merkityksiä tukioppilastoiminnalla on heidän mielestään? Miten tukioppilastoimintaa tulisi toteuttaa ja kehittää? Miten he suhtautuvat koulun ulkopuolisten nuoriso-toimijoiden mukaan tuloon koulun sisäiseen toimintaan? Mistä kouluviihtyvyys heidän mielestään koostuu?

1.4. Tutkimuksen koulut, menetelmät ja aineisto

Tutkimuksen koulut

Aloitin aineiston keruun keväällä 2005 kahdessa tukioppilastoimintaa eri tavoin toteuttavassa yläkoulussa. Tutkittavat koulut valittiin MLL:n tukioppilastoiminnasta vastaavien työntekijöiden kanssa. Ajatuksena oli seurata tutkimuskouluissa yhden tukioppilasryhmän toimintaa alkaen heidän tukioppilaksi valinnastaan toimintakauden päättymiseen asti. Näin tutkimus ajoittui kahdelle vuodelle. Tutkimuskoulujen valintakriteereinä pidettiin sitä, että kouluissa olisi jokseenkin vakiintuneita toimintatapoja eli tukioppilastoimintaa oli toteutettu jo pidemmän aikaa. Tutkimuksessa haluttiin tutkia pääkaupunkiseudulla sijaitsevan koulun ohella muualla sijaitsevaa koulua, ja toiseksi kouluksi valittiin turkulainen yläkoulu². Valituissa kouluissa oli tutkimuksen alkaessa eroa toiminnan toteuttamisessa, muun muassa ohjaajien lukumäärässä (työpari ja yksittäinen ohjaaja), tukioppilaiden koulutuksen ja valintatilaisuuden toteuttamisessa³. Tutkimuskoulut ovat Maunulan yhteiskoulu ja Turun Suomalainen yhteiskoulu. Käytän niistä raportissa selkeyden vuoksi nimiä Helsingin koulu ja Turun koulu.

Molemmista tutkimuskouluissa tukioppilastoiminta oli mainittu koulun opetussuunnitelmassa MLL:n suosittelulla tavalla. Molemmista tutkimuskouluissa ohjaajat olivat aineenopettajia. Turussa tukioppilaiden peruskoulutuksesta vastasi MLL:n piirin työntekijä, Helsingissä ohjaajana toimiva opettaja. Suhteutettuna MLL:n vuonna 2006 tekemään tukioppilastoiminnan kartoituksen tuloksiin molemmat koulut ovat valtavirtaa, sillä tukioppilaskoulujen ohjaajista 59 % oli aineenopettajia ja 66 % toimi kouluissaan ilman työparia. Turun koulu erosi kartoituksen perusteella peruskoulutuksen järjestämisessä, koska 73,5 % kouluista sen veti koulun oma ohjaaja.

Molemmat koulut kokosivat oppilaita useilta alueilta. Kouluihin tulee oppilaita ainakin kymmenestä alakoulusta. Helsingin koulussa myös painotusluokat (musiikki, liikunta, matematiikka, liikuntapainotteinen matematiikka, englanninkielinen kansainvälinen sekä lisäksi kuvataidepainotteisuus) laajentavat kouluuntuloaluetta. Myös Turun koulussa oli valittavana matemaattis-luonnontieteellinen linja 8.- ja 9.-luokkien ajaksi, ja koulussa toimii saksankielinen kieliluokka. Molemmat koulut ovat yhteiskouluja, joissa peruskoulun yläluokkien kanssa samoissa tiloissa toimii lukio. Ohjaajien ja

² Ripeällä aikataululla tehtävä tutkimus ei olisi myöskään ollut mahdollinen, jollei tutkija olisi päässyt vaivattomasti molempiin tutkimuskouluihin keräämään aineistoa. Toisaalta alueellista variaatiota ei myöskään voi pitää varsinaisena kriteerinä tämäntyyppisessä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen aineistonkeruuta suunniteltaessa nähtiin kuitenkin hyvänä, etteivät molemmat koulut sijaitisi pääkaupunkiseudulla.

³ Tutkimuksen lukuvuonna molemmissa kouluissa tukioppilasohjaaja toimi kuitenkin yksin.

rehtoreiden antaman tiedon mukaan tutkimuksen ajankohtana peruskoulujen puolella oli oppilaita Turussa 270 ja Helsingissä 369.

Tiivistetysti Turun koulun tukioppilastoimintaa voi kuvata niin, että tukioppilaat muodostivat tiiviin ryhmän, jossa oli myös roolit eli luottamustehtävät osalle nuorista. Tukioppilaiden tärkeitä tehtäviä olivat 7.-luokkalaisten uuteen kouluun sisälle pääsyn tukeminen ja tapahtumien, erityisesti teemapäivän, järjestäminen. Ryhmä toimi myös vahvasti *tukarioporukkana*⁴. Ryhmä tapasi toisiaan koulussa koulutuksissa, tapahtumien järjestelyissä sekä säännöllisesti kaksi kertaa viikossa pidetyissä kokouksissa. Kokoukset pidettiin ryhmän sisustamassa *tukaritulassa*, joka oli tukioppilaille tärkeä. Tukioppilaryhmän puheenjohtajalla oli tilaan avain, joka mahdollisti kulkemisen ilman opettajaa. Tila ja sen käyttöjärjestelyt loivat ryhmälle itsenäisyyttä – ohjaaja ei esimerkiksi aina ollut mukana kokouksissa. Keskeistä toimintaa oli koulun esittely 7.-luokkalaisten koulun alkaessa ja 6.-luokkalaisten tutustumispäivissä. Keskeistä oli myös kiusaamisen tarkkailu ja siihen puuttuminen erityisesti koulun alkupäivinä. Toiminta tähtäsi siihen, että 7.-luokkalaisten siirtyisivät sujuvasti uuteen kouluun ja kokisivat, että siellä voi pärjätä hyvin. Toiminta jatkui kummiluokkien kanssa tukioppilaiden aktiivisuuden mukaan. Luokissa he kertoivat tukioppilastoiminnasta ja keskustelivat esimerkiksi koulukiusaamisesta. Tukioppilaat olivat jonkin verran tekemisissä luokanvalvojien ja muiden opettajien kanssa erityisesti keväällä suuren ponnistuksensa, koko kouluyhteisölle suunnatun teemapäivän, järjestelyissä.

Helsingin koulun tukioppilastoiminnassa tukioppilaat muodostivat ryhmän, joka turvaa 7.-luokkalaisten pääsyn uuteen kouluun. Ryhmä toimi vahvasti suhteessa tehtäväänsä, 7.-luokkalaisten auttamiseen, ja oli jakautunut kummiluokkatoiminnassa pienempiin kahden–neljän hengen ryhmiin. Tukioppilaat tapasivat toisiaan lisäksi koulutuksissa, tukioppilaskokouksissa ja tapahtumien järjestelyissä. Kokouksia pidettiin sitä useammin, mitä tiiviimmin tukioppilailta oli toimintaa. Keskeistä toimintaa oli siirtymävaiheen tukeminen, kouluun tutustuttaminen ja aulapäivystys. Toiminta jatkui kummiluokissa oppilaiden leikkittämisenä luokkahengen luomi-

seksi. Tukioppilaryhmän yhteinen ponnistus oli kaikille 7.-luokkalaisten järjestetty tervetuliaisjuhla. Tämän jälkeen toiminta jatkui ainakin alkusyksyn ajan kummiluokissa vaihtelevan aktiivisesti. Monet järjestivät pikkujouluja ja veivät luokan heidän luokanvalvojansa kanssa retkille. Tukioppilaat olivat aktiivisesti tekemisissä luokanvalvojien ja muiden opettajien kanssa, koska kummiluokkakäynnit ja retket tapahtuvat koulupäivien aikana, vuorovaikutusta opettajien suuntaan siis oli automaattisesti. Tukioppilaat olivat tekemisissä myös 7.-luokkalaisten vanhempien kanssa vanhempainilloissa sekä heidän lastensa 6.-luokan keväällä että 7.-luokan syksyllä.

Tutkimusaineisto

Tutkimusta varten on kerätty laaja aineisto. Se koostuu 50 haastattelusta, joissa on ollut mukana 40 informanttia, sekä kyselyistä ja havainnoinnista⁵. Tutkimusta varten oppilaiden huoltajilta pyydetty tutkimusluvat ovat liitteenä 1 ja haastattelurungot sekä kyselyt liitteenä 2.

Tutkimuksen aineistonkeruu ajoittui seuraavasti:

- keväät 2005 Tukioppilaiden ensimmäiset yksilöhaastattelut (26 haastattelua)⁶
- syksy 2005 Haastattelujen litterointi, 7.-luokkalaisten kyselyt (179 lomaketta), havainnointia ja mukanaoloa tukioppilaiden toiminnassa koulujen arjessa
- keväät 2006 7.-luokkalaisten yksilöhaastattelut (9 haastattelua), tukioppilaiden jälkimmäiset haastattelut (10 haastattelua, yhteensä 18 tukioppilasta), tukioppilasohjaajien ja rehtoreiden haastattelut (4 haastattelua), keskustelu Turussa koulutuksen vetäjän kanssa, opettajien kyselyt (21 lomaketta)⁷, MLL:n suunnittelijan haastattelu, havainnointia koulujen arjessa, aineiston analyysiä
- kesä 2006 Haastattelujen litterointi, aineiston analyysiä
- syksy 2006 Tutkimuksen raportin kirjoittaminen ja tutkimustulosten esittely koulutustilaisuuksissa

⁴ Kursiivilla oleva teksti on suoraa lainausta haastattelupuheesta, kyselylomakkeiden tekstistä tai havainnointimuistiinpanoistani.

⁵ Tutkimus käynnistyi keväällä 2005 heti koulujen valinnan jälkeen niin, että lähestyin molempien koulujen tukioppilasohjaajia ja kerroin tutkimuksesta. Kysyin, olisiko heillä kiinnostusta olla mukana tutkimuksessa ja voisivatko he kysyä koulujensa rehtoreiden lupaa tutkimuksen käynnistämiseen. Molempien koulujen tukioppilasohjaajat suhtautuivat myönteisesti asiaan ja rehtorit antoivat tutkimusluvat. Sovimme käytännön järjestelyistä tukioppilasohjaajien kanssa ja tein molemmissa kouluissa ensimmäiset tukioppilaiden haastattelut toukokuussa 2005.

⁶ Molemmissa tutkimuskouluissa oli keväällä 2005 ensimmäisten haastattelujen ajankohtana 14 tukioppilasta, joista haastattelin yhteensä 26. Kevään 2006 haastatteluhetkellä toiminnasta oli jäänyt pois Turussa kaksi ja Helsingissä yksi tukioppilas. Uusintahaastatteluihin oli mukana Turussa kymmenen ja Helsingissä kahdeksan tukioppilasta eli yhteensä 18 heistä haastattelin uudestaan.

⁷ Tutkimuksen alussa suunnitelluista opettajien ryhmähaastatteluista luovuin pohdittuani mahdollisia käytännön haasteita niiden toteuttamisessa koulujen tukioppilasohjaajien kanssa ja keskusteltuani tutkimuksen ohjausryhmän jäsenten kanssa. Tämän alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavan aineistonkeruun korvasin laatimalla opettajien kyselyä ajateltua laajemman ja enemmän avovastauksia sisältävän. Lopullinen vastaamisprosentti kyselyihin jäi alhaiseksi: Turussa noin viidesosa vastasi, Helsingissä vähän alle kolmasosa, joten opettajia koskevaa aineistoa voi pitää lähinnä kuvailevana.



2. Auttamista ja järjestämistä – Toiminta tukioppilaiden silmin

Tarkastelen tässä luvussa tukioppilaiden motiiveja, valintaa, koulutusta, tehtäviä, toiminnan antia heille itselleen sekä koulu yhteisöilleen ja tukioppilaiden vaikutusmahdollisuuksia kouluissa.

Molemmissa tutkimuskouluissa tukioppilastoiminta toteutettiin vapaaehtoistoimintana, eikä esimerkiksi kerhona tai valinnaisaineena. Tukioppilaat olivat tottuneita tähän toiminnan organisoimisen tapaan. Pääosa heistä sanoikin, ettei osaa ajatella muunlaista tapaa järjestää toimintaa. Kerhomuotoisessa toiminnassa tukioppilaita epäilytti se, että toimintaan joutuisi käyttämään entistä enemmän vapaa-aikaa. Jos toiminta olisi toteutettu valinnaisaineena, tukioppilaat epäilivät, voisivatko kaikki tukioppilastoiminnan valinnaisaineekseen valinneet todella lopulta toimia tukioppilaina. Heitä myös vierastutti ajatus siitä, että kyse olisi kurssista, josta saa merkinnän. He korostivatkin sitä, että heidän halunsa auttaa ei ole kurssimerkintöihin sidottu. Toisaalta valinnaisaine herätti myös kiinnostusta, koska toiminnalle olisi näin varattu aikaa lukujärjestyksestä eikä se vaatisi poissaoloja muilta tunneilta.

Kuten Tuija Bäck (2004, 147) toteaa, vapaaehtoistoiminnalla on monia myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten monipuolisena sosioemotionaalisten taitojen kehittäjänä ja heidän yhteisöllisyytensä osatekijänä. Bäck kuvaa vapaaehtoistoiminnan lisäävän nuoren vastuullisuutta ja

muiden huomioon ottamista sekä uskoa omaiin vaikutusmahdollisuuksiin yhteiskunnassa. Se antaa tilaisuuksia omien taitojen kehittämiseen ja onnistumisen kokemuksiin, kasvattaa myötätuntoa muita kohtaan sekä lisää ymmärrystä elämästä ja ihmisistä. Lisäksi se tarjoaa tärkeitä aikuissuhteita ja antaa virikkeitä omien tavoitteiden, arvojen ja identiteetin pohdiskeluun. Tukioppilastoiminta yhtenä vapaaehtoistyön muotona, voi kohottaa nuorten itsetuntoa, tarjota kiinnekohtia yhteiskuntaan ja vähentää ongelmakäyttäytymistä. Yksittäisen nuoren kokemat merkitykset vapaaehtoistyölleen tukioppilaina ovat osa laajempaa merkitysten kirjoa, mitä tukioppilastoiminta tuo koulukulttuuriin yhteisöllisyyden tukemisen lisäksi.

Vapaaehtoistyötä koskevan Anne Birgitta Yeungin (1999) tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyön orientaatiot voi jakaa tekemisen kaipuuseen, auttamiseen, kokeilunhaluun ja ryhmän kaipuuseen. Tukioppilastoiminnassa voi nähdä samanlaisia motiiveja oppilaiden mukaantulolle ja mukana pysymiselle (Haiminen ja Salovaara 2003, 20).

2.1. Tukioppilaiden henkilökohtaiset motiivit

Tarkastelen tässä alaluvussa, mikä tukioppilaita toiminnassa kiinnostaa ja miksi he ovat hakeutuneet siihen

mukaan. Auttamisen halu, kiinnostus ihmisten kanssa toimimiseen, pidettyinä olemisen kokemukset ja tukioppilastoiminnassa kehittyvien taitojen oppiminen olivat keskeisimpiä motiiveja toiminnalle.

Nuorten käsitykset siitä, mitä tukioppilastoiminta on, olivat muodostuneet heidän omista tukioppilastaan 7.-luokalla sekä kavereiden ja perheenjäsenten (sisarusten tai joskus vanhempienkin) kertomuksista: *se itse asiassa lähti ihan mun kaverin innostuksesta, et se oli siitä ihan innoissaan ja sit mäki rupesin yhtäkkiä miettiä et se vois olla kivaa (top, t, 8lk, Hki1)*. Usein nimenomaan koulun tukioppilastoiminnan perinteet ja esikuvana toimivat vanhemmat tukioppilaat vaikuttavat uusien tukioppilaiden toiminnalleen asettamiin tavoitteisiin (katso Haiminen ja Salovaara 2003, 5).

Auttaminen, toisten hyväksi toimiminen

SP: Miten sä ite sit innostuit että, tai keksit että haluat tukioppilaaks?

P: No esimerkiksi siitä että mun isä on aina opettanu et heikompiä pitää puolustaa et (...) oon aina ollu heikompien puolustaja, vaikka oon ite siinä melkeen saanu turpaani, ja muutenkin mä tykkään olla ihmisten kanssa (top, p, 8lk, Tku1).

SP: Mikä sua on itteäs kiinnostanu täs tukioppilastoiminnassa sillon kaks vuotta sitten ku oot hakeutunut mukaan?

T: Öö tota ... No ihan sillai, että on mahdollisuus kuulua tämmöseen ryhmään ja auttaa niitä uusia oppilaita, koska mä tiedän, että se on tosi jännittävää ku tulee seiskalle, ni se on tosi paljon kivempaa, että sitten on niitä tukioppilaita, jotka sit auttaa sopeutumaan ja tukioppilaitten kautta saa kavereita silleen, et tietää et jos ei niinkun löydä heti aluks niinkun omaa porukkaa seiskalla ni sit on aina ne tukioppilaat ja muutenkin (top, t, 9lk, Hki2).

Tukioppilaiden yleisin motiivi toimintaan mukaan hakeutumiselle oli halu auttaa (katso myös Haiminen ja Salovaara 2003). Se on noussut aiemmissakin tutkimuksissa esille vapaaehtoistoiminnan keskeisenä motiivina (katso Yeung 1999, 17). Osa tukioppilaista liitti auttamisen motiiviin omat kokemuksensa jännittämisestä ja peloista uuteen kouluun siirryttäessä. Muutama nuorista kertoi, että omat negatiiviset kokemukset vaikuttivat heihin niin, etteivät he halunneet muiden kokevan samanlaista: *mä halusin auttaa muit, silleen et mua itekki kiusattiin sillon joskus ala-asteella (top, p, 7lk, Tku1)*. Osa nuorista kuvasi tätä myös jonkinlaisena hyvän kiertoön laittamisena: kun tukioppilaat olivat auttaneet heitä, he halusivat auttaa seuraavia kouluun tulijoita.

Kivaa yhdessä toimimista

Tukioppilaksi hakeutuneita kiinnosti toiminnan hauskuus – *se vaan näytti hauskaalt puuhalt* – sekä ihmisten kanssa toimiminen. He eivät aina osanneet tarkemmin näitä eritellä, mutta kiinnostus mukavalta vaikuttavaan sosiaaliseen toimintaan yhdisti heitä. Nuoret liittyivät kivan toiminnan poikkeuksetta yhdessä muiden kanssa olemiseen: *mä oon vaan niin semmonen ihmisläheinen, et on kiva tutustuu uusiin ihmisiin (top, t, 8lk, Hki1)*. Myös kavereitten kanssa yhdessäolo oli monelle uudelle tukioppilalle tärkeää.

Mopodiskojen (Helsingissä) ja teemapäivien (Turussa) järjestäminen oli monille nuorista keskeinen motiivi hakeutua tukioppilastoimintaan. Nuoret pitivät erilaisten tapahtumien järjestämistä hauskana puuhana, johon halusivat itsekin päästä mukaan. Usein tähän motiiviin liittyi myös kiinnostus järjestää erilaisia piristyksiä koulun arkeen entistäkin enemmän.

Koska nuoret nostivat auttamisen rinnalle motiivikseen hauskuuden kokemukset, voidaan puhua jonkinasteisesta altruistisesta hedonismista, jossa vapaaehtoistoimintaa motivoi itselle saatava hyvä fiilis (Lähteenmaa 1997, 179). Hyödyn ja ilon korostuminen voi näkyä myös kielteisesti. Mitä itsekkäämmät mukaantulomotiivit vapaaehtoisella on, sitä helpommin he lopettavat toiminnan, kuten raskaassa sosiaalialan vapaaehtoistyössä on todettu (Rubin ja Thorelli Yeungin 1999, 17 mukaan). Tukioppilastoiminnassakin voi nähdä saman ilmiön; jos esimerkiksi motiivina on vain mahdollisuus olla pois tunneilta, se ei välttämättä kannna niin, että oppilas jaksaisi aktiivisesti toimia tukioppilaana.

Olla sellainen, josta kaikki tykkää

SP: Joo. No miten te aattelette, et onks teillä ollu jotaki tavoitteita, et minkälaisii tukareita te ootte halunnu olla?

T1: Mä ainaki halusin olla sellanen tukari mist kaikki tykkää.

SP: Joo, joo. Tuntuuko että tää tavote on täyttyny?

T1: No emmä nyt tiiä.

T2: Kaikki halua olla sellasii, et kaikki tykkää siitä (top, t&t, 9lk, Hki2).

Tukioppilaksi hakeutuneiden motiivit olivat usein melko kiteytymättömiä, koska heillä ei aina ollut toiminnasta selkeää kuvaa. Osa nuorista kuitenkin peilasi omia motiivejaan ja tavoitteitaan ajatukseen siitä, millainen olisi heidän mielestään mahdollisimman hyvä tukioppilas. Tätä he usein myös pitivät tavoitteenaan.

Useat uudet tukioppilaat vertasivat itseään tukioppilaisiin, jotka olivat toimineet heidän kanssaan 7.-luokal-

la. Osa nuorista halusi olla samanlaisia kuin nämä olivat olleet. He pitivät myös tärkeänä asiana sitä, että *mun mielest meidän tukarit oli kauheen mukavii ja mun mielest sellasii piti olla enemmänki (top, t, 8lk, Hki2)*. Toisaalta osalla uusista tukioppilaista oli negatiivisia kokemuksia omista tukioppilaistaan: *ainaki ne tukarit ketä meil oli sillon seiskalla, ne oli niin huonoi, ni sit ehkä oli silleen, et mä halusin ite olla parempi (top, t, 9lk, Hki2)*.

Tukioppilasuransa aloittelevat nuoret usein pyrkivät olemaan mahdollisimman hyviä tehtävässään. Tukioppilaina jo jonkin aikaa toimittuaan he tosin saattoivat pohtia kriittisestikin motiiviaan olla sellainen, josta kaikki tykkäävät esimerkiksi näin: *Mä toivoisin et mä oon mukava tukari ja mä oon niinku jotain kautta kuullu tai mun mielest me tehtiin joku kysely tai jotain tällasta, et musta pidetään, et se ois niinkun... Et ei se välttämät oot tärkeetä et must pidetään, mut se, et mä pystyn niinkun tarjoo kuitenkin niille seiskoille ja jonkin verran koko muulekki koululle tällast jotain mukavaa. Se on se pääasia. (top, t, 8lk, Hki2)*

Taitojen oppiminen

Tukioppilaiksi valitut pohtivat haastatteluissa motiivejaan ja mahdollisuuksiaan kehittyä hyviksi tukioppilaiksi. Moni heistä oli kartoittanut omia taitojaan tukioppilalta vaadittaviin taitoihin ja esitti näitä tavoitteinaan. He näkivät, että taitoja voi oppia tukioppilaana toimiessa, mikä oli myös motiivi toimintaan mukaan-tulolle. Yhtenä keskeisenä taitona pidettiin esiintymistä ja taitoa *puhua paremmin*.

Uudet tukioppilaat totesivat monissa haastatteluissa, etteivät he tunteneet tai osanneet vetää leikkejä, joita tarvittaisiin kun vierailaan kummiluokissa. Monet tukioppilaat odottivatkin oppivansa koulutuksessa nimenomaan erilaisia leikkejä. Samoin he pitivät tavoitteenaan uusien toimintamuotojen keksimistä ja idearikkauten lisääntymistä. Tukioppilaaksi valitut kertoivat myös konkreettisista motiiveistaan tukioppilastoiminnan toteuttamisessa ja Turussa myös tukioppilasryhmän sisäisissä rooleissa eli määritellyissä luottamustehtävissä. Heitä kiinnosti ja motivoi sekä näiden taitojen oppiminen että mahdollinen suurempi vastuu tai tehtävä tukioppilaana.

SP: No onks sulla jotain tiettyjä tavoitteita, että haluaisit tulla vielä paremmaks tukioppilaaks, ni onks jotain semmosia juttuja tullu mieleen?

T: No emmä siis silleen tiedä, mut ku meil on nää puheenjohtajat ja silleen, ni mä haluaisin niinku joskus, nyt mul ei oo mitään semmosta virkaa periaattees, niin ni et jonku sais, jonkun rahastonhoitaja tai joku.

SP: Niin, että haluaisit olla vähän vielä, niinku silleen?

T: Niin, oonhan mä nytenki tehny, ku meidän luokkainen "Atte" on rahastonhoitaja, ni se ei oo kauheen hyvä matikas ni sit se kysys mult et voinks mä sit auttaa sitä siin, ni kyl mä oon tietty mukana iha, mut niinkö et sais itte just niinku tehdä (top, t, 7lk, Tku1).

2.2 Tukioppilaiden valinta ja koulutus

Tutkimuskoulujen tavat valita tukioppilaansa ja antaa heille peruskoulutus erosivat toisistaan. Molemmissa oli hyviä piirteitä, mutta myös kehittämistä vaativia osa-alueita.

Valintatilaisuus

Tukioppilaat valittiin molemmissa kouluissa suuremmasta hakijoiden joukosta. Kouluissa järjestettiin valintatilaisuus, jonka toteuttivat vanhat tukioppilaat ja heidän ohjaajansa. Valintatilaisuuden järjestämistä pidettiin hyvänä, koska *jos esimerkiks ois haettu pelkästään niillä hakukaavakkeilla, ni ei siit ois tullu se sama filis, koska voihan olla ihmisiä jotka pystyy kirjottaa mitä tahansa, mut sit se ei käytännös pelaakaan, ni se oli hyvä sit et me päästiin kuitenkin siihen vuorovaikutukseen, et sit nähtiin heti et onks susta tukioppilaaks vai ei (top, t, 8lk, Hki1)*. Samoin itse valintatilaisuus nähtiin tärkeänä: *sitten ku siinä sä itekin näät että mitä se on oikeen, et sä voit niinkun eka luulla et sä oisitki hyvä tukioppilas, mut sitku sä oot käynny siellä ni sä voitki huomata et ei tää ookaan mun juttu, tai sit se voi olla et se on vielä enemmän se sun juttu, ku mitä sä oot luullu (top, t, 8lk, Hki1)*.

Molemmissa kouluissa tukioppilasohjaaja karsi ennen valintatilaisuutta hakijoista ne, joilla oli jälki-istuntoja enemmän kuin yksi. Valintatilaisuuden jälkeen molempien koulujen tukioppilaat ja heidän ohjaajansa valitsivat uudet tukioppilaat, jotka vielä vahvistettiin opettajankokouksessa sopiviksi. Ohjaajien mukaan muutoksien tekeminen valintoihin opettajankokouksessa oli harvinaista, joten molemmissa kouluissa tukioppilasryhmä ohjaajansa kanssa pitkälti päätti koulunsa uusista tukioppilaista.

Molemmissa kouluissa toiminnassa jo mukanaolevista tukioppilaista pääosa oli mukana järjestämässä valintatilaisuutta. Tukioppilaat pitivät positiivisena asiana, että saivat kokemuksineen olla mukana valitsemassa mielestään sopivia uusia tukioppilaita. Valintatilaisuudessa kartoitettiin sitä, *et tuutsä hyvin toimeen ihmisten kanssa ja erilaisten ihmisten, ja ootko niinkun sosiaalinen et tuleeks sulta juttu ihan luonnostaan ja ootsä oma-alotteinen ja toimitsä hyvin yksinään ja vieraiden ihmisten kanssa (top, t, 8lk, Hki1)*. Myös huumorintajua

testattiin sekä erityisesti sitä, onko hakija tulossa mukaan tositarkoituksella vai enemmänkin *huvikseen*.

Turun koulussa tukioppilasryhmän sisällä luottamustehtäviin valitut tukioppilaat, kuten puheenjohtaja ja sihteeri, kiersivät 7:nsissä luokissa ja keräsivät listalle tukioppilaisiksi haluavien nimet. Tämän jälkeen heidät kutsuttiin yksi kerrallaan tukioppilaiden omassa tilassa järjestettyyn valintatilaisuuteen, joka toteutettiin haastatteluina.

Tunnelma on jännittynyt, kuusi tukioppilaista on kerääntynyt tukareiden tilaan valintatilaisuutta varten. Muutama vitsailee heistä yhden olevan jonenikulmainen osa raatia. Muutama tukaripoika käy paikalla ja harmittelee minulle, ettei voi jäädä raatiin mukaan, koska kaikki eivät siihen mahdu. Muutama tukareista lähtee hakemaan 7.-luokkalaisia tukareiksi pyrkiviä luokista yksi kerrallaan valintatilaisuuteen. Ennen ensimmäisen uuden tukariksi pyrkijän saapumista ohjaaja korostaa vielä kerran tukareille, että vaikka he ovat tilanteessa niskan päällä, he eivät saa nolata ketään ja painottaa myös sitä, ettei haastattelun jälkeen aleta puhua haastattelusta mitään, vaan vasta kaikkien haastattelujen jälkeen. Hän muistuttaa myös, että ketään ei saa tuomita etukäteen, vaan on katsottava tilannetta ja mietittävä myös sitä, olisiko jollekin pyrkijöistä erityisesti hyötyä tukioppilaana olosta. Noin viitisen minuuttia ajatellaan sopivaksi ajaksi kunkin pyrkijän kohdalla. Istun raadin sivussa ja jo siitä se näyttää melko uhkaavalta, kun kuvittelen tilannetta heidän eteensä yksinäiselle tuolille istuvan seiskaluokkalaisten silmin. Tukareilla on valmiina pitkä lista kysymyksiä tukariksi pyrkivän huonoista ja hyvistä ominaisuuksista aina heidän lempiväreihinsä, lempiopettajaansa ja arvioon ”mitä näet piirustuksessa”. He kertovat kysyvänsä niistä pyrkijöiltä sattumanvaraisesti joitakin. Ensimmäinen pyrkijä tulee epävarman näköisenä ja asettuu valintaraadin eteen. Tunnelma haastattelussa on hetken epävarman oloinen, mutta rentoutuu hieman yhden tukareista tarjotessa haastatteluun tulleelle sipsejä. Muutkin haastattelut sujuvat mukavasti ja näyttää siltä, että tukarit onnistuvat luomaan rentoutuneen tunnelman pääosalle haastatteluun saapuneista tytöistä ja pojista. Joinakin hiljaisina hetkinä ohjaaja esittää kysymyksen ja haastattelu etenee. Ohjaaja on pääosin paikalla. Pyrkijöille luvataan ilmoittaa parin päivän päästä ilmoitustaululla, ketkä on valittu tukareiksi. (Havainnointimuistiinpanot 4.4.2006, Turku).

Helsingin koulussa tukioppilaisiksi haluavat nuoret olivat täyttäneet hakulomakkeen, jossa heitä pyydettiin kirjoittamaan, miksi tukioppilaita tarvitaan, miksi he olisivat hyviä tukioppilaita ja mitä tukioppilastoiminta

heille voisi tarjota. Hakulomakkeiden perusteella osa hakijoista pyydettiin valintatilaisuuteen, jossa tarkasteltiin monin tavoin heidän sopivuuttaan tukioppilaisiksi.

Tukarit vaikuttavat innostuneelta ja muutama heistä muistelee omaa valintatilannettaan ja jännittämistään siinä. 7.-luokkalaiset tytöt saapuvat paikalle ja näyttävät hermostuneilta, kuka hihittelee, kuka katselee kengänkärkiään, yksi huomaa videokameran ja alkaa puhua hermostuneesti vieressään olevalle tytölle. Pyrkijät jaetaan ryhmiin ja he alkavat kiertää pisteitä. Yhdessä pisteessä keskustellaan tukareiden valmistelemista haastavista aiheista (muun muassa nuorten alkoholinkäyttö, adoptio, maahanmuuttajat), toisessa piirretään tukarien antamista sanoista (muun muassa tukioppilas, punahilkka ja susi, ilo) heräviä ajatuksia paperille, kolmannessa – tukareiden mielestä viime vuonna itseään eniten pelotaneessa – kuvataan video, jossa tukariksi pyrkijä kertoo videokameralle itsestään, neljännessä tukarit näyttävät riitatilannetta koulussa ja tukariksi pyrkijöiden tehtävänä on selvittää tilanne. Pisteissä käyminen etenee hyvin ja 7.-luokkalaisten hermoilu rauhoittuu pisteestä toiseen edetessä. 7.-luokkalaiset kiertävät pienissä ryhmissä kaikki pisteet, joita vetää pari tukaria. Kun kaikki ovat kiertäneet pisteet, heidät pyydetään yhteen ringiksi käsi kädessä yhteistä tukioppilaiden vetämää loppuleikkiä varten. Yksi 7.-luokkalaisista jää ulkopuolelle, kun muut ”sotkevat” itsensä ja toisensa solmuun, jonka ulosjäynyt selvittää ilman käsistä irti päästämistä. Viimeistään tässä vaiheessa kaikki 7.-luokkalaiset jo naurahtelevat iloisesti. Ohjaaja on koko ajan paikalla tilaisuudessa. Lopuksi kaikille kerrotaan, että päätökset uusista tukareista tulevat pian tukareiden ilmoitustaululle. (Havainnointimuistiinpanot, 3.4.2006, Helsinki).

Koulutus

Valintatilaisuuteen osallistumisen rinnalla tärkeä osa tukioppilastoimintaa on tukioppilaiden koulutus (katso Haiminen ja Salovaara 2003). Koulutus oli tukioppilaille ehkä liiankin ilmiselvä asia eikä monikaan ottanut sitä esille. Kuitenkin osa tukioppilaista sivusi esimerkiksi koulutuksessa oppimiaan asioita ja antia. Molempien koulujen koulutusten sisältö oli samansuuntainen. Koulutuksissa opeteltiin esiintymistaitoja ja leikkejä sekä leikittiin, keskusteltiin ja pohdittiin yhdessä muun muassa kiusaamista. Lisäksi tutustuttiin muihin tukioppilaisiin ja opeteltiin ryhmässä toimimista. Molemmissa kouluissa jatkettiin koulutusta pienimuotoisesti kokouksissa.

Turussa koulutuksesta vastasi MLL:n Varsinais-Suomen piirin työntekijä. Koulutus järjestettiin uuden tukioppilaiden valintaa seuraavan syksyn lopussa.

Koulutuksen myöhäisen ajankohdan takia uusille tukioppilaille oli *pienää perehdyttämistä* kokouksissa myös ennen koulutusta. Varsinainen koulutus toteutettiin yhden päivän ja yön leirinä leirikeskuksessa. Koulutukseen osallistuivat uudet tukioppilaat ja vanhoista tukioppilaista muutamat luottamustehtävissä olevat. Muut vanhat tukioppilaat tulivat iltapäivällä mukaan koulutukseen, jolloin koko tukioppilasryhmä oli paikalla iltapäivästä seuraavaan aamuun ja kouluun palaamiseen asti. MLL:n työntekijä piti aikataulua haastavana, koska se ei mahdollistanut vapaa-aikaa koulutuksen lomassa ja näin vapaamuotoiselle ryhmäytymiselle ei jäänyt riittävästi aikaa. Ohjaaja kertoi, että osana koulutusta tukioppilaille annettiin etätehtävä, jota käsiteltiin myöhemmin hänen johdolla koulussa. Koulutuksen kestoksi tuli näin yhteensä 20 tuntia.

Turun koulun tukioppilaat pitivät hyvänä MLL:n työntekijän koulutusta – ja myös sitä, että oma ohjaaja oli paikalla osan aikaa koulutuksesta. Kouluttajaa he kuvasivat *hauskaksi* ja *mukavaksi*. He kertoivat kuulensa tukioppilastoiminnasta ja tehtävistään riittävästi ryhmän kokouksissa sekä tukioppilaskavereiltaan. Tällä he perustelivat sitä, ettei koulutus heti toiminnan alkaessa ollut erityisen tarpeellista: *sit ku sen tajuu sen koko homman idean, ni kyl se siit sit lähtee itestään* (top, t&t&p, 8lk&9lk Tku2). Koulutuksen myöhäisen ajankohdan vuoksi ohjaajan ohella myös vanhoilla tukioppilailla oli rooli uusien tukioppilaiden opastamisessa toimintaan ennen varsinaista koulutusta (katso myös Haiminen ja Salovaara 2003, 35). Koulutuksen ajankohdan sopivuutta Turun koulun tukioppilaat kuvasivat lähes samoilla ilmaisuilla kuin ohjaajansa. Kevättä he pitivät kiireisenä ajankohtana ja toisaalta totesivat myös, että perehdytystä toiminnalle oli saatu jo tarpeeksi syksyn aloittamista varten ilman varsinaista koulutusta.

Muutama Turun koulun tukioppilaista arvosteli koulutuksen pituutta: he eivät olleet tyytyväisiä siihen, että *kaikki tuli tavallaan yhtä aikaa, että ei ollu mitään taukoo, että ne piti sit muistaa niin hyvin* (top, t&t&p, 8lk&9lk, Tku2). Tämä toisti samaa kuin koulutuksen vetäneen MLL:n työntekijän kuvaus tiukasta aikataulusta, jossa käsiteltävää asiaa oli yhdelle päivälle paljon.

Helsingissä tukioppilaiden koulutuksesta vastasi oma tukioppilasohjaaja. Koulutus toteutettiin uusille tukioppilaille heidän valintansa jälkeen loppukevällä koulun tiloissa osana koulupäiviä tunnin tai muutamien tunnin jaksoissa. Koulutus päättyi yhteiseen retkeen ja piknikkiin, johon osallistuivat myös vanhat tukioppilaat. Helsingin koulun koulutuksessa orientoituttiin myös seuraavaan syksyyn, suunniteltiin sen toimintaa ja jaettiin kummiluokat. Koulutus kesti oh-

jaajan arvion mukaan noin kuusi tuntia ja jatkui pienimuotoisesti kokouksissa syksyllä.

Helsingin koulun tukioppilaat olivat tyytyväisiä siihen, että koulutuksen veti heidän oman koulunsa ohjaaja, joka oli heille entuudestaan tuttu. Muutama heistä toi esille, että tämä oli tärkeää esimerkiksi siksi, että koulutuksessa ja sen jälkeisessä tukioppilana toimimisessa mieltä askarruttavia kysymyksiä oli mahdollista kysyä helposti ohjaajalta, joka oli koulussa työskentelevä opettaja. Koulutuksen ajankohta keväällä heti valinnan jälkeen oli tukioppilaiden mielestä onnistunut. Useat Helsingin koulun tukioppilaista pitivät hyvänä, että heidän koulutuksensa oli jaoteltu lyhyempiin jaksoihin, koska *se on ihan sillei et se tieto tulee pienis määrin, et sit siel oppii vähän paremmin, et jos kaikki tulee samaan aikaan ni sit ei välttämättä muista niit kaikkee, et saa ja jos tulee joku pieni tieto kerran päivässä ni sitten se ehtii hautuu päässä ja sit sisäistää sen asian* (top, t&t, 9lk, Hki2). Muutama heistä arvioi olleensa valmiita tukioppilaiksi ilman koulustakin ja pitivät sitä siksi liian pitkänä. He kuitenkin totesivat yleisemmin, että *ehkä siin pitää olla se koulutus tai silleen, et se varmistaa sen et sit kaikki on hyvi*. (top, t&t, 9lk, Hki2)

2.3. Tukioppilaan tehtävät

Tässä alaluvussa tarkastelen kummiluokkatoimintaa sekä tapahtumien järjestämistä, joita tukioppilaat pitivät tärkeimpinä tehtävinään kouluyhteisöissään. Lisäksi käsitelen näiden rinnalla tukioppilaiden keskeisiksi määrittelemiä tehtäviä, joita olivat opettajien ja oppilaiden välillä toimiminen, yhteistyö tukioppilasohjaajan kanssa ja tukioppilasryhmässä toimiminen.

Kummiluokkatoiminta ja muu 7.-luokkalaisille järjestetty toiminta

SP: *Mitkä sun mielestä on tukioppilaan tehtäviä koulussa?*

T: *No auttaa niit seiskoi tutustumaan kouluun, ja sitten on aina välkillä silleen näkyvillä tavallaan, silleen että heidät löytää, ainakin niil ekoil viikoilla, ja silleen auttaa niit seiskoja et ne seiskat niinku oppii tuntemaan toisensa* (top, t, 8lk, Hki1).

SP: *Joo. No tulisko sulla vielä jotakin mieleen niinkun tällasia asioita mistä nyt ollaan puhuttu, että mihin tukarit voi vaikuttaa tälleen koko kouluun?*

T: *No, must tuntuu, että vaan lähinnä siihen, että on sellanen lämpimämpi ilmapiiri silleen, et seiskat tykkää tulla tänne ja ne sopeutuu tänne hyvin ja että me niinkun yritetään osottaa niille, et ei tää oo han-*

kalaa ja et tää on ihan koulu muiden joukossa et-tä... Että oo vaan oma ittes ni kyl tääl pärjää (top, t, hki, 8lk, Hki1).

SP: Joo. Mitä sä aattelet, että mitkä on niinkun tukioppilaan tehtäviä? Mitä sen pitää tehdä?

T: Öö, no ainaki vähentää koulukiusaamista ja sit luoda vähän ilmapiiriä (top, t, 7lk, Tku1).

Kaikki Helsingin koulun tukioppilaat toistivat, että 7.-luokkalaisten kanssa toimiminen oli heidän tärkein tehtävänsä. Myös Turun koulun tukioppilaille 7.-luokkien kanssa toimiminen oli keskeistä, mutta ilmeni kummiluokkatoimintaa enemmän yleisenä auttamisena koulun arjessa. Kaikki tukioppilaat pitivät tärkeänä ominaispiirteinään erityisesti 7.-luokkalaisten suuntaan, että he olivat *helposti lähestyttäviä* ja toivat monin tavoin esille, että heille voi tulla puhumaan, ja he ovat *seisokojen kavereita*. Vaikka osa tukioppilasta kertoi, että heidän tehtävänsä on muihin oppilaisiin verrattuna *ehkä vähän enemmän panostaa* esimerkkinä toimimiseen kummiluokkansa oppilaille, ei tukioppilaiden tehtävänä nähty välttämättä täydellistä esimerkillisyyttä: *ei mikään täydellinen pidä silti yrittää olla, et ihan oma ittensä ku on ni silti pärjää (top, t, 8lk, Hki1).*

Molempien koulujen tukioppilaat toivat esille, että tukioppilaan oli käytävä koulua vähintäänkin keskinertaisesti, vaikka se ei olekaan tukioppilaana toimimisensa pääkriteeri eikä tukioppilaan ole oltava mallioppilas. Kaikki tukioppilaat totesivat, että koulua ehtii hyvin käydä tukioppilastoiminnassa mukana ollessaan. Huonon tukioppilaan piirteiksi mainittiin usein lintsaus, mikä kertoo, että koulunkäynnin ei tulisi olla tukioppilalle samantekevää. Molemmissa kouluissa tukioppilaiden tärkeitä piirteitä olivat iloisuus auttavaisuus, toimeliaisuus, aktiivisuus ja reippaus 7.-luokkalaisten (ja muiden oppilaiden) kanssa toimiessa. Huonon tukioppilaan piirteeksi koettiin epäaktiivisuus kummiluokkatoiminnassa.

Molempien koulujen tukioppilaat kertoivat, että kummiluokkatoiminta painottuu koulun alkuun syksyllä ja vähenee kevättä kohti. Molemmissa kouluissa kummiluokkien kanssa toimiminen muotoutui omanlaisekseen kullakin luokalla sen tukioppilaiden mukaan. Samoin molemmissa kouluissa oli järjestetty keväällä esittelytilaisuus tuleville 7.-luokkalaisille, mutta tällöin kummiluokat eivät vielä olleet selkeästi tiettyjen tukioppilaiden vastuulla. Vain yksi Turun koulun tukioppilasta pohti tukioppilaita keskeisimpänä vaikuttajana uusien 7.-luokkalaisten kouluun sopeutumisessa: *tietty se vaikuttaa tosi paljon mun mielest mitä me niille luokille puhutaan, mist me käydään puhumas, et mist me*

puhutaan niille. Et se mitä me silloin ensimmäisinä viikoina puhutaan vaikuttaa vaik kuinka paljon siihen, millanen asenne niil on niinku tähän kouluun. Ja se jo ku ne tulee niinku tutuiks. (top, t, 7lk, Tku1)

T1: No me käytiin varmaan kerran viikos siel luokas (syksyllä).

T2: Niin, ku ne on niin ihania ne pikkuset. (...)

T1: Niin. No aina alkusyksyst on kaikkee toimintaa, mut sit se vähän hiipuu. (...) Varmaan silleen elokuu – syyskuu, sit vähän harvemmin, mut tietysti joulun jälkeenhän meil on niinkun, ne on oppinu koulun tavoille paremmin et ei ne sit ehkä tarvikaan enää ja. (...) Ollaan me käyty siel silleen (kevällä), et nyt ku on, oli tää tukarien valintatilaisuus, ni käytiiks me kaks kertaa siel. (...) Nyt me varmaan mennään käymään siel ja toivotetaan hyvät jatkot. (top, t&t, 9lk, Hki2)

Turussa kummiluokkatoiminta sisälsi vähintään sen, että tukioppilaat esittelivät koulun alkaessa koulua kummiluokilleen ja kävivät kummiluokissaan kertomassa tukioppilastoiminnasta. Lisäksi osa heistä kävi puhumassa koulukiusaamisesta. Tukioppilaat järjestivät myös kaikille 7.-luokkalaisille yhteisen diskon sekä luokille erillistä toimintaa (leikkejä ja pelejä). Turun koulussa yhtenä 7.-luokkalaisten (ja muidenkin) auttamisen kanavana oli tukioppilaiden sähköpostiosoite, jonne voi lähettää kysymyksiä. Sen toiminnasta mainitsi vain muutama tukioppilas, jotka eivät itse olleet sen kanssa tekemisissä eivätkä tunteneet toimintaperiaatteita varmasti. He kuitenkin totesivat sen positiivisen puolena, että sähköpostiviesteihin *oppilaat voi sit purkaa kaikkee, saada pois harteilta ja kyl se on varmaan helpompi, ku ei tarte kasvotusten puhuu ja sit toinen ei välttämättä tiedä ketä se on (top, p, 8lk, Tku1).*

P: No me käytiin, valittiin kummiluokat ja käytiin niis parisen kertaa-

T: Kertomas tukioppilastoiminnasta ja et meille voi tulla sanomaan jos kiusataan.

P: Sitten ilmotettiin nyt näist kevään valinta haastateluista silloin jo, et he pysty alkaa miettii silloin jo.

T: Et haluuko (tulla mukaan).

P: (Jos haluaa, niin) tulee seuraamaan mejän toimintaa. (top, t&p, 9lk, Tku2)

Helsingissä tukioppilaat kävivät kummiluokissaan vetämässä tutustumisleikkejä. Kummiluokissa käynnit sisälsivät esimerkiksi koulusta ja opettajista kertomista, juttelua, 7.-luokkalaisten kysymyksiin vastaamista ja

tiedottamista esimerkiksi koulun tapahtumista tai uusien tukioppilaiden valinnasta. Myöhemmin tukioppilaat järjestivät kummiluokilleen muun muassa pikkujouluja ja ystävänpäiväjuhlia. Luokkahengen rakentaminen kummiluokalle oli heidän mukaansa tärkeä osa tukioppilaan toimenkuvaa. Helsingin koulun tukioppilaat olivat mukana myös seurakunnan järjestämässä ryhmäytyspäivässä kummiluokkansa mukana. Tätä he pitivät hyvänä tapahtumana, koska he olivat mukana, mutta eivät olleet päävastuullisia: *et kun ne tutustuu siellä toisiinsa, et me saadaan olla mukana siellä, et ku meidän ei kuitenkaan tarvii olla ne leikittäjät siinä, et me saadaan vaan keskittyä siihen luokkaan yhteensä (top, t, 8lk, Hki1)*. Helsingin koulun tukioppilaat järjestivät tervetuloilaisuuden kaikille 7.-luokkalaisille havaiji-teemalla: *aina se syksyllä on ollu se mopodisco. No mopodisco, miten sen nyt ottaa et... Siis se on ihan kiva, ettei se mikään pelottava oo, et...siel on kaikkee ohjelmaa ja kivaa semmost tutustumista ja kaikki seiskat pääsee niinkun yhteen (top, t, 9lk, Hki2)*. Helsingin koulun tukioppilaat järjestivät myös retkiä kummiluokilleen, useimmiten Fazerin tehtaalle, joskus myös Heurekaan. Yhden luokan tukioppilaat olivat luokkansa mukana myös urheiluopistolla. Yksi osa kummiluokkatoimintaa oli toiminnan esittely 7.-luokkalaisten vanhemmille. Helsingissä järjestettiin koulun ensimmäisinä päivinä koulun aulaan infopiste 7.-luokkalaisille, jossa tukioppilaat päivystivät ryhmissä ja neuvoivat luokkiin. Uusia 7.-luokkalaisia vastaanottivat koulun aulassa julisteet, joissa luki muun muassa ”Tervetuloa seiskat! t. tukioppilaat” sekä tukioppilaat MLL:n tukioppilaspaidoissa.

SP: *Joo. Onks sun mielestä miten tärkeä tukioppilaille et se saa aikaan seiskaluokan niinku semmosen luokkahengen tai semmosen ryhmähengen?*

T: *No mun mielestä se on kyl aika tärkeä, et muuten se luokka vois olla aika hajanainen silleen et oltais ihan pienis ryhmis tai sit silleen et kaikki ei tuntis kaikkii niin hyvin (top, t, 8lk, Hki1)*.

Tapahtumien järjestäminen koko kouluyhteisölle

T1: *Sitten ku on joku teemapäivä, ni se ei oo aina sitä opiskeluu tavallaan. Et se ois tavallan rento päivä.*

T2: *Niin, et jos siin on, niinkun oppilaat kuitenkin haluu semmosen vähän rennomman päivän, ni sit opettajien ei sitä tartteis järjestää, et sit tukarit on sitä varten. (top, t&t&p, 9lk & 8lk, Tku2)*

Koko koululle järjestettävillä tapahtumilla oli Turun tukioppilaille helsinkiläisiä suurempi merkitys. Pääosa turkulaisista mainitsi tapahtumien järjestämisen ja erityisesti teemapäivien järjestämisen keskeiseksi toi-

mintamuodokseen – ja esimerkiksi heidän vuosikertomuksessaan mainittiin sen olevan *tämän vuoden suurin tehtävä*. Tukioppilaat järjestivät molemmissa kouluissa lukuvuoden aikana monenlaista toimintaa ja tapahtumia koko kouluyhteisölle.

Turussa keväällä järjestetty teemapäivä oli aiempien vuosien vastaaviin verrattuna kestoaltaan pitempi, kolme tuntia. Tukioppilaat, puheenjohtajansa johdolla, olivat ahkeroineet kovasti teemapäivää varten ja heidän laatimansa minuuttiaikataulu toimi hyvin. Monet tukioppilaat kertoivat haastattelussa tämän olleen hieno kokemus, josta oli saatu positiivista palautetta sekä oppilailta että opettajilta. Turussa muuta toimintaa oli viikoittainen munkkien myynti, halipäivä, ystävänpäiväradio sekä teemapäivä. Lisäksi Turussa tukioppilaat osallistuivat syksyn alussa muiden turkulaisten tukioppilaiden kanssa kaupungin nuorille suunnattuja toimipisteitä esittelevään Turku Rasti-tapahtumaan, joka oli MLL:n Varsinais-Suomen piirin toteuttama.

Tapaan koulun aulassa tukaritytöt, jotka naureskelevat kulkiessaan pitkän köyden kanssa etsimässä muita tukareita. Menemme koulun pihalle, jonne alkaa pikkujoulu virrata oppilaita. Tukarit piirtävät hietikolle viivat ja seisovat köyden kanssa odottamassa muita oppilaita.

Tunnelma on rauhaton ja tukioppilasohjaaja saa käyttäjä kovaa ääntä sadakseen kaikkien huomion. Köydenveto luokkien välillä alkaa ohjaajan kerrottua sen systeemistä ja päivän etenemisestä: luokittain siirryttäisiin köydenvedosta noin 20 minuutin päästä alasaliin. Köydenveto sujuu reippaasti, erityisesti pojat innostuivat vetämään köyttä hikipäissään. Osa opettajista kannustaa hyvin innostuneesti oppilaita köydenvedossa. Tämän jälkeen ryhmät siirtyvät alasaliin, jossa pelataan luokkaryhmiä yhdistellen polttopalloa – innostuneessa pelissä palloja saavat väistellä niin oppilaat kuin opettajat (kuin tutkijakin). Tämän jälkeen on vuorossa kaikille koulun juhlasalissa imuri- ja hahaleikit, joita varten valitaan yleisöstä muutamia vapaaehtoisia poikia, jotka tukioppilaat vievät hetkeksi pois salista. Muille oppilaille selitetään, että tukioppilas haastattelee heitä kysymyksiin tyttöystävästä, mutta haastateltaville kerrotaan, että heidän tulee vastata kysymyksiin imuristaan. Yleisö ratkeaa nauruun haastattelujen aikana. Tämän jälkeen pyydetään taas useita vapaaehtoisia, jotka asettuvat lavalle päätä toistensa jalkojen päällä: ensimmäinen sanoo haha, toinen lisää toiset haha ja niin edelleen. Lavalla ja yleisössä on hauskaa. Välitunnin jälkeen kaikki yläkoulun oppilaat pyydetään saliin ja yhteinen ohjelma jatkuu. Ohjelmassa on tukioppilaiden järjestämä esitys, johon pyydetään mukaan muutama oppilas, joiden kanssa tästä on sovittu etukäteen. Pojat esittävät ensitreffeille meneviä,

muissa rooleissa ovat tukioppilaat. Esitys toistetaan ja se on selvästi yleisön mieleen. Oppilaskunta jakaa tilaisuudessa "Vuoden valopilkku"-palkinnot ja muut oppilaat hurraavat palkittuja. Lopuksi esiintyy nuorista soittajista koostuva Peter panic -yhtye, jonka keikan tahdissa yleisö on mukana mukavasti. Teemapäivän päättyessä tukioppilaat ja ohjaaja jäävät roudaamaan soittimia musiikkiluokkaan ja koulun muut oppilaat lähtevät teemapäivään ilmeisen tyytyväisinä viikonlopun viettoon. (Havainnointimuistiinpanot, 27.4.2006, Turku).

Helsingin koulussa toteutettiin halipäivä sekä jaettiin ystävänäpäivä- ja jouluposti. Tukioppilaat osallistuivat MLL:n Uudenmaan piirin järjestämän koulukiusaamista käsitelleen Tukari tajuaa -konsertin järjestelyihin. He kysyivät kummiluokkiensa oppilailta kiusaamisesta ja välittivät heidän kysymyksensä konsertoineen The Winyls -yhtyeen jäsenille. Tukioppilaat olivat mukana myös koulukiusaamisen teemoja käsittelevässä hankkeessa, jota koulun kuraattori ja harjoittelija toteuttivat draamaa käyttäen.

Opettajien ja oppilaiden välillä toimiminen

SP: Joo. No mitkä teidän mielestä on tukioppilaan tehtäviä täällä koulussa?

T: No ainaki aluks niinkun tehä helpommaks se uusien oppilaiden siirtyminen tänne kouluun. Ja sen jälkeen sit niinkun toimii periaatteessa just niinkun siin välissä, niiden oppilaiden välissä, ja sit vaikk opettajien välissä niin sellasena helpompana väylänä tuoda asioita esille, et mä oon ainaki huomannu et ihmiset tulee mieluummin sit kertomaan meille, vähän nuoremmille, ku menee suoraan opettajille. Ja sit ku meil on kuitenkin vaitiolovelvollisuus niin ni ne voi kertoa meille luottamuksella mitä vaan. (top, t&t, 9lk, Hki2)

SP: Joo. Onks se sun mielestä muuten miten tärkeä juttu että ne käy täällä niinkun etukäteen ne kuudesluokkalaiset?

P: No mun mielest se on aika tärkeätä, koska ois se mun mielest ainaki aika hassu tulla tänne kouluun, koska sä et tietäis yhtään mis ois mikä luokka, sun lukujärjestykses lukee vaan et matikanluokka ja sä oot silleen, et mihin pitää mennä... Ja on se nyt hyvä, et on nähny kaikki, et on nähny kaikki rehtorit ja kuraattorit ja sit tietää et ketä se henkilö on ja kenen luokse voi mennä puhumaan. (top, t, 7lk, Tku1)

Molempien koulujen tukioppilaat toimivat vertaisina 7.-luokkalaisille ja muille koulun oppilaille sekä välittävät asioita opettajille. Tukioppilaat voivat myös

esitellä koulun henkilökuntaa ja kertoa, ketä heistä voi erilaisissa mieltä askarruttavissa asioissa lähestyä. Osa tukioppilaista näki roolinsa opettajien ja oppilaiden välillä koulusta ja sen käytännöistä tiedottajana suureksi. Molempien koulujen tukioppilaat olivat yhtä mieltä siitä, että opettajat – lukuun ottamatta heidän ohjaajansa – olivat heistä erillään. He kertoivat olevansa tukioppilaan tehtävissä (muun muassa tukioppilaiden koulutus, kokoukset, tapahtumien järjestelyt, kummiluokkakäynnit tai retket) tekemisissä opettajien kanssa, kysyvänsä heiltä lupaa näihin, mutta muuten yhteistyö oli tukioppilaiden kertoman mukaan vähäistä. Yksi osa opettajien ja oppilaiden välillä toimimista koulu yhteisössä olikin se, että tukioppilaat toimintaa järjestäessään tiedottivat ja neuvottelivat siitä opettajien kanssa.

Tukioppilaat kertoivat opettajien suhtautuvan pääasiassa myönteisesti tukioppilastoimintaan: *aina ku mä oon menny sanomaan niinku et meillä on jotain, et sit ku mä ilmoitan aikasemmin et me ollaan kokouksessa, ni ei ne nyt niinku, kyllä ne ihan tykkää (top, t, 8lk, Tku1).* Turun koulun tukioppilaat mainitsivat esimerkiksi erään opettajan auttaneen heitä tukioppilastilan kunnostamisessa. Tukioppilaat kertoivat, että molemmissa kouluissa on myös poikkeuksia toimintaan suhtautumisessa. Tukioppilaat arvelivat negatiivisen tai epäilevän suhtautumisen syyksi sen, että toiminta vie aikaa opetukselta ja koulutyöltä. Monet mainitsivat joidenkin opettajien negatiivisen suhtautumisen syyksi myös sen, että opettajat eivät ehkä tienneet tarpeeksi heidän toiminnastaan ja siksi suhtautuivat siihen näin. Osa tukioppilaista pohti keinoja vaikuttaa asiaan: *no ei muuta ku antamalla hyvän vaikutuksen aina sillä mitä me ollaan tehty. Lopputulos ku on hyvä, ni vissiin ne sit tajuu et tää on jotenki tärkeää. (top, t&t&p, 9lk, Tku2)*

SP: Mites sit, tuntusko, että olis hyvä olla tekemisissä enemmän, tai et opettajat olis enemmän mukana?

T: No ehkä silleen et ne näkis mitä tää on.

SP: Joo, joo. Onks sulla semmonen, tai että tuntuuko, että ne ei välttämättä tiää hirveesti siitä vai?

T: No... Must tuntuu, et ne pitää sitä mejän tilaaki jonain varastona... [naurua] (top, t, 8lk, Tku2).

Turun koulussa tukioppilaat kuroivat opettajien ja oppilaiden välistä etäisyyttä myös toteuttamalla opettajien haastatteluja kerran kuussa ja tekemällä kuvan ja tekstiä sisältävän esittelyn koulun ilmoitustaululle. Tämänkin voi nähdä vastauksena oppilaiden ja opettajien välimaastossa toimimisesta.

Ohjaajan kanssa toimiminen

SP: Joo. Onkse sit tärkeätä, et siin on tavallaan vertainen

eli siis oppilas on se, jolla on hommat hanskassa, et se ei oo sit vaan esimerkiks ”teidän ohjaaja” joka vetäs teitä?

P: Sit taas... Niin, on mun mielestä ehkä et ohjaajalle tulis vähän liikaa hommaa, ku nytki ohjaajalla on ihan tarpeeks homma ja sit viel jos se... Niinku ton teemapäivänki suhteen, ni kyl hänellekki siit kerty hommi. Et voi olla et siin olis sit liikaa, et vähän tasapainottaa. (top, t&xp, 9lk, Tku2).

Kummiluokkatoiminnan intensiivisyys ja tukioppilasryhmän löyhyyys näkyi Helsingin koulun tukioppilaiden suhteessa ohjaajaan. He pitivät ohjaajaa erittäin tärkeänä: *emmä usko et ilman sitä niinku, et emmä usko et täst tulis oikeen mitään (top, t&xt, 9lk, Hki2).* Helsingin koulussa vetäjän rooli nimettiin enemmän ohjaajalle kuin tukioppilasryhmälle tai sen jäsenille. Monet Helsingin koulun tukioppilasta korostivat sitä, että ohjaaja ei määrrä heitä, mutta ehdottaa asioita ja kannustaa tekemään niitä. Hänen roolinsa kannustajana tuli esille esimerkiksi siinä, että *käy muistuttelemassa et nyt meillä on kokous ens välitunnilla et muista ja tosi hyvin se on kyl saanu pidetty meijät hommas mukana (top, t&xt, 9lk, Hki2).* Tukioppilaat kertoivat, että hän tukee ja neuvoo toiminnassa, ongelmatilanteissa ja jakaa vastuuta, joka heillä on 7.-luokkalaisten kanssa toimimisessa. Ohjaaja *kertoo meille et mitä pitää tehdä ja sanoo, ehdottaa et mitä on tehty edellisinä vuosina, et mitkä tuntu toimivan hyvin ja sit meidän pitää, me tehään siltä pohjalta sit päätökset et mitä me haluttais tehdä. Ja sit se pitää meit silleen aisoissaki jonkin verran, et jos joku idea on vähän liian hieno tai jotain et me ei pystytä toteuttaa sitä tai sit siin on jotain et sitä on kokeiltu ja se ei oo toiminu, et... se opastaa ja ohjaa ja sit me niinkun loppujen lopuks vaan tehään se kaikki (top, t&xt, 8lk, Hki2).* Ohjaajan tehtävää he pitivät vaativana; eräs tukioppilasta arveli, ettei hän pystyisi vastaavaan aikuisenakaan. Ohjaajan vaativa työ ja sen arvostaminen tuli esille myös siinä, että he vertasivat tämänhetkistä tilannetta (yksin toimivaa tukioppilasohjaajaa) aiempaan ja totesivat sen vaikuttavan ohjaajaan, jolla on nyt suurempi työmäärä heidän ohjaamisessaan.

Turussa tukioppilaat korostivat ohjaajan kanssa toimimista Helsingin koulua vähemmän ja totesivat muun muassa, että ohjaaja *tulee aina sillon tällön käymään täällä esimerkiks kokouksis... kyl me aika itsenäisesti toimitaan (top, t, 9lk, Tku2).* Turun koulussa tukioppilaat korostivat tukioppilasryhmänsä sekä erityisesti sen luottamustehtävissä toimivien (erityisesti puheenjohtajan) roolia ja itsenäisyyttä. Turun koulussa, jossa toimintaa oli aina vetänyt yksi ohjaaja, todettiin että *kyl se yks opettaja nyt pystyy niinko pitämäs semmottii hallinnas tän homman (top, t, 9lk, Tku2).*

Tukioppilasryhmässä toimiminen

P: (Ryhmän tärkeydestä) voi sit periaattees sanoo, et jos sil ei ois väliä, ni sit ei ois hakenu, niinkun tukioppilaaks. Ja sit siel on seiskoja ja sit siel on ysit ja kasit ja sillai siin porukassa. (top, p, 7lk, Tku1)

SP: Joo. No miten tärkeetä sun mielestä on se, et osaa toimii niinkun ryhmässä näitten muitten tukarien kanssa, et osaa toimia porukassa?

T: No on se tärkeetä, koska just ryhmässä käydään kaikki asiat läpi ja sit jokaisella on omia mielipiteitä ja sitte pitää osata kuunnella ne toisten mielipiteet ja ehdotukset (top, t, 8lk, Hki1).

Molempien koulujen tukioppilaiden mielestä ryhmässä toimimisen taito on toiminnassa keskeistä. Ryhmässä oli pystyttävä toimimaan sekä tukioppilaiden ryhmässä että kummiluokassa ryhmän vetäjänä. Tukioppilaiden mielestä oli pelkästään hyvä asia, että tukioppilasryhmään kuului eri-ikäisiä oppilaita. Tukioppilaat kokivat, että tämän ansiosta he voivat tutustua eri luokka-asteilla oleviin oppilaisiin, mikä olisi muuten hankalampaa. He kertoivat myös, että voivat oppia itseään vanhemmilta tukioppilailta, kuinka voisi toimia paremmin ja millaisia asioita voisi tehdä tukioppilaana. Myös vaikeissa tilanteissa vanhemmat tukioppilaat – ohjaajan lisäksi – pystyivät auttamaan. Erityisesti tutkimus-
hetkellä 9.-luokalla olevat tukioppilaat pitivät hyvänä toiminnan rakentumiselle, että heidän peruskoulun päättövuotensa lopussa, keskellä valtakunnallisia ko-
keita ja muita kiireitä, toiminnassa oli mukana heitä vähemmän kiireisiä 8.-luokkalaisia sekä toimintaan innolla tulevia uusia 7.-luokkalaisia tukioppilaita. Toisaalta vanhat tukioppilaat olivat vielä keväälläkin (tarvittaessa) mukana kokeneina tukioppilaina, esimerkiksi vanhempainilloissa, kertomassa toiminnasta. Toiminnallista antia koko ryhmälle oli sekin, että vanhojen tukioppilaiden rinnalla nuoremmat pääsivät kokeilemaan tukioppilaana oloa turvallisesti, vertaisen opissa. Jotkut juuri valitut tukioppilaat – erityisesti Turun koulussa – tosin olisivat halunneet olla heti valintansa jälkeen vähemmän sivussa kuin mitä olivat.

Turussa tukioppilaiden keskuudesta oli valittu luottamustehtäviin puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri ja rahastonhoitaja sekä maskotti. Tukioppilaat pitivät tätä poikkeuksetta hyvänä järjestelmänä siksi, että *se on ehkä parempi et on just joku puheenjohtaja, et niinkun joku joka niinku vähän vetää sitä juttuu (...)* *Siin ehkä tulee yhelle vähän enemmän hommaa, mut sit taas et hommat toimii kyl sillon mun mielest paljon paremmin (top, p, 9lk, Tku2).* Erityisesti puheenjohtajan rooli ryhmän vertaisvetäjänä oli keskeinen: hän laittoi

muut toimimaan, jos ryhmästä ei muuten löytynyt aktiivisuutta. Useat tukioppilasta olivat sitä mieltä, että luottamustehtävien jakamisesta oli hyötyä sekä ryhmälle että myös heidän ohjaajalleen. Vuoden päättävässä tukioppilaiden kokouksessa tukioppilaita tehtävänsä jättävät 9.-luokkalaiset valitsivat uudet tukioppilaat luottamustehtäviin.

Puheenjohtajan tehtäviin Turun koulussa kuului kokousten ja toiminnan yleinen vetäminen, päävastuu siitä, että asiat hoituivat. Varapuheenjohtaja ja sihteeri vastasivat häntä avustavien tehtävien lisäksi vuosikertomuksen kirjoittamisesta keväisin. Rahastonhoitaja vastasi raha-asioista, esimerkiksi kioskin pitämisessä ja munkkien myynnissä. Lisäksi hieman epävirallisempaan tehtävänä oli *semmonen maskotti kans, semmonen vähän sähläävämpi tyyppi ja se otetaan siihen sit ilmapiiriä luomaan* (top, t, 8lk, Tku1).

Turun koulussa tukioppilaat olivat saaneet käyttöönsä koulun kellarista oman tilan, jossa he kokoontuivat. Tukioppilaat olivat laittaneet tilan kuntoon ja kalustaneet sen, maalanneet sen seinät ja tehneet siitä viihtyisämmän. Yksi koulun opettajista oli auttanut heitä kunnostuksessa. He pitivät yhdessä kuntoon laittamista tärkeänä: *mä muistan ku... olikse syksyllä me saatiin niinku kokonainen iltapäivä vapaaks ja sit me maalattiin seinä ja sitten me... saatiin kyllä kaikki kuntoon* (top, t, 8lk, Tku1). Oman tilan, jonne puheenjohtajalla oli avain, voi nähdä edustavan tukioppilaille itsenäisyyttä: *(tila on) ihan ehdoton, ku jos on just kaks kertaa viikossa, ni vaikee se on mihinkään luokkaan aina kerääntyä, johonkin luokkaan ei sit saa mennä ku siel on tunnit yhteen ja sit tarvii aina ettii avainta, et päästäks sä meijät tonne luokkaan ja muuta. Et sit on kuitenkin ihan tämmönen viihtyisämpi ku on vähän omannäkönen, oppilaitten näkönen ettei se oo ihan luokkahuone.* (top, t&cp, 9lk, Tku2) Turun koulun tukioppilaat kokoontuivat säännöllisesti tiettyinä välitunteina kaksi kertaa viikossa, olipa heillä käsiteltäviä asioita tai ei. He pitivät tätä hyvänä järjestelmänä sekä ryhmään tutustumisessa että yleensä sen mahdollistajana, että kaikki pääsivät ainakin kerran viikossa kokoukseen.

P: (...)Ehkä niit (kokouksia) on välillä liikaa, mut sillai ku joka koulussa ei lähellekkään oo niinkun mitään isompaa asiaa, mut jotenki se on ehkä ihan mukavaa et keräännytään koolle niinkun tänne näin vaihtamaan muutamii sanoja ja muuta.

T: Jos jollain on jotain sanottavaa.

P: Niin. Ja vähän sillai et kyl siin on tää paketti kasassa ihan hyvin ku sillai tulee tänne aina, ni...

SP: Joo. Onks teillä miten niinkun yleensä kaikki paikalla?

P: Kyl nyt on aika hyvin ollu, mut... Tai no tietty, vois sin sanoo ehkä puolet on niinkun keskimäärin aina

paikalla, että... Joskus jollain on jotain liikuntaa tai muuta ja jotkut ei oikeesti jaksa käydä, vähän harmittaa semmoset, mut kyl nyt aika hyvin on käynny (top, t&cp, 9lk, Tku2).

Helsingin koulussa kokouksia ei pidetty säännöllisesti, vaan kerran pari kuukaudessa tai useammin silloin kun jokin asia tai tapahtuma vaati kokoontumista. Tukioppilaat pitivät tätä pääasiassa hyvänä järjestelmänä, mutta muutama heistä pohti, että kummiluokkiensa kanssa toimivat 2–4 hengen pienryhmät eivät ole tarpeeksi tekemisissä koko ryhmän kesken kokemuksiin vaihtakseen. He pitivät kummiluokkatoimintaa ryhmää eriyttävänä. Samoin muutama tukioppilas pohti, ettei ryhmä ole varsinainen toisensa hyvin tunteva *tukarijengi: ei se (ryhmä) nyt voi kauheen hyvin toimiikaan ku ei me nähä niin usein ja silleen. Mut mun mielest se on nyt ihan ok kuiteski* (top, 2, 9lk, Hki2).

Tukioppilasryhmän aktiivisuus oli molemmissa kouluisa tukioppilaiden mukaan vaihtelevaa: pääasiassa kaikki olivat aktiivisesti mukana, mutta joitakin passiivisempia oli myös. Helsingin koulussa ei ollut luottamustehtäviä, kuten Turussa. Helsingin koulun tukioppilaat olivat sitä mieltä, että 9.-luokkalaiset ovat *ehkä vähän silleen semmosii tyyppejä, jotka ties asioista paljon enemmän* (top, t, 9lk, Hki2), ja olivat keskeisemmässä roolissa toiminnassa. Osa heistä toi esille, että joidenkin esilläolo saattaa olla häiritsevääkin – mitä voi tulkita niinkin, että johtavia rooleja pyrittiin ottamaan, kun niitä ei ollut kenellekään sovittu. Pääosa sanoi, ettei esimerkiksi johtajan roolia tarvita tukioppilasryhmän sisältä ja piti hyvänä, että heidän ohjaajansa toimi tässä roolissa.

T: (Toivoisin, että olisi enemmän) sellasii et niil ois niinkun kaikil tukareil silleen jotain yhteisii juttuu kans, eikä silleen vaan et ne toimii kaikki niitten seiskojen kaa vaan silleen erillään. Ja sit silleen et vaihdettas niinkun kokemuksii et mitä ne on tehny ja sit ehkä et mitä toiset vois tehä niitten omiensa kanssa. (top, t&t, 9lk, Hki2).

Tukioppilasryhmät erosivat toisistaan siinä, että lukukauden aikana Turun koulussa oli sekä tyttöjä että poikia tukioppilaina ja Helsingissä vain tyttöjä. Tukioppilaat eivät pitäneet tyttövaltaisuutta ongelmana. Muuttamat tukioppilaat molemmista kouluista pohtivat tyttövaltaisuuden vaikutuksia kummiluokkien poikiin, joille arvelivat olevan vaikeampaa lähestyä kiusaamis- tai muissa ongelmissaan tyttötukioppilasta kuin poika-tukioppilasta. Myös Christina Salmivalli (2003, 100) on todennut, että tyttöjen vetämät keskustelut eivät

välttämättä tuota pojilla toivottua tulosta, vaan voivat pikemminkin herättää enemmän vastustusta. Salmivali korostaakin tyttöjen rinnalla poikien roolia kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Tässä voi olla kuitenkin omanlaisiaan haasteita, kuten muutama helsinkiläinen tukioppilas totesi: *meil ei kyl oo poikii paljon ollenkaan oikeestaan. Viime vuonna oli, mutta... emmä tiedä, kai se niinkun tytöil on enemmän silleen, et halua auttaa ja tälleen. Mut niin, kyl meil on hyvä ryhmä, et kaikki on silleen niinkun aidosti kiinnostuneita (top, t, 9lk, Hki2).*

2.4. Anti tukioppilaalle

Tarkastelen tässä alaluvussa sitä, mitä toiminta on antanut tukioppilaille, heidän kokemuksiaan ja oppimistaan. Samalla tuon esille heidän ajatuksiaan tukioppilastoiminnasta suhteessa koulunkäyntiin. Tukioppilastoiminnan antia olivat heidän mielestään tekemällä oppiminen, vaihtelu koulutyölle, auttamisen ilo, uudet ystävät ja ihmisiin tutustuminen, kiitoksen ja palkitsemisen saaminen ja hyöty tulevaisuudessa.

Tekemällä oppiminen

SP: Onks teillä ollu jotakin sellasia tavoitteita, että minkälaisia tukioppilaita te ootte halunnu olla?

T: No sen ekavuoden jälkeen ainaki oli silleen tavoite, et me niinkun panostetaan enemmän siihen luokkaan, koska se eka vuosi meni silleen vähän huonommin, ku se luokka oli vähän semmonen... Vaikka me ihan hyvin hoidettiin se ekaki vuosi, mut mun mielestä me ollaan silleen hoidettu tää paljon paremmin (top, t&t, 9lk, Hki2).

Tukioppilaat kokivat kehittyneensä toiminnassa. Lähes kaikki tutkimuksen tukioppilaat jakoivat käsityksen, että toimivat tukioppilaina koko ajan paremmin ja oppivat kokemuksistaan ja mahdollisista virheistään. Esimerkiksi ryhmätyötaidot kehittyivät: *(oon oppinu) just semmosta ryhmän vetämistä silleen, et just osaa pitää sen ryhmän huomion siin samassa asiassa ja niinkun innostaa ihmisiä tekemään (top, t&t, 9lk, Hki2).* Osa tukioppilasta kertoi, että vuoden tukioppilana toimittuaan oli paitsi taitavampi myös vuoden vanhempi eli *isompi* suhteessa uuden kummiluokkansa oppilaisiin. He näkivät 9.-luokkalaisina jo vuoden ikäeron tuovan enemmän auktoriteettia ja helpottavan luokan kanssa toimimista. Etenkin Helsingin koulun tukioppilaat kertoivat haasteista esimerkiksi retkien tai pikkujoulujen järjestämisessä kummiluokalleen, opettajien, 7.luokkien ja omien aikataulujensa yhdistämisessä tai luokan oppilaiden rauhattomuudesta ja vaikeudesta

saada heihin kontaktia. Useimmat Helsingin ja muutama Turun koulun tukioppilasta kertoivat, että heidän pyrkimyksensä oli olla kummiluokan kanssa toisena toimintavuotenaan ensimmäistä enemmän, koska vuoden toimittuaan arvioivat esimerkiksi luokissa käyntiensä määrän riittämättömäksi.

Muutama Helsingin tukioppilasta korosti, että olisi tärkeää ystäväystyä kummiluokan oppilaiden kanssa. Muutama heistä piti keskeisenä kehittymisen paikkana myös sitä, että pystyisi ottamaan toisena toimintavuotenaan kummiluokkansa toiveet toiminnan sisällöistä entistä paremmin huomioon. Myös kiusaamistapaukset ja niihin puuttuminen olivat monelle tukioppilaalle haasteita, joita oli pohdittu yhdessä ja erikseen ja joista oli opittu. Helsingin koulun tukioppilaat kertoivat, että toiminnassa eteen tulleista haasteista ja niiden ratkaisuksista sekä oppimiskokemuksista oli keskusteltu joko muiden tukioppilaiden tai ohjaajan kanssa. Heidän ohjaajansa kertoi myös arviointikeskustelusta yhtenä tapana käydä läpi ongelmatilanteita ja niistä oppimista (katso tarkemmin luku 4).

SP: No mitä tää on sun mielest vaatinu niinkun sit sulta iteltäs tää tukarina toimiminen?

T: No... Emmä tiedä, ehkä niinkun... Näitten parin vuoden aikana, ni ehkä vähän kasvamista, sitä et mä niinkun opin uusia asioita täs jutussa. Et ku sillon seiskalla tai niinkun kasilla ei niinkun tienny kaikkest kaikkee, mut niinkun nyt tietää enemmän. Niin se, että on avoin uusille asioille.

SP: Joo. Minkälaisia uusia asioita susta on niinkun tullu tässä nyt sitten tän tukarina toimimisen aikana?

T: No tota... Siis se niinkun jos on uusia ideoita jonneki järjestämiseen, ni semmosia uusia ideoita ja... Niin, siis koko ajan tulee uusia ideoita, niinkun leikkejä ja tämmösiä, et mitä vois tehdä luokkien kanssa... Niin, et tottakai tulee aina uusia juttuja.

SP: No tota mitä sä oot niinku, mitä sä oot saanu tästä tai mitä tää on antanu sulle niinkun tää tukioppilana toimiminen?

T: Tää on, mun mielest tää on tosi mukava kokemus, en tule unohtamaan. Ja siis tota tää on tosi kivaa olla tukarina silleen et on niinkun kumminki, et voi niinku auttaa. Et niinkun on osa sitä ryhmää joka auttaa. Et mun mielest tää on tosi hyvä juttu, et koulu järjestetään tämmönen (top, t, 9lk, Hki2).

Molempien koulujen tukioppilaat kertoivat tukioppilana toimimisen antavan konkreettisia taitoja, joista oli hyötyä heidän koulutyölleen. He kertoivat oppineensa esimerkiksi puhumista ja esiintymistä – *hyötyä siitä vois*

olla, et oppii niinkun esiintymään isolle joukolle (top, t, 7lk, Hki1). Samoin tukioppilaat pitivät positiivisena, että on tätä kautta oppinu jotakin sosiaalisia taitoja, ni miks ei siittäki vois olla sit hyötyä koulutyössä (top, t, 8lk, Hki1).

Kuten jo aiemmissa tukioppilaiden motiiveja ja tehtäviä tarkastelevissa alaluvuissa olen kuvannut, molempien koulujen tukioppilaille oli keskeistä oppia lisää ja kehittyä entistä paremmin hoitamaan tehtäväänsä. Oppiminen saattoi liittyä konkreettisiin asioihin ryhmän kanssa toimimisessa: *se on mun mielest kivaa suunnitella ja on oppinu kaikest ryhmätyöst ja niinkö nyt osaa suunnitella jotain tapahtumii ja kaikkee et kyl se aika paljon on opettanu* (top, t&t&p, 8lk&9lk, Tku2) tai esimerkiksi erilaisuuden hyväksymiseen, ehkä omien ennakkoluulojen tunnistamiseenkin: *mä oon osittain kyl oppinu silleen et ihmiset on tosi erilaisii ku ehkä mitä ulkonäön perusteella vois kuvitella* (top, t, 8lk, Hki1). Oppimisen kokemukset toivat tukioppilaille sekä iloa että myös varmuutta toimintaan.

Vaihtelu koulutyölle

Molempien koulujen tukioppilaat näkivät toiminnan selkeänä vastapainona muulle koulutyölle. Se oli erilaista, vaihtelevaa ja mukavaa ja piristi pieninä paloina koulun arkea ja kokonaisvaltaisemminkin elämää. Heitä piristi esimerkiksi se, että *on ainaki hauskaa ku seisakat moikkaa tuol käytävil: "Hei moi!" ja se, että he saivat ainaki kokemuksia ja elämyksiä* (top&t, 9lk, Hki2). Tukioppilaat kertoivat tärkeää antia olevan myös tapahtumien järjestämisen, joka oli vaihtelua ja *kivaa aina tutustua ja järjestää, et mä tykkään just järjestää kaikkee et niinku noi pikkujoulut, must se on ihan kivaa, ja noi ohjelmat siinä ja kaikkee.* (top, t, 8lk, Hki1)

Molempien koulujen tukioppilaat pitivät toimintaansa lähes poikkeuksetta pelkästään positiivisena suhteessa koulutyöhönsä. Oppiaineiden tunteilta poisaloista he kertoivat selviävänsä ongelmitta; *ei siit mun mielestä oo mitään haittaa. Joskus jos joutuu olee tunneilta pois ni sit saatetaan just käsitellä jotain vaikeeta asiaa, mut sit pitää vaan kysyy siltä opettajalta, että voisko se niinku neuvoa, ja kaverit tietysti on apuna* (top, t, 8lk, Hki1).

Tukioppilaat kertoivat toimintansa piristävän, tukevan ja antavan vaihtelua koulutyöhön. Konkreettisimmillaan tukioppilaat totesivat, että vaihtelua on jo sekkin, että tukioppilastoitinnasta ei tule läksyjä. Turun tukioppilas totesi, että *sitä paitsi, jos ulkona on ihan hirvee ilma, ni me saadaan olla sisällä* (top, t, 8lk, Tku1). Kokoukset ja muu toiminta koulupäivien keskellä antoi lähes kaikkien tukioppilaiden mielestä rentouttavia taukoja koulutyöhön. Vaihtelu oli sitä, että *pääsee siit koulumaa-ilmast välil niinkö tänne näin silleen kavereitten kaa ja... tekee jotain muuta ku opiskella* (top, t, 8lk, Tku2). Tuki-

oppilaat kuitenkin korostivat sitä, että vaikka toiminta tarjoaa vaihtelua, se ei kuitenkaan ole leppäilyä. Esimerkiksi tunteilta lähdetään pois, koska mennään hoitamaan niitä asioita, jotka tukioppilaan kuuluu hoitaa.

Auttamisen ilo

SP: *Mitäs sä sitten aattelet, että tämä tulee antamaan tai mitä sä saat siitä, että oot tukioppilas ite?*

P: *No mä saan sit auttaa muita. Et ei siin tarvii mitään antaa takas.* (top, p, 7lk, Tku1)

Molempien koulujen tukioppilaille tärkeä motiivi toimia oli auttamisen halu. Se antoi heille jo itsessään iloa: *kyl siit ainaki parempi mieli tulee tavallaan et jos oot tehny jotain jonkun pienemmän oppilaan, jonku seiskaluokkalaisen kanssa jotain, ni kyl siit aina tulee... Niinku saa ite siitä* (top, p, 8lk, Tku1). Auttamisen ilon kokemukset olivat tukioppilaille antia, joka yhdisti heitä kaikkia ja antoi hyvän mielen. Erityisen antoisaa siitä teki monen mielestä se, että toiminta oli vapaaehtoista eikä pakollista: *must se on hieno juttu et joku niinkun haluu ja viittää tehä asioita toisten niinkun tavallaan toisten puolesta. Tai sit silleen et muutki hyötyy siitä* (top, t&t, 9lk, Hki2). Muutama tukioppilas totesi saavansa iloa ja tekevänsä päivän hyvän työn olemalla tukioppilas.

Uudet ystävät, ihmisiin tutustuminen

SP: *No mitä sä sitten aattelit, että mitä tää tukioppilas-toiminta, ni mitä se antaa sulle tai mitä sä saat siitä niinkun että oot tukioppilas?*

T: *No, mä saan uusi kavereita, oon nyt jo saanu kaikki uusi kavereita, ja sit... Emmä tiiä, se on vaan mun mielestä kivaa... No ehkä eniten just ne kaverit, mä tykkään olla ihmisten kaa* (top, t, 7lk, Tku1)

Useimmat molempien koulujen tukioppilaista pitivät toiminnan tärkeänä antina uusia ystävyysuhteita ja ihmisiin tutustumista. Tukioppilaana he olivat tutustuneet ja ystäväystyneetkin yhtäältä tukioppilasryhmäänsä kuuluvien ja toisaalta kummiluokillaan olevien 7.-luokkalaisten kanssa. Osa tukioppilaista oli hakenut tukioppilaaksi yhdessä kavereinsa kanssa, mutta monille koko tukioppilasryhmä saattoi olla täynnä uusia ihmisiä. Samoin uusien 7.-luokkalaisten kanssa tutustuminen oli monen tukioppilaan mielestä *tosii kivaa, et me oltiin sillon alkuaiikoina ihan silleen, et: "Jee, ne moikkailee mun kaa", et se oli semmonen uus ja kiva juttu, ja tietysti on vieläkin. Ja kylhän se, tai mäkin sain uusi kavereita niistä, et kyl se anto mulle paljon* (top, t, 8lk, Hki1). Uusiin ihmisiin tutustuminen ja heidän kanssaan toimiminen antavat myös jo itsessään jotakin: *saa olla niitten*

kanssa ja sitten ymmärtää paremmin muita et saa oppii niinkun olemaan muitten kanssa (top, t, 8lk Hki1). Ryhmään kuuluminen oli osa sosiaalista antia, jota useat tukioppilaat kertoivat toiminnassaan saavansa: se on vaan tosi kivaa olla jossain mukana, et kuuluu johonki ja et tuntee ihmisiä (top, t, 8lk, Hki1).

Konkreettinen kiitos/palkitseminen

Molempien koulujen tukioppilaat kertoivat olevansa iloisia saamastaan palautteesta, kehuista ja kiitoksista, joita heidän ohjaajansa, opettajat, kaverit ja koulun muut oppilaat antoivat. Yksi konkreettinen hyöty oli myös muutaman Helsingin tukioppilaan mainitsema todistus tukioppilaana toimimisesta, josta nähtiin olevan hyötyä tulevaisuudessakin. Tukioppilaat pitivät toiminnan antina erilaisia tukioppilasryhmän kanssa tehtyjä pieniä retkiä, piknikkejä ja rentoa yhdessäoloa. Leikit, pieni tarjoilu ja ajanvietto muussa kuin kouluympäristössä oli antoisaa. Esimerkiksi Helsingin koulun kevään päätösretkeä, joka oli vähän sellanen leikkisä, et meil oli siel sellasii kilpailui ja sit me syötiin ja kirjoitettiin palautetta muille sit et minkälainen on ollu ja tälleen (...) semmonen rento iltapäivä (top, t&t, 9lk, Hki2), pidettiin virkistävänä kiitoksena toiminnassa mukanaolosta. Tulkitsen, että tukioppilaiden mielestä näissä tukioppilasryhmän keskenään viettämässä hetkissä oli mukavaa sekin, että he olivat silloin vailla velvoitteita toimia joidenkin muiden hyväksi, joka kouluympäristössä nähtiin tukioppilaan tehtävänä.

Hyöty tulevaisuudessa

T: Mä oon tästä tukioppilastoiminnasta on saanu niinkun tietynlaista rohkeuttakin just niinkun... Mua pelotti aika hirveesti olla siellä lavalla (esiintymässä koko koululle) teemapäivänäki.

SP: Joo, se ei varmaan ollu mikään helppo paikka.

T: Just niinkun ensimmäisenä kertana ku piti mennä jollekin luokalle juttelemaan, ni seki oli, kyllä se tosi paljon jännitti niinkun, mutta nyt jos sanotaan, et mee johonkin niin kyl sit voi ihan suoraan mennä, et ei sitä enää stressaa silleen (top, t, 9lk, Tku2).

Pääosa molempien koulujen tukioppilaista kertoi saaneensa itsevarmuutta tukioppilaana toimiessaan. Rohkeus ja esiintymistäidot olivat lisääntyneet – Turussa esimerkiksi teemapäivän esiintymisissä, Helsingissä kummiluokkakäynneissä ja vanhempainilloissa. Itsevarmuuden lisääntymisestä nähtiin olevan iloa laajemminkin kuin koulutyölle. Osa tukioppilaista pohtikin itsevarmuuden lisääntymistä suhteessa myös tulevaisuuteensa.

SP: No mitä sä niinkun aattelet, että mitä tää niinkun ikään ku antaa sulle tää tukioppilaanaolo, tai mitä sä saat tästä niinku?

P: Emmä tiedä, nyt ku mut valittiin ens vuodeks puheenjohtajaks, ni se on jotenkin ihan niinku että... Tulee niinku rohkeemmaks ku alkaa puhuu ihmisille enemmän, yleisölle. Ni tulee sitä rohkeutta ainaki enemmän, et uskaltaa... Ni saa ehkä varmuutta... Ehkä jossain aikuisena jossain tilanteessa, ni voi olla et tarvii ja sit tietää mitä tehdä (top, p, 8lk, Tku1).

2.5. Anti koulu yhteisölle

Kuvailen tässä alaluvussa tukioppilastoiminnan antia koko koulu yhteisölle tukioppilaiden käsitysten perusteella. Suuri osa niistä on tullut esille jo aiemmissa alaluvuissa, joten esittelen niitä lyhyehkösti. Käsittelemme koulu yhteisön piristämistä, ilmapiirin parantamista ja kiusaamisen ehkäisyä sekä luokkahengen parantamista.

Koulu yhteisön piristäminen

SP: Mitä sä aattelet, että jos täällä ei olis tätä tukioppilastoimintaa, ni olisko täällä mitkä asiat niinkun eri tavalla?

P: No olis varmaan koko porukalla vähän tylsempää ku ei oo näit teemapäiviä ja tämmösiä (top, p, 7lk, Tku1).

Molempien koulujen tukioppilaiden mielestä esimerkiksi aamunavaukset, leikit ja erilaiset tapahtumat ja tempaukset olivat tärkeää koko koulu yhteisölle vaihtelua tarjoavaa toimintaa. Osa heistä pohti koko koulu yhteisöä ilahduttavan ja miellyttävän toiminnan keksimisen vaikeutta. Heitä useampi tukioppilas näki koko koulu yhteisölle suunnatun, pääasiassa joka vuosi samantyyppisenä toistuvan toiminnan joka tapauksessa olevan vaihtelua koulutyölle: se ois ihan mukavaa et ne (vuosittaiset tapahtumat) toistuu, koska just tämmönen joku halipäivä tai väriviikko ja joku hattupäivä ja tälleen, niin ne on kans semmosii hauskoii niinkun piristeitä päivään ja sit se on silleen, et osa koulusta on ihan innossaan mukana ja sit suurin osa on taas kattoo vähän et: ”Ää, tää on vähän typerää”, mut se on loppujen lopuks se on kans niinkun se on ihan mukava niinkun piriste taas koko koulun arkeen ja näin, et sitä jaksaa taas keskittyä paremmin ja kaikkiin tämmösiin muihin juttuihin sen jälkeen ku on taas ollu jotain vähän erilaista (top, t, 8lk, Hki2). Turun koulun tukioppilaat kertoivat myös erilaisista palkinnoista, jotka ilahduttavat saajiaan – ja muitakin koulu yhteisöön kuuluvia: sit just näit tempauksia, et meil on näitä kaikkia missikisoja ja gaaloja ja kaikkii tämmösiä. Ja

sit palkitaan oppilaita, ne tykkää siit, me ollaan huomatu se. (top, t, 8lk, Tku1) Teemapäivänä oppilaat palkittiin, et Vuoden Halaaja ja Vuoden Kahvihammas. Ja sit ne sai jonkun hauskan palkinnon ja... Vuoden Huumorintajusin opettaja, seki herätti opettajissa sellasia, et ”olisinpa se minä” - ilmeitä. (top, t, 8lk, Tku1)

Turun tukioppilaat pitivät toimintansa yhtenä tärkeänä osana viikoittaista munkin myyntiä: *aika monet sit varmaan sanois et munkin myynti (top, t, 7lk, Tku1) ja koulun 7.-luokkalaiset toivat sen esille myös kyselylomakkeissaan. Munkin myynnin merkityksiä tai sen antia kouluyhteisölle he eivät eritelleet, mutta vertasivat sitä esimerkiksi oppilaskunnan toimintaan seuraavasti: ne mitä me tehdään, jotain juttuja, ni oppilaskunta pitää vaan jotain kioskii ja kahvioo ja tämmöttis. Mut sit tukarit voi myydä niitä munkkeja joka keskiviikko. Niin, et kyl me ollaan aika tärkeitä. (top, t, 8lk, Tku1)* Munkinmyynti oli säännöllistä ja koulun arjessa näkyvää toimintaa, joka sekä piristi koulupäivää että tarjosi mahdollisuuden tavata tukioppilaita viikoittain tiettyyn aikaan ja tietyssä paikassa.

Vaikka 7.-luokkalaiset olivat keskeinen työn kohde, myös muiden koulun oppilaiden nähtiin saavan iloa toiminnasta: *et ei se varmaan hirveen tärkeetä oo koko koululle, et se on just silleen et tukarit ja seiskat on ne, joille tää eniten merkitsee, ja sit onhan varmaan yseillä ja kaseilla olemassa jotain mukavii muistoi niistä niitten tukareista (top, t, 7lk, Hki1).*

Koulun ilmapiirin parantaminen ja kiusaamisen ehkäiseminen

SP: Mitä mieltä oot, että miks on tärkeetä, että teijän koulussa on tätä tukioppilastoimintaa?

T: No se on kiva sit niinkun, et ne seiskat pääsee paremmin tähän kouluun sisään ja... Ja et niil on kivaa. Ja sit just jotain kaikkii tapahtumia järjestetään.

SP: Joo, et ne on sulle tärkeitä sitten siinä, joo. Mitäs sä aattelisit, että jos täällä ei olis tätä tukioppilastoimintaa, ni oisko täällä joku asia eri tavalla?

T: No se ois varmaan niinku... aika erilaista niinku sitte.

SP: Joo. Mitä sä oot sit aatellu, että mikä vois olla eri tavalla, että miten se näkyis jos täällä ei olis tukioppilaita?

T: No, et noi seiskat, et ne ei niinkun periaattees tykkäis olla täällä silleen niin hirveesti ja... Ja sitten ei noit tapahtumiakaan ei sitten olis. (top, t, 8lk, Tku1)

Molempien koulujen tukioppilaat näkivät roolinsa tärkeänä koulun ilmapiirin parantamisessa – osa taas piti

tätä roolia pienenä: *se on taas vähän mun mielest sellainen, et se on niinkun, et se niinkun vaikuttaa pienemmältä asialta ku se onkaan, et loppujen lopuks se saattaa vaikuttaakki aika paljon, mut se on semmost aika huomamatonta, et ei kukaan oikeen taida tajutakaan sitä. Et ei välttämättä tukarit itekään, mut mun mielest ne on niinkun osa sitä ja se vaikuttaa siihen, et tääl on niinkun ihan hyvä ilmapiiri (top, t, 8lk, Hki2).* Osa tukioppilaita piti rooliaan keskeisenä ja korvaamattomana sekä opettajien työtä helpottavana. Yksi osa yleisen ilmapiirin parantamista oli Helsingin tukioppilaiden mainitsema joulu- ja ystävänäpäiväpostien kerääminen ja jakaminen, jonka he näkivät vaikuttavan koulun ilmapiiriin myönteisesti.

Molempien koulujen tukioppilaat pitivät 7.-luokkalaisten kouluun tervetulleeksi toivottamista sekä heistä huolenpitoa koko koulun ilmapiiriin vaikuttavana asiana. Osa toi esille, että jos koulussa ei olisi tukioppilastoimintaa, olisi siellä esimerkiksi enemmän kiusaamistapauksia ja yksinäisiä 7.-luokkalaisia. Useat tukioppilaat kertoivat puuttuneensa kiusaamistapauksiin joko suoraan itse tai kertoneensa siitä tukioppilasohjaajalle tai muulle opettajalle.

SP: Joo. Tulisko sulle vielä jotain juttuja mieleen että mitä tää antaa tälle koko kouluyhteisölle?

T: No mun mielestä tää tukioppilastoiminta on vähän sellasta toimintaa, et ei tulis niitä tappeluita, koska meki sit puhutaan niille seiskaluokkalaisille ja sitte ehkä ne osaa käyttäytyä kypsemmin ja paremmin, et silleen se vaikuttaa (top, t, 8lk, Hki1).

Koulun ilmapiiri saattaisi olla joidenkin tukioppilaiden mukaan myös turvattomampi ilman tukioppilaiden toimintaa. Tukioppilaat pitivät kiusaamisten ja tappeluiden vähentämistä kouluissaan osittain omana ansiona. Tukioppilaat osoittivat toiminnallaan, että kaikki voivat olla osallisia kouluilmapiirin luomisessa: voihan sitä olla silleen, että jotkut saattaa kattoo sillai et ku kerta noitakin jotenki koskettaa toi (kouluilmapiirin) tekeminen ni miksei sitten muakin (top, t, 8lk, Hki1).

SP: No mitkä sun mielestä on tukioppilaa tehtäviä tääl koulussa?

T: No, tukioppilaa tehtäviä on niinku... No syksyn alussa on just nää seiskat ja sitten on yleensä myös seki pitäis olla vähän tukioppilaiden vastuulla, et jos on joku riitatilanne ni kuka tahansa voi oikeestaan mennä, mut just niinkun joku tukioppilas varsinkin, ni jos tulee joku riitatilanne joidenki vaiken luokkalaisten kesken, ni... Tai ei edes senkään, ni pitäis niinkun mennä ja yrittää vähän puuttuu

siihen tilanteeseen ja niinkun ylläpitää hyvää kouluhenkeä. Ja niinkun pitää tälleen niinkun pieneä, ettei sitä oikeestaan kukaan oikeen huomaa sitä niinkun miten paljon loppujen lopuksi me tehdään (top, t, 8lk, Hki2).

7.-luokkalaisten lisäksi osa tukioppilaista näki roolinsa myös selvästi yleisempänä asioihin vaikuttajana: oman luokkansa oppilaiden ja muidenkin ristiriitojen selvittelijänä. Päivi Hamarus (2006, 213) on todennut, että tukioppilaat voivat ehkäistä kiusaamista vaikuttamalla oppilasryhmän sosiaalsiin suhteisiin. Hamarus kuvaa tukioppilaita muiden oppilaiden tietämiksi kiusaamisen vastustajiksi, eräänlaisiksi vartijoiksi, jotka toimivat vasta-voimana kiusaamiselle luokkayhteisössä ja koko koulussa.

SP: *No tota, miks sun mielestä on hyvä et teijän koulussa on tätä tukaritoimintaa?*

T: *No just sen takii et ku noi seiskat tulee tänne ni ku tää on niin iso koulu et ku tääl on niinku vanhimmat on melkeen kaksykt vuotiaita. (...) Ja sit ku ne jotain 13–14-vuotiaita ku ne tulee tänne. Ja se voi olla vähän niinkun pelottavaa ku toinen on metrin mittanen ja toinen on kahden metrin ja... Ku tänne tulee kuitenkin ympäri Helsinkiä, tulee eri kouluista oppilaita, et sä voit olla se yks joka tuut jonneki musiikkiluokalle jostain pitkältä, ni ku sä et tunne ketään ni se on niinku hyvä tapa tutustuu tukarien avulla ku on kaikki tällasii leikkejä ja silleen. (top, t, 8lk, Hki1)*

SP: *No mites sitten, ku puhutaan niinkun kouluviihtyvyydestä, tälleen tämmösenä aika laajanaki asiana, ni miten se sun mielestä sitte pitää sisällään?*

T: *No esimerkiks ettei kiusata, ja sit et voi niinku tulla kouluun ilman että pelkää, ja silleen et on kavereita ja et pysyy mukana kaikis opiskelujutuissa. Et on ystäviä. (...)*

SP: *No onkse miten iso juttu sitten tää opiskelupuoli sun mielestä, että täällä viihtyy?*

T: *No onhan se joo, siis mut kyl se on aina tärkeempi juttu et tääl on kavereita. (top, t, 8lk, Hki1)*

Molempien koulujen tukioppilaiden mielestä selkeästi tärkein kouluviihtyvyyteen vaikuttava asia olivat kaverit (katso myös Tolonen 2001; Keskisalo 2003). Kavereiden ja ystävyysuhteiden läsnäolo koulussa oli keskeinen osallisuuden kokemusta lisäävä asia koulussa. Sen rinnalla myös yleinen hyvä ilmapiiri oli tukioppilaiden mielestä tärkeää ja näkyi esimerkiksi niin, ettei koulun käytävillä näkynyt kiusaamista tai yksinäisiä oppilaita.

SP: *Joo. Mites sitten kun puhutaan kouluviihtyvyydestä, että kaikki oppilaat viihtyy koulussa, ni mitä se sun mielestä tarkoittaa?*

T: *No mun mielestä se tarkoittaa et tuntee olonsa kotosaks koulussa, ettei aina oo vaan silleen et: "Voi ei, koulu!" Et ei aina sitä, et tuntee niinkun silleen aina et vaikka koulutunneilla on silleen et: "Jes, nyt on välitunti ja saa olla kavereitten kaa", ja sit muutenki et pitää, tai no ei kaikki kyl pidä opetuksesta, mut silleen et ite tykkää olla siel koulussa ja sitte silleen et ei tunne oloonsa ulkopuoliseks muitten kanssa ja silleen (top, t, 7lk, Hki1).*

Molemmissa kouluissa useat tukioppilaat pitivät tärkeänä, että koulussa järjestettiin joskus – mielellään useinkin – muuta kuin koulutyöhön ja opiskeluun liittyvää toimintaa, esimerkiksi erilaisia tapahtumia. Koulussa olevat kaverit, hyvä luokkahenki ja hyvä yleinen ilmapiiri koulussa olivat kaikki tekijöitä, joiden takia koulussa viihdyttiin. Koulun yleinen viihtyvyys tarkoitti osalle tukioppilaista kaikkea ilmastoinnista ja siisteydestä hyvään luokkahenkeen. Osa tukioppilaista mainitsi myös mukavien opettajien olevan tärkeä osa kouluviihtyvyyttä. Molemmissa kouluissa oli tukioppilaiden mukaan mukavia, kannustavia ja kivoja opettajia, mutta myös muunlaisia.

SP: *Mitä sun mielestä tarkoittaa kouluviihtyvyys, mitä se pitää sisällään?*

T: *No, kouluviihtyvyys pitää sisällään sen, et niinkun ympäristö on hyvä, et tätä ei oo niinku... Et niinkun esimerkiks nyt meil on nyt tätä ilmastointii on parannettu, et esimerkiks just keväisin ja syksyisin tääl on ihan älyttömän kuuma sisällä ja sitte niinkun just tää et ihmiset tulee keskenään toimeen, et ei oo sellasia et on sit ne muutamat tyypit, mitä semmonen iso porukka kiusaa ja... Ja sit niinkun se, niinkun just hyvä henki niinkun luokan kesken ja just niinkun melkeen koko koulun kesken, et ei oo oikeestaan varsinaisesti ketään niinkun vastaan mitään, et...ei kiusata ja sit kaikki niinku nää, just niinkun tätä ympäristöä, et jos ei oo sotkusta ja sit se, et on niinkun jotain kasveja luokassa ja näin, että on niinkun mukavan näköstä et tää ei oo niin ankee paikka, et tääl voi jotenkuten viihtyäkin. (top, t, 8lk, Hki2)*

Luokkahenki

SP: *Joo. No miten sä aattelet et miten niinkun, mikä täällä vois olla eri tavalla jos täällä ei olis tukioppilastoimintaa ollenkaan?*

T: *No, luokkahenki vois olla ehkä huonompi, koska... Jos niinku ei ois tätä toimintaa ni sit ei ois mitään*

sellasia tilaisuuksia et kaikki ois niinku yhdessä ja silleen. Niin se on niinku, ettei ois välttämättä niin hyvää luokkahenkeä, se on yks ja sitte... Ois varmaan niinkun opettajilla enemmän semmosta hommaa et jos tullaan kysyy et mis on mikä ja mikä luokka, ku sit taas nää tukioppilaat ei kertois niille ni se jäis opettajille. (top, t, 8lk, Hki1)

Helsingin koulun tukioppilaat toivat esille rooliaan kummiluokkiensa hengen luojina. Hyvää luokkahenkeä voi pitää yhtenä osana tukioppilastoiminnan antia koko kouluyhteisölle, vaikka se vaikuttaakin koko kouluyhteisöön kokonaisuutena vain välillisesti: *tää kummiski on aika iso koulu, et ehkä enemmän pystyis niinku oman tukariluokan henkeä parantamaan, mut ei niinkun välttämättä kummiskaan koko koulun kyllä (top, t, hki, 8lk).* Toisaalta tukioppilastoiminnalla voi olla vaikutusta myös eri luokka-asteet ylittävään hengen luomiseen: *jos tukioppilaita ei olis täällä, ni varmaan ainakin niinkun seiskaluokkalaiset ei olis niinku... tai et näkee et seiskaluokkalaiset on hyvii kavereita myös kasi- ja ysiluokkalaisten kanssa. (top, t, 8lk, Hki1)*

2.6. Vaikutusmahdollisuudet koulun toimintaan

SP: Miten paljon te pystytte tukareina omasta mielestänne vaikuttamaan tän koulun asioihin?

T1: No kylhän siin nyt saa ehkä paremmin silleen äänensä esille jos on joku silleen, jossain oppilaskunnassa tai tukarijutuis, ni... Mut kyl nyt ihan siis noi tavallisetki oppilaat voi jos niil on, jos ne vaan niinkun ottaa jonkun asian hoidettavakseen, ni sit ne sen silleen kyl hoidettuu läpi jos ne vaan viittii.

T2: Niin.

SP: Joo, joo. Onks tota tukareilla niinkun yleensä silleen niinku teijän mielest halua vaikuttaa asioihin? Tai onks teillä, esimerkiks teillä itellä ni haluisittekste vaikuttaa tän koulun asioihin?

T1: No jos on jotain mist on niinkun joku valittamisenaihe tai jotain siis, ni kyl mä nyt saatan sanoo sen, mut ei nyt kauheesti silleen. Emmä haluis olla mikään semmonen päättävä elin. (top, t&t, 9lk, Hki2)

Kuvaan tässä alaluvussa tukioppilaiden kokemia vaikutusmahdollisuuksia kouluissaan. Molempien koulujen tukioppilaat pitivät niitä itselleen sopivina ja lähinnä kahdenlaisina: mahdollisuutena toimia asioiden edistämiseksi itse tai vaikuttamisena tukioppilasryhmän, ohjaajan, muiden opettajien tai rehtorin kautta asioihin. Varsinaisina muutosten promoottoreina he eivät kuitenkaan itseään pitäneet. Erityisesti he kokivat, ett-

eivät voi vaikuttaa muiden oppilaiden koulunkäyntiin ja oppimiseen. Tukioppilaat näkivät kunkin oppilaan koulunkäynnin hänen omana asianaan.

Omalla toiminnalla vaikuttaminen

Molempien koulujen tukioppilaat kertoivat pystyvänsä vaikuttamaan koulun toimintaan parhaiten omalla toiminnallaan: tukemalla 7.-luokkalaisten kouluun tuloa, puuttamalla kiusaamiseen sekä järjestämällä tapahtumia: *just näihin, niinkun nää jutut et mitä tukarit järjestää, et nää seiskat et ku ne tulee tänne ni et miten ne tulee... Et miten nopeesti ne sopeutuu uuteen kouluun ja sit et kaikki nää mitä me järjestetään, et nehan me hoidetaan, et me pystytään vaikuttaa niihin et ku on tää niin sanottu mopodisco mis ei kyl kuitenkaan mopoteta, ni siihenki me järjestetään et miten, et miten mukava se on ja aika moneen asiaan loppujen lopuks, et ei nyt niin isoja ole ja sit kukaan ei oikeen tunnu huomaavan, mut kyl aika paljon pystyy vaikuttaa. (top, t, 8lk, Hki2)* Mielenkiintoinen esimerkki vaikuttamisen voimasta oli Turun koulun kahden luottamustehtävässä toimivan tukioppilaan arjen kokemus:

P: Mäki oon pari kertaa huomannu ku johonki, tai jonkun seiskaluokkalaisten tai kasiluokkalaisten ohi kävelly ku siel on joku pikkunen, vähän kaverit kiusaa tosiaan ja muuta, ni kävelly vaan ohi ni kyl ne jotenki rauhottuu, et on semmonen, et tos on puheenjohtaja, et nyt ollaan nätisti tai muuta. Pari kertaa mä oon kuul- lu tän vuoden aikana tommosen... Se on jotenki jännän tuntunen vaan...

T: Ku menee siit ohi ni kaikki loppuu siihen.

SP: Eli ilmeisesti teijät niinkun tunnetaan siis, tai siis tietetään että te ootte tukioppilaita?

T&P: Joo.

T: Ja siis ne tietää, et me puututaan siihen jos me nähään jotain kiusaamista. Ja sit jos jossain näkee ja menee siihen, ni se on heti varmaan silleen et leikkii vaan. Sen nyt näkee heti sit siit jota niinkun on kiusattu, et onks se leikkii vai eiks se oo leikkii. Vaikse se ite nauraiski sille, ni kyl sen naamasta näkee et olikse leikkii. (top, t&t, 9lk, Tku2)

Turun koulun tukioppilas mainitsi myös koulun asioihin vaikuttamisen välineenä ilmoitustaulun: *et voidaanhan meki tietty niinkö, jos on jossain (jotain muutoksen tarvetta), vaik kirjottaa joku juttu ilmoitustaululle et oisko parempi näin ja näin (top, t, 7lk, Tku1).* Lisäksi molempien koulujen muuttamat tukioppilaat toivat esille, että heistä oli mukavaa voida vaikuttaa uusien tukioppilaiden valinnan tapaan ja itse valintoihin. Samoin muutama tukioppilas piti keskeisenä vaikuttamisen tapana sitä, että he ovat mukana päättämässä millaisia tapahtumia ja millaista toimintaa kouluissa järjestetään.

Tukioppilasryhmän, ohjaajan tai opettajien välityksellä vaikuttaminen

SP: *Mites sä aattelet sitten et tota, ku sä oot tukioppilas, ni pystytsä sit jotenki enemmän vaikuttaa täällä koulussa asioihin kun että et ois tukioppilas?*

T: *No pystyn, et tota niin, just näihin teemapäiviin ja näihin, mut jos ois oppilaskunnassa ni nehän pystyis tieteenki vaikuttaa enemmän. Mut tota niin ni, pystyy tieteenki vaikuttaa, et jos on joku semmonen asia mist pitäis puhuu eteenpäin ni saa aina äänensä kuuluville enemmän jos on tukioppilana.*

SP: *Joo. Miten se sit niinkun menee sillai?*

T: *No se menee ohjaajan kautta tai sit me jutellaan tässä tai sit jos se on joku tärkeempi juttuja, ni sit se on suoraan rehtorille mennään sit huutamaan [nau-rua]. (top, t, 8lk, Tku1)*

Molempien koulujen tukioppilaat olivat sitä mieltä, että he voivat viedä asioita enemmän eteenpäin ohjaajan tai muiden opettajien tai rehtorin välityksellä kuin tukioppilastoiminnan ulkopuolella olevat oppilaat. Monet tukioppilaat vertasivat oppilaskuntaa ja tukioppilaita niin, että *oppilaskunta sit ehkä hoitaa sen oman luokan niinku ja sit tukioppilaat niinku muitten luokkaa auttaa (top, t, 8lk, Hki1).*

Selkein väylä viedä tietoa eteenpäin oli oma ohjaaja. Tukioppilaat kokivat myös muille opettajille kertomisen kynnyksen matalaksi; vähintäänkin niin, että he kertoivat, että heidän ehdotuksiaan kuunneltiin. Monet tukioppilaat myös kertoivat, että heidän ohjaajansa voi viedä asioita eteenpäin esimerkiksi opettajankokouksissa. Toisaalta tukioppilaat näkivät koulunsa asioihin vaikuttamisen kaksisuuntaisena prosessina, jossa myös heitä voitiin käyttää opettajien sekä muiden oppilaiden välisenä tiedonkuljettajana, huomioiden myös heidän vaihtoehtoisuutensa: *periaattees silleen, et ku meil on silleen et joku oppilas voi tulla puhumaan meille jostain asiast jos se ei halua mennä sanoo siit opettajalle. Jos sil on ongelmia jossain aineessa, ni se voi tulla vaikka mulle puhumaan siit ja sit mä meen sanomaa sil opettajalle siit, jos ei hän halua suoraan siit mennä. Et silleen me ollaan silleen kyl... Jos meille tullaan puhumaan, ni me sit välitetään se eteenpäin jos se halua, jos se ei halua ni ei välitetä eteenpäin (top, t, 7lk, Tku1).*

2.7 Yhteenveto

No siis silleen ettei tää oo mitenkään niinkun, että ei niinkun, kaikki jotka haluaa saa osallistua... Ja siis et kaikkien ei oo pakko kouluttautua tukariks ja pakko tehdä niinkun

mitään. On se kysely et ketä haluaa ja ketä ei, ni sit saa ite vapaaehtoisesti ilmottautuu, ja sit ku sä oot ilmottautunu ni sit sä oot sitoutunu vuodeks siihen. Ja sit taas niinkun jos se vuoden jälkeen riittää sulle ni sit sä voit lopettaa sen, mut mä niinkun aion jatkaa viel kasinki jälkeen. (top, t, 8lk, Hki1)

Vedän tässä alaluvussa yhteen tukioppilaiden näkökulmia toimintaansa sekä niiden suhteita MLL:n suosituksiin. MLL:n rooli on koordinoida toimintaa valtakunnallisesti ja alueellisesti, toteuttajina ovat koulut ja niissä nuoret ja heidän rinnallaan aikuiset. Tukioppilaiden toimintaa määrittää ja myös motivoi vapaaehtoisuus, joka on kouluinstituution sisällä kiinnostavalla tavalla sidottu yläkoulun kestoajkaan, kolmeen vuoteen. MLL:n tukioppilastoiminnan suunnittelija kuvaa tästä(kin) lähtökohdasta muodostuvia toiminnan motivaation taustoja: *siin mielessä tukioppilastoiminta on tavallaan tosi moderni vapaaehtoisuuden muoto, koska siihen sitoudutaan tosi määräaikaiseksi ajaksi. Saa koulutuksen, saa pelivälitelineet siihen, että on vuoden tai kaksi vuotta tässä, saa todistuksen ja kiitos hyvää loppuelämää. Ehkä jää jotain eväitä tai aika paljonkin, mutta et se on tosi määräaikainen homma, ei oleteta että on 60 vuotta tässä mukana. No ohjaajista me toivotaan, et ne olisivat vähän pidempään kuin kaks vuotta, mutta tota niitten nuorten osalta niin se on just sellainen projektimainen vapaaehtoisuuden muoto, et mitä tämä aika peräänkuuluttaa. (MLL, suunnittelija)* Tutkimuskoulujen tukioppilaiden motiivit toimintaa aloittaessaan liittyivät auttamiseen, kivaan toimintaan ihmisten kanssa, pidettynä tukioppilana oloon sekä toiminnassa paremmaksi kehittymiseen. MLL näkee, että toiminta onnistuu yleensä sitä paremmin, mitä enemmän samanlaisin motiivein varustettuja siihen osallistuvat tukioppilaat ovat; tutkimuskouluissa auttamisen halun ja toisaalta altruistis-hedonistisen motivaation voi nähdä tukioppilailla keskenään tasavertaisina. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

Tukioppilaiden valinnan tavat olivat tutkimuskouluissa vakiintuneita. Turussa halukkaat ilmoittautuivat luottamustehtävissä oleville tukioppilaille ja sen jälkeen heidät haastateltiin. Helsingissä valinta oli laajempi ja monitasoisempi yhdistelmä hakulomakkeella mukaan ilmoittautumista ja valintatilaisuutta. Tukioppilaat pitivät valinnan tapoja hyvinä ja näkivät, että niillä avulla löydetään hyviä ja toimintaan motivoituneita, siihen *tositarkoituksella* mukaan haluavia oppilaita. Molemissa kouluissa mukana uusia tukioppilaita valitsemassa olivat vanhat tukioppilaat: tämän voi nähdä hyvänä osallistamisen ja vaikutusmahdollisuuksien tarjoamisen tapana. MLL pitää tärkeänä, että muut nuoret vaikuttavat tukioppilaiden valintaan (katso Haiminen ja Sa-

lovaara 2003), mikä todentui tutkimuskouluissa niin, että vanhat tukioppilaat vaikuttivat valintoihin.

Tukioppilaiden peruskoulutuksen veti Helsingin koulussa oma ohjaaja, Turussa MLL:n piirin työntekijä. Koulutuksen ajankohta oli Helsingissä keväällä eli pian tukioppilaiden valinnan jälkeen, Turussa valintaa seuraavana syksynä. MLL näkee, että kaikilla tukioppilailta on oikeus saada riittävä peruskoulutus ennen tukioppilaana toimimistaan. Tässä mielessä Turun koulutuksen myöhäinen ajankohta ei toteuta MLL:n määritystä tukioppilaasta vapaaehtoisena nuorena, joka on saanut tukioppilastoimintaan koulutuksen (esimerkiksi Haiminen ja Salovaara 2003, 18). Turussa oli ollut puhetta koulutuksen järjestämisestä aikaisemmin. Toinen vaihtoehto on se, että vanhat tukioppilaat vastaanottavat syksyllä uudet 7.-luokkalaiset ja uudet tukioppilaat tulevat toimintaan intensiivisemmin mukaan vasta koulutuksensa ja asiaan paremman perehtymisen jälkeen. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

MLL suosittelee tukioppilaiden peruskoulutuksen pituudeksi vähintään 16 tuntia. Sen toteuttamiselle on monia formaatteja, mutta suosituksena on esitetty, että se muodostuisi yksittäisiä tunteja pitemmistä jaksoista, jolloin sen teemoihin voidaan perehtyä syvällisemmin. (Haiminen ja Salovaara 2003, 35.) Helsingin koulun koulutus oli suositusta lyhempi ja koostui pääosin lyhyistä jaksoista. Sen muovaamista pitempiin jaksoihin voisi pohtia, kuten koulun ohjaaja toi itsekin esille. Myös vetoapu MLL:sta voisi olla tarpeen, kuten ohjaaja totesi. Toisaalta lyhyemmätkin jaksot sallitaan, mutta ne vaativat MLL:n suositteleman koulutusrunгон muokkaamista. Helsingin tukioppilaat itse pitivät lyhyempiä jaksoja koulutuksessaan pelkästään hyvinä, koska näin toteutettuna asioita ehtii pohdiskella koulutuskertojen välissä eikä koulutuksen anti tule kerralla. Turun koulussa MLL:n Varsinais-Suomen piirin työntekijän toteuttama koulutus oli hieman suositeltua pitempikin. Osa tukioppilaista piti hyvänä sen kokonaisvaltaisuutta, osa olisi kaivannut Helsingin tukioppilaiden tavoin enemmän aikaa pohtia koulutuksen sisältöjä eli jaksottaa koulutusta toisin. (Katso Haiminen & Salovaara 2003.)

MLL:n määrittelemät tukioppilaan keskeiset tehtävät toteutuivat molemmissa tutkimuskouluissa hyvin. Tukioppilaat toimivat esimerkillisesti, havaitsivat asioita, yhdistivät kouluyhteisön eri toimijoita, välittivät

heistä ja olivat ystäviä. Kummiluokkatoiminta, 7.-luokkalaisille ja koko koululle tapahtumien järjestäminen, opettajien ja oppilaiden välissä ja ohjaajan kanssa sekä osana tukioppilasryhmää toimiminen olivat tukioppilaiden tehtäviä tutkimuskouluissa. Olennaista oli myös se, että tutkimuskoulujen tukioppilaat näkivät toimintansa vastuun rajat eli sen, että vertaistuella voi vaikuttaa moniin kouluyhteisön asioihin, mutta enemmänkin ennaltaehkäisevästi kuin vakaviin ongelmiin ratkaisuja hakien. Tämän ymmärtämisen voi nähdä myös selkiyttävän heidän tehtäväkenttäänsä. Yksi osa tehtävän omaksumista oli myös se, että tukioppilaat näkivät itsensä esimerkkeinä uusille 7.-luokkalaisille, mutta samalla korostivat, että he ovat omia itsejään, eivät jotakin muuta (esimerkiksi mallioppilaita, jolleivät sellaisia katso olevansa) ja niin he pärjäävät roolissaan ja näyttävät esimerkkiä myös 7.-luokkalaisille koulussa pärjäämisestä. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

Toiminnan anti tukioppilaille liittyi tekemällä oppimisen kokemuksiin, joista voi olla monenlaista iloa niin toiminnassa kuin tulevaisuudessaakin: *siihen must niinkun liittyy se mitä mä sanoin siitä kansalaiskasvatuksen oppimisesta tai kansalaisvaikuttamistaitojen oppimisesta ja myös siitä yhteisvastuun oppimisesta, et opitaan tekemään oman ja toisten hyvinvoinnin eteen ja sen yhteisen hyvän eteen asioita, ni se on hyvä areena oppii sitä myös tulevaa ajatellen* (MLL, suunnittelija). Anniksi toiminnassa mukanaolostaan tukioppilaat näkivät myös sen tarjoaman vaihtelun koulutyölleen, auttamisesta saatan ilon, uudet ystävät sekä kiittämisen ja palkitsemisen kokemukset.

MLL:n asettamat tavoitteet toiminnalle: myönteinen ihmiskäsitys, ihmisenä kehittyminen, kouluyhteisöön myönteisesti vaikuttaminen, demokratia, yhteisön hyvä, ennaltaehkäisevä toiminta ja oppiminen näkyivät monissa toiminnan osa-alueissa tutkimuskouluissa. Tukioppilaat näkivät toiminnantarjoavan koko kouluyhteisölle piristystä ja vaihtelua koulutyön rinnalle, parantavan kouluilmapiiriä ja ehkäisevän kiusaamista ja vaikuttavan myönteisesti luokkien henkeen. Tukioppilaat eivät nähneet itseään vahvana muutosvoimana, mutta tärkeänä vaikuttajana kouluyhteisönsä asioihin joko suoraan omalla toiminnallaan tai ohjaajansa, muiden opettajien tai tukioppilasryhmänsä välityksellä. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)



3. Meidän tuki ja turva – 7.-luokkalaisten kokemuksia tukioppilastoiminnasta

Tarkastelen 7.-luokkalaisten käsityksiä tukioppilastoiminnasta kaikkien tutkimuskoulujen 7.-luokkalaisten täyttämien 179 kyselylomakkeiden (Turussa 77, Helsingissä 102 oppilasta) sekä niitä täydentävien 9 haastattelun pohjalta (Turussa 4, Helsingissä 5 oppilasta). (Katso liite 2 kyselylomake 7.-luokkalaisille). 7.-luokkalaiset vastasivat kyselyyn marraskuun alussa, jolloin heidän koulun aloittamisestaan oli kulunut muutama kuukausi. Kyselyt kertovat näin oppilaiden melko tuoreista tunnelmista 7.luokan alkaessa ja tukioppilaiden roolista siinä. Haastattelut sen sijaan tein maaliskuussa, jolloin koulun aloittamisesta oli jo kulunut enemmän aikaa. Tarkastelen ensin kyselyjen antia ja siirryn niistä haastatteluihin.

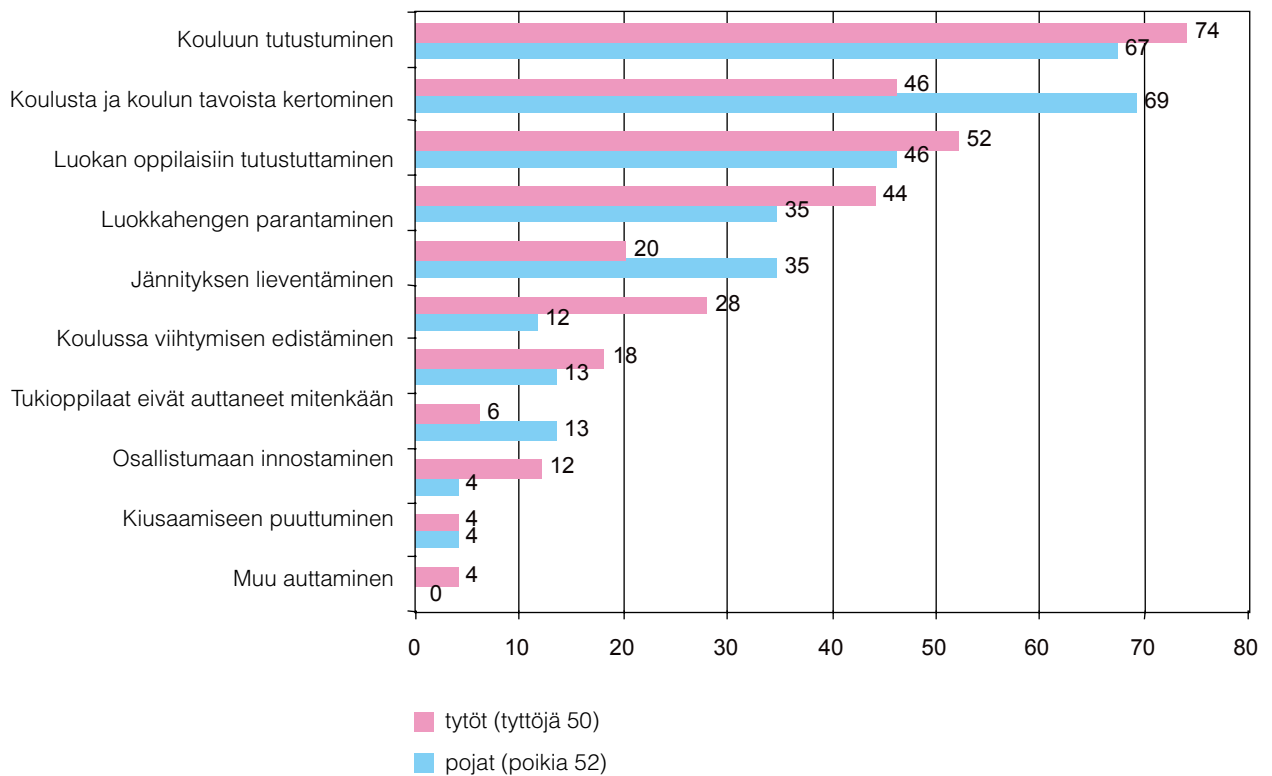
Esitän diagrammeissa kyselyjen tulokset niin, että niissä on mukana vain ohjeiden mukaisesti vastanneiden lomakkeet. Vastanneiden lukumäärä on esitetty kunkin diagrammin alapuolella.

3.1. Tukioppilastoiminnan rooli 7.-luokkalaisten koulun aloittamisessa

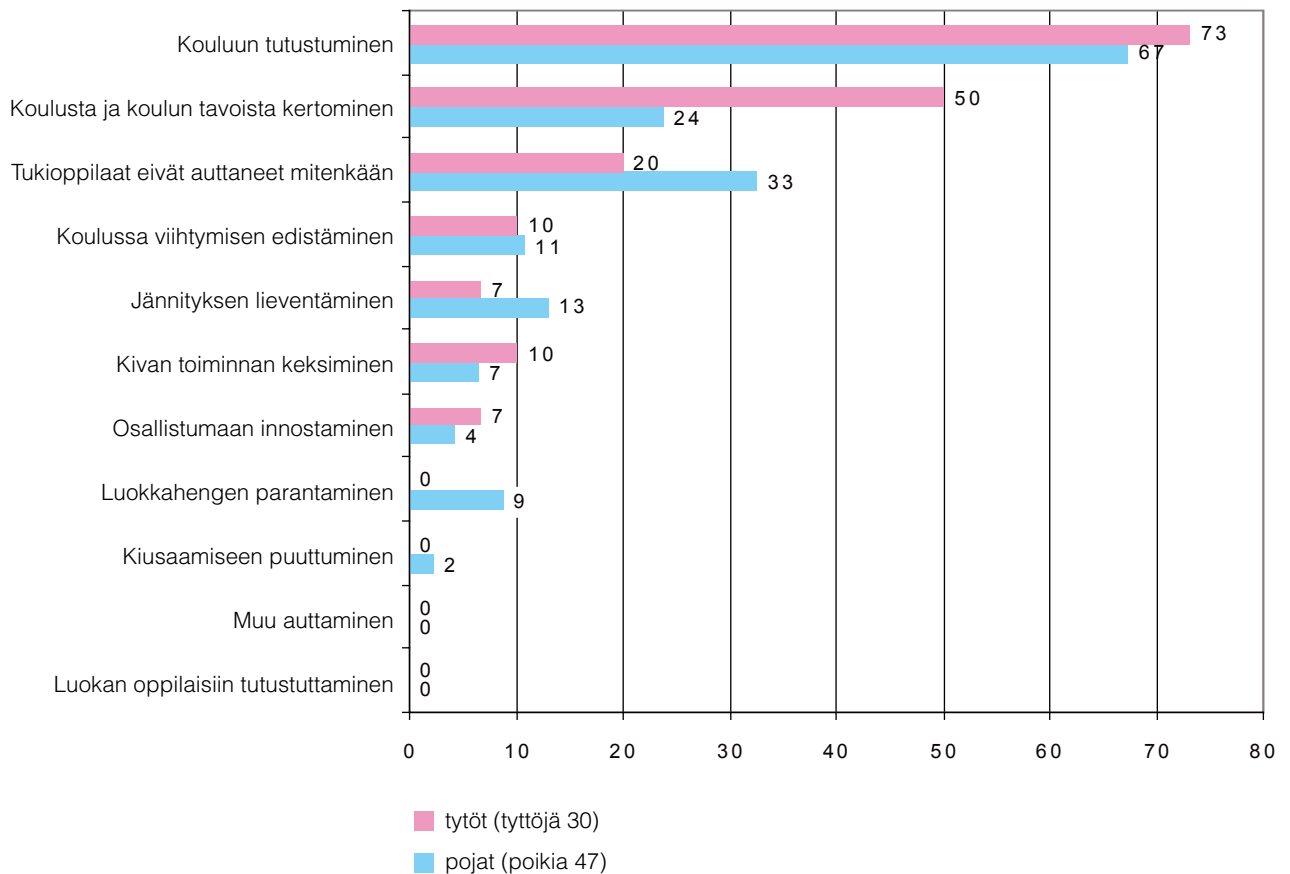
(Alussa jännitti, kun) mieltii et edellisenä vuonna oli koulun vanhin ja nyt sit oliki yhtäkkiä koulun nuorin, et millä lailla ne subtautuu ne vanhemmat oppilaat siihen, et tulee taas uusia ja sit et tulee jostain toisest koulusta, et ei oo (kukaan) koskaan nähnykään sitä aikasemmin, ni vähän jännitti et miten muut subtautuu (7lk, t, Tku).

Kuvaan tässä alaluvussa 7.-luokkalaisten käsityksiä tukioppilaiden roolista koulun alkaessa. Kyselylomakkeessa oppilaita pyydettiin ympyröimään joko yksi tai useampia vaihtoehtoja kysymykseen ”Miten tukioppilaat auttoivat sinua 7. luokalle tullessasi?” Molempien koulujen 7.-luokkalaisista selvästi suurin osa arvioi, että tukioppilaat olivat auttaneet kouluun tutustuttamisessa. Tämän suosituimman vaihtoehdon jälkeen erot sekä tyttöjen ja poikien että Turun ja Helsingin koulujen oppilaiden näkökulmien välillä kasvoivat suhteessa muihin vaihtoehtoihin. Aloitan tarkastelun yleisellä katsauksella kyselyjen tuloksiin diagrammeilla 7.-luokkalaisten arvioista tukioppilaiden auttamisen tavoista koulun alussa ja tukioppilastoiminnan parhaista puolista. Siirryn tämän jälkeen tarkemmin haastattelujen antiin.

Diagrammi 1. Miten tukioppilaat auttoivat 7.-luokalle saapuvia. Helsinki (%)



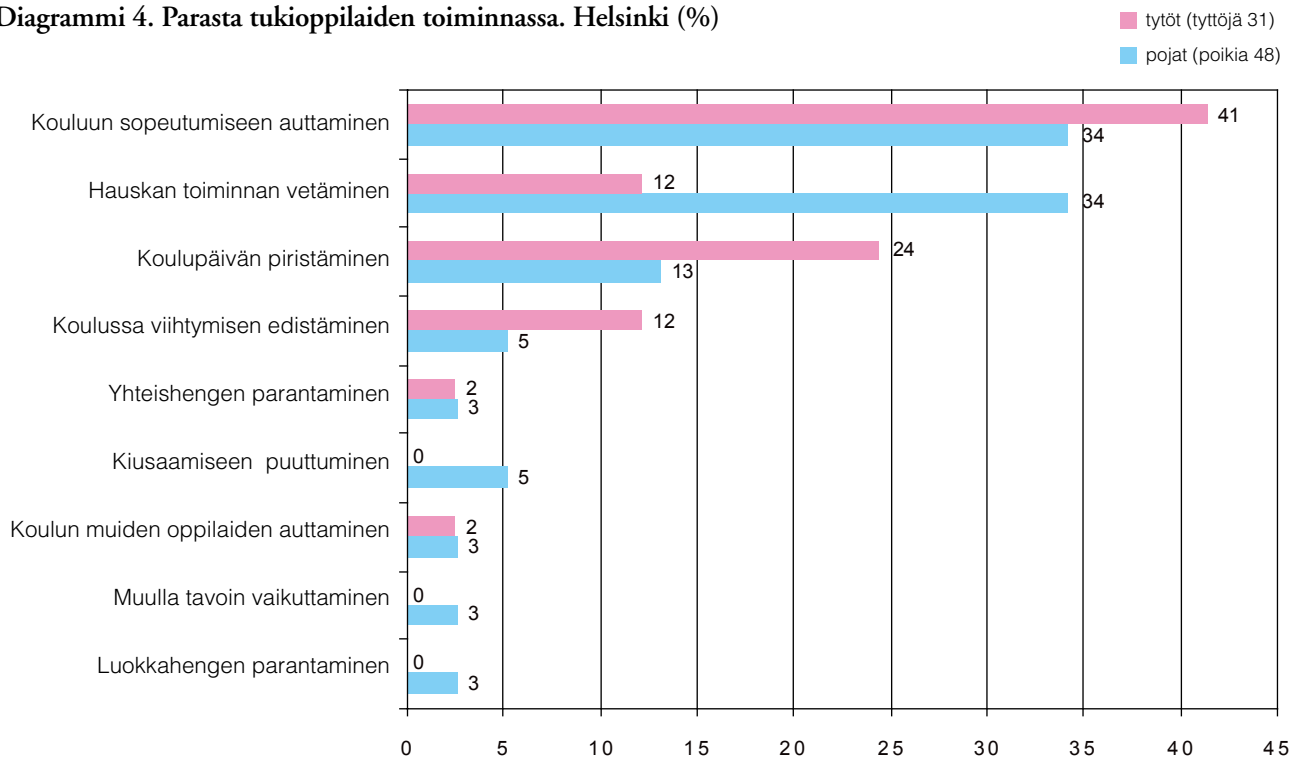
Diagrammi 2. Miten tukioppilaat auttoivat 7.-luokalle saapuvia. Turku (%)



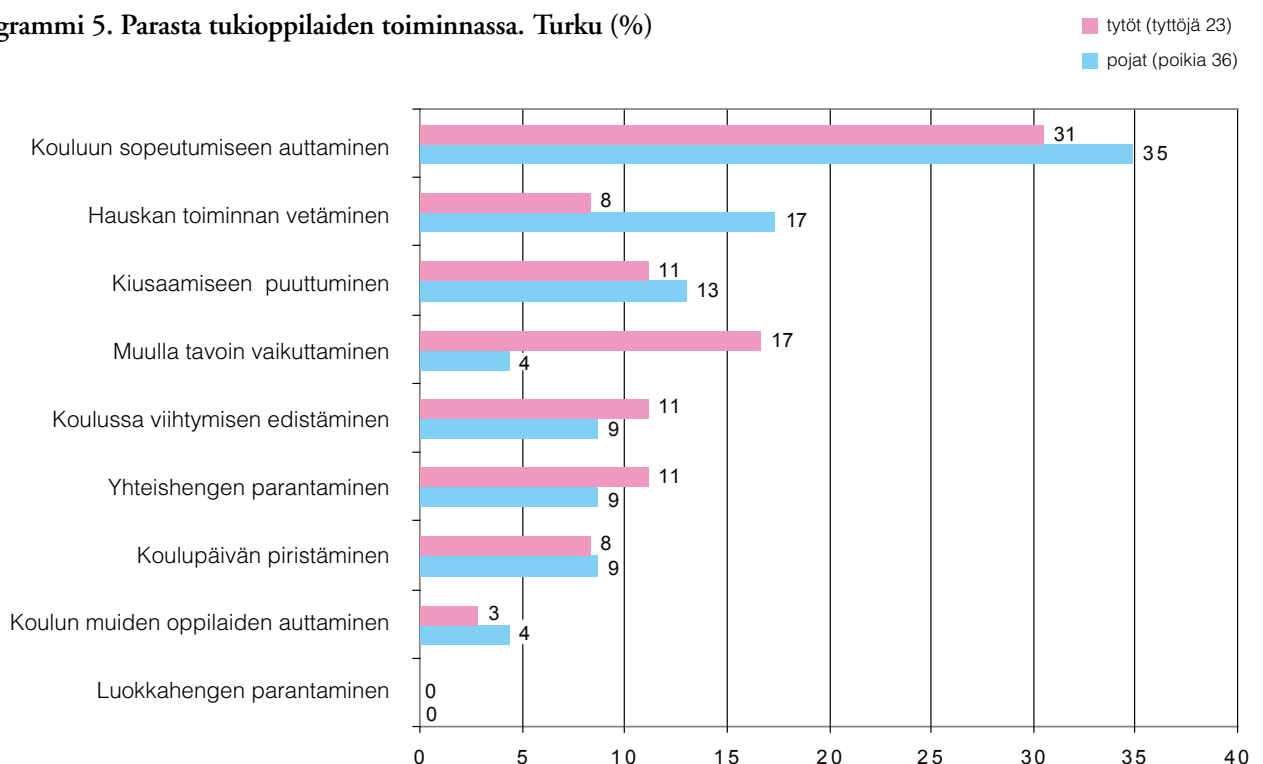
Koulujen vertailu osoittaa, että molemmissa kouluissa 7.-luokkalaiset pitivät tukioppilaiden tärkeimpinä auttamisen tapoina kouluun tutustuttamista ja koulusta ja koulun tavoista kertomista. Nämä mainittiin myös pääosassa molempien koulujen 7.-luokkalaisten haastatteluista. Helsingin koulun 7.-luokkalaisten näkivät tärkeänä auttamisen tapana kivan toiminnan järjestämisen, joka haastattelujen perusteella liittyy nimenomaan kummiluokkatoimintaan, tukioppilaiden kummiluokilleen järjestämiin tapahtumiin ja koulun arjen piristämiseen. Kouluja erottaa selkeästi se,

että Turun 7.-luokkalaisista viidesosa tytöistä ja kolmasosa pojista vastasi, etteivät tukioppilaat olleet auttaneet heitä millään tavoin koulun alkaessa. Helsingissä tällaisia vastauksia oli huomattavasti vähemmän. Samoin luokkahengen liittyvien auttamisen tapojen korostuminen oli selkeä ero koulujen välillä: Helsingin koulun tukioppilastoiminnassa näkyi vahva panostus kummiluokkatoimintaan. Kiinnostavaa on sekin, että lomakekysely ei tue haastatteluista saamaani käsitystä tukioppilaiden roolista kiusaamiseen puuttujana.

Diagrammi 4. Parasta tukioppilaiden toiminnassa. Helsinki (%)



Diagrammi 5. Parasta tukioppilaiden toiminnassa. Turku (%)



Molempien koulujen 7.-luokkalaisten mielestä tukioppilastoiminnassa selkeästi parasta oli, että se auttoi kouluun sopeutumisessa. Seuraavaksi tärkeintä molempien koulujen 7.-luokkalaisten mukaan oli hauskan toiminnan vetäminen. Tässä eivät näkyneet koulujen tukioppilastoiminnan painotuserot enää juurikaan: hauskaa toimintaa voi vetää ja vedetään sekä luokissa kummiluokittain (Helsinki ja Turku) että koko kouluyhteisölle esimerkiksi teemapäivinä (Turku) tai muina tapahtumina. Edelleen Turussa näkyi 7.-luokkalaisten kokemaa vähäisyys luokkahenkeen vaikuttamisessa, mutta tässä kysymyksenasettelussa se nimettiin Helsingin koulussakin tukioppilastoiminnan anneista vähiten tärkeäksi.

Kouluun tutustuttaminen: turvallisempi koulun aloitus

SP: Onks sun mielest miten tärkeä osa tätä koulua tää tukioppilastoiminta?

T: No se on niinkun... Kyllähän se on ihan näkyvä, iso asia. Ja on se aika tärkeitä et seiskaluokkalaiset, niinkun sillon ku me tutustutaan ku tänne tullaan, tulee uusii oppilait, ni sit ku tukioppilaat kertoo täst koulusta, ne niinkun kertoo tääl, vie näyttämään koulun paikkoi, ni se on niinkun siin mieles aika tärkeitä ja sit syksyn alus ku tulee seiskoi ni jos seiskoi vähän pelottaa ja muuta ni sit ku tietää et: "Hei, noille mä voin mennä juttelemaan, et ne niinkun oikeesti kuuntelee mua". Ni se on niinku siin mieles tärkeitä, ku ei aina viitti opettajille ja eikä opettajilla oo aikaa aina kuunnella ja muuta. Et sit se on niinkun hyvä mennä juttelee niinkun jollekki semmoselle, joka on ite samalla lailla oppilas. (7lk, t, Tku)

Jos koulussa on silleen ihan mukavaa, ni kylhän se on sitte... Kylhän se opiskeluki varmaan sujuu vähän paremmin. Ja sit ne (tukarit) pystyy kuitenkin siihen vaikuttaa, et miten mukavaa täällä on vähäsen (7lk, t, Hki).

Molempien koulujen 7.-luokkalaiset kertoivat, että tukioppilaat olivat esitelleet heille koulua jo 6. luokan keväällä: *se oli aika kivaa nähdä vähän et millast täällä on ja mun mielest ne tukioppilaat vaikutti tosi kivoilta ja sellasilta et kyl niille uskaltaa mennä puhumaanki sit (...)* Meil niinku tiedettiin vaan, et noi on niinku niitä tukioppilaita ja sit syksyllä meille tuli mejän luokan kaks kummitukioppilasta esittäytymään. (7lk, t, Tku) Kouluun tutustuttamista myös 7.-luokan alussa pidettiin yleisesti erittäin tärkeänä. Kouluun tutustuminen tukioppilaiden kanssa oli antanut 7.-luokkalaisille myös kuvan siitä, että kouluun on mahdollista sopeutua ja olla sielä rennon näkösenä niin kuin tukioppilaatkin olivat.

SP: Joo. Muistatsä siitä, että olikse minkälainen juttu se tutustuminen sillon kuudennella luokalla, kun-?

T: Meil kävi sillon siin mun ryhmässä, ku meijät jaettiin ryhmiin, ja sit tukioppilaat esitteli, ni mul kävi tosi hyvä tuuri, ku siihen just sattus kaikki puheliaat tukioppilaat ja... Se oli tosi hauska viel se kierros, et ne just kertot kaikkee hauskaa ja et kuka opettaja nipottaa ja kuka ei, ja kenen kans kannattaa varoo sitä ja... Ja kenen kans on hauskat tunnit ja semmosta. (7lk, t, Tku)

Koulun esittelyn lisäksi tukioppilaat olivat molempien koulujen 7.-luokkalaisten mukaan kertoneet koulun tavoista, säännöistä ja opettajista jonkin verran – esimerkiksi näin: *meille kyl huomautettiin "yhdestä opettajasta" et sille ei pidä valittaa, koska se huutaa aika kovaa. Mut et muuten ei mitään (7lk, p, Hki).* Tukioppilaiden lisäksi opettajat kertoivat heille koulun toiminnasta ja esimerkiksi säännöistä, ja 7.-luokkalaiset katsoivat, että näistä kertominen oli enemmänkin opettajan tehtävä. Toisaalta osa 7.-luokkalaisista olisi mielellään kuullut toista näkökulmaa näihin asioihin: *tietty tukioppilaatki voi kertoo niinkun siit oppilaan näkökulmasta et tietty opettajien velvollisuushan on tehdä se selväks, et minkä lailla kuuluu tietysti koulus käyttäytyä ja muuta, mut kyl tukioppilaatki voi itekki siitä jotenkin mainita, et täällä lailla tehään ja täällä lailla ei saa tehdä. Kyl ne sit jotain ehdotti et sit ku tukioppilaaks taas valitaan seiskoista taas uudet tukioppilaat, ni kyl ne siit on mun mielest jotain puhunu. (7lk,t, Tku)* Tukioppilastoiminnasta ja siihen mukaantulosta kertominen oli ilmiselvästi tukioppilaiden tehtävä, vaikka muista koulun toimintamuodoista (esimerkiksi oppilaskunnasta ja kuorosta) riittikin opettajien välittämä tieto.

SP: No mitä niinku, ihan tämmöstä jos ajatellaan, et onks jotakin iloa ollu niinku sulle henkilökohtasesti tukioppilasta?

T: No kyl se on ollu aika semmonen niinkun ilonen fiilis, joka on jäänyt... Et noi ei ainakaan tuu kiusaa mua, et noi ainakaan tuu sanomaan, et: "Hyi, oot tollanen" ja "Hyi, oot tällanen". Et... Niin et tulee semmonen fiilis, et ei kaikki niinku sillä lailla tee ja sit et se saattaa tarttua muihinki sit se vielä. Et on semmonen niinku turvallinen olo, et ei kaikki tuu sanoo, et: "Hyi, sä oot tollanen" tai "Vitsi ku sä oot tollanen" tai "Miks sä aina koko ajan vaan oot niin kirja nenässä kiinni...oot vaan tollanen". (7lk, t, Tku)

Etenkin kiusatuille oli merkittävää tietää, että *ne (tukarit) on mejän tuki ja turva sitte seiskaluokkal (7lk, t, Tku).* Useille molempien koulujen 7.-luokkalaisille oli ollut

kouluun tutustuttamisen osana tärkeää yleisemminkin se, että he tunsivat tai ainakin tiesivät myös muutaman koulun oppilaan entuudestaan. 7.-luokkalaisten ker-toivat, että tämän lisäksi oli tärkeää, että tukioppilaat olivat sanoneet, että heille voi tulla tarvittaessa juttelemaan. Osa kouluun tutustuttamista oli tukioppilaiden toiminnassa 7.-luokkalaisten mukaan sekkin, että he valvoivat *lisäsilmäpareina* sitä, että koulu alkaa kaikilla turvallisesti, esimerkiksi niin, että *jos jossain kiusataan, ni kyl sit ainaki yks ”tukioppilaspoika” käy aika nopeesti kiskasee toiset irti toisistas jos on jotain sellast* (7lk, t, Tku). Samoin yleistä turvallisuuden tunnetta koulun alussa lisäsi tunne, että *mopotusta ei tule*, koska tukioppilaat puuttuvat siihen. Uuteen kouluun tervetulleeksi toivottamisessa tukioppilaat olivat 7.-luokkalaisten mielestä tärkeitä, koska nuoren oli helpompi puhua toiselle nuorelle esimerkiksi kiusaamisesta. Vertaisten roolia kouluun tutustumisessa pidettiin jopa korvaamattomana – opettajienkin näkökulmasta katsottuna:

SP: *Joo. No miten tota jos aatellaan yleisesti, ni miten sun mielestä täällä koulussa, jos vertaat siihen, että täällä ei olis tukioppilaita, ni miten niinkun täällä näkyy, että täällä on noita tukioppilashommia?*

T: *No... Emmä oikeen tiedä mitä tohon pitäs sanoo, mut.... Kyl se varmaan et jos ei ois tukioppilaita ni ois aika katastrofi opettajilleki. Ei ois sit sellasii tavallaan välikäsiä, jotka ilmottais kiusaamistapauksista ja tällasista* (7lk, t, Tku).

Luokan ryhmähengen edistäminen

Molempien koulujen 7.-luokkalaisten totesivat tukioppilaiden vaikuttaneen vähäisesti luokkahenkensä muodostumiseen. Tukioppilaat olivat 7.-luokkalaisten mukaan pyrkineet vaikuttamaan tähän molemmissa kouluissa: *just ku me oltiin kaikkii sellasii jotain sellasii leikkejä et siin ehtis... Tai siin tutustus ja sit silleen... luokkakavereihin paremmiin* (7lk, p, Hki) – *olihan se ihan kiva et me saatiin kaikki nimet tietää ja et niinku... Et minkälaisii ne ihmiset on ja tälleen* (7lk, t, Hki). 7.-luokkalaisten kertoi kuitenkin useimmiten, että *ei ne (tukarit) sillälailla oo siihen niinku puuttunu, et kyl se luokkahenki on ihan itestään syntyyny, et... Et ei ne sillä-*

lailla oo kauheen paljon sitä niinku, et ei ne paljon meijän kans sillälailla niinku oo ollu, tai muuta, et ei se niitten, ei ne millään lailla oo vaikuttanu siihen. (7lk, t, Tku) 7.-luokkalaisten mainitsivat kuitenkin myös sen, että tukioppilaiden järjestämät tutustumisleikit olivat auttaneet heitä esimerkiksi luokkatoverien nimien muistamisessa. Samoin tukioppilaiden virittämät keskustelut olivat koskeneet esimerkiksi luokkahenkeä ja käynnistäneet sen pohdiskelua luokassa.

7.-luokan oppilaiden oma halukkuus ja aktiivisuus tutustua toisiinsa nähtiin olennaisempaan luokkahenkeen vaikuttavana asiana kuin tukioppilaiden toiminta. Samoin muutama 7.-luokkalaisista kertoi luokanvalvojansa ja joidenkin muiden opettajiensa myös auttaneen heitä tutustumaan luokkansa oppilaiden kanssa. Tärkeinä yksittäisinä luokkahengen muodostamisen paikkoina 7.-luokkalaisten mainitsivat koulun ulkopuolisten toimijoiden toteuttamat ryhmäytymistilaisuudet: Turussa toteemipäivän, Helsingissä seurakunnan järjestämän ryhmäytyksen⁸.

Toverisuhteiden ja osallisuuden edistäminen koulussa

SP: *Joo. No voiks sun mielestä tukioppilaat vaikuttaa niinkun ihan tällasiin kavereisuhteisiin täällä koulussa?*

T: *Kyl aika paljon voiki, koska ne yleensä vaikuttaa kuitenkin silleen siihen ilmapiiriin, ni ne saa sit silläki aikaan sitä et ei ainakaan kiusata toisii* (7lk, t, Tku).

Molempien koulujen 7.-luokkalaisten näkivät tukioppilailta roolin myös toverisuhteiden edistämisessä. He korostivat, että kavereita ei kukaan pysty toiselle järjestämään, mutta yleiseen ilmapiiriin ja oppilaiden osallisuuden tunteeseen voi vaikuttaa paljonkin kiusaamista ehkäisemällä ja siihen puuttumalla. Keskeisenä valttina toverisuhteiden ja osallisuuden kokemusten lisäämisessä 7.-luokkalaisten pitivät tukioppilaiden vertaisasemaa muiden oppilaiden kanssa, joka näkyi esimerkiksi siinä, että oppilaat saattoivat kuunnella enemmän kuin opettajat: *et neki (tukarit) pystyy siihen omalla tavallaan vaikuttaa, et jos opettaja ja rehtori alkaa huutamaan sille kiusaajalle, tai sitä puhuttelee, ni ei se välttämät auta, mut*

⁸Turun ryhmäytyspäivää ja tukioppilaiden toimintaa kuvattiin esimerkiksi näin: meil oli semmonen, syksyl semmonen teemapäivä ku toteemipäivä, et meil ei ollu normaali koulupäivää ollenkaan, me käytiin ensin tuolla Nuorisokeskus Palatsissa, siel me niinkun tehtiin kaikkii juttui, mentiin pienemmis ryhmis, tutustuttiin, siinä oppi taas näkemään ihan uusia asioita omast luokasta ja niinku oppi tutustumaan ja viel jos ei oikein muistanu et toi oli ton niminen, ni kyl sit muisti. Ja sit koulussa oli viel kaikkee sellasta, ja piti antaa kaikenlaist lappuu (tukareille), et minkälaisen kuvan on saanu siit, et onko se minkälainen, iloinen, tyytyväinen, kaikkii adjektiivie piti antaa toisista (7lk, t, Tku). Helsingin ryhmäytystä kuvattiin näin: meil oli niinku koulun alus, mä en tiä et kuka tän järjesti, mut niinku me mentiin tonne tän alueen, siel oli semmonen (nuoriso)talo, mis me niinku kans niinku tutustuttiin toisiimme paremmiin, et siel oli kaikkii semmosii pisteit mis oli erilasii tehtäviä ja kaikkee. Mä en tiä et ... Se on joka vuos aina. Et niinku oppilaille, seiskaluokkalaisille. (...) Et siel oli paljon kaikkii kivoi tehtäviä, mitä sit piti tehdä. Meijät jaettiin niinku eri ryhmiin ja sit sillon niinku.. Niinku tutustui niinku paremmiin toisiin ihmisiin ja tälleen (7lk,t, Hki). 7.luokkalaisten mainitsivat nämä ryhmäytykset tärkeänä osana luokkahenkensä muodostumista ja toivat esille, että tällaiset ulkopuolisten toimijoiden järjestämät tapahtumat olivat mukavia piristyskisiä koulun arkeen – ja kuten Turun koulun 7.luokkalainen totesi, että tämä on tärkeää myös siksi, että ulkopuoliset toimijat saattoivat saada oppilaista esiin erilaisia puolia kuin esimerkiksi koulun opettajat.

sit ku menee joku oppilastoveri niinkun sanomaan, tai puolustaa sillä lailla nuorempaa, et kyl ne sit niinku uskoo, et ei saa (7lk, t, Tku). Yleisesti oppilaiden toveruutta katsottiin lisäävän myös erilaiset piristävinä pidetyt koko kouluyhteisön osallisuutta virittävät toiminnot, kuten ystävänpäiväradio ja oppilailta pyydyt ehdotukset luokkansa valopilkkusta (joka järjestettiin yhteistyössä oppilaskunnan kanssa) ja munkkien myynti Turun koulussa. 7.-luokkalaisten mukaan hyvinkin erilaiset kokemukset esimerkiksi koulussa järjestetyistä tapahtumista saattoivat muodostua merkityksellisiksi; Helsingin koulussa järjestetyn Tukari Tajuaa -konsertin merkitystä kuvasi yksi 7.-luokkalaista näin: *et seki oli ihan kiva, et mä aloin fanittaa sitä bändiä. [naurua] (7lk, t, Hki).*

Molempien koulujen 7.-luokkalaisten kertoivat tukioppilaiden käyneen myös heidän luokissaan joko kertomassa koulun tapahtumista tai jostain teemasta (esimerkiksi koulukiusaamisesta) tai vetämässä leikkettä luokalle. Lisäksi he olivat kertoneet tukioppilaiden toiminnasta kouluissaan. 7.-luokkalaisten pitivät kummiluokkakäyntejä ja muuta tukioppilaiden toimintaa positiivisesti koulun arkeen vaikuttavina asioina. Helsingin koulun 7.-luokkalaisten pitivät tukioppilaiden järjestämää tervetuliaistilaisuutta yhtenä hyvänä muhina 7.-luokkalaisiin tutustumisen väylänä.

Molemmissa kouluissa muutama 7.-luokkalaista korosti myös omien tukioppilaiden roolia luokkansa oppilaiden hyvinvointiin vaikuttajina: *niille on niinkun helpompi jos joku jotain, meidän luokalla on joku semmonen kiusaamisjuttu, ni niitten on helpompi vaikuttaa siihen, ku sit taas muiden ku on muitten luokkien kummitukioppilaita, niiden on helpompi vaikuttaa siihen asiaan, mut tottakai kaikille saa mennä puhumaan. Mut niitten on niinkun paljon helpompi ja parempikin puuttuu meidän luokan ongelmiin, jos jotain sellasta tulee. (7lk, t, Tku)*

SP: Jos aattelet et täällä ei olis tukioppilaita, ni miten se niinkun näkyy täällä koulussa, että niitä on?

T: Mm, no... Ne myy niit munkkei täällä aina välillä, tai tiistaisin ne myy munkkeja, et se nyt tietty näkyy [naurua]. Ja jos miettis et se ei näkyis... Ni ehkä saattais olla tällasta nimittelyä, ehkä henki ei ois niin semmonen hyvä ja korkeatasonen tai semmonen hyvä, niin hyvä henki kun nyt on. Et saattas olla sit vähän semmonen enemmän kun minkäläistä niinkun yleensä yläasteelta ajatellaan, et siel on kyl ihan kamalaa ja siel on, kaikki haukkuu toisiaan ja... On kauhee semmonen meininki, et kyl se varmaa näkyy silleen, et se henki ois ihan erilainen. Ja seiskaluokkalaisteki saattais olla pelokkaampia eikä uskaltais niin vapaasti, vapautuneesti olla...

SP: Joo. Miten sä aattelet, miten ne niinkun siihen henkeen vaikuttaa tai miten se niinkun tapahtuu et ne tekee siitä paremman?

T: No ne, omalla käyttäytymisellään niinku näyttää et... niinkun on kaikkien kavereita ja muuta ja... Ja niinku on positiivisii ja ajattelee positiivisesti asioista ja muuta ja... Ja ne niinkun juttelee kaikkien kanssa ja on sellasten kanssa, jotka ehkä jää vähän yksin ja... Ja juttelee et milt tuntuu ja mikä on olo ja et onks kivaa olla täällä koulussa ja painaaks joku mieli tai asia (7lk, t, Tku).

Monet haastatelluista 7.-luokkalaista pitivät tukioppilaita yleisesti kaikkien kavereina ja totesivat heidän vaikutuksensa koulun ilmapiiriin tärkeäksi. Heidän oli useimmiten vaikea eritellä sitä toverisuhteisiin vaikuttamiseksi, jota itse tulkitseen sen monella tapaa olevan. Toverisuhteita tukioppilaat luovat myös siinä mielessä, että he tutustuvat 7.-luokkalaisiin: *ku mä oo ystäväystyny niitten tukareitten kaa, ni sit niittenki sit niinku... Tai niinku niitten avulla saa kans niit vähän niinku vanhempii ystävii. Tai niinku kavereita siis niinku (7lk, t, Hki).* Varsinaisen ystäväystymisen lisäksi jo moikkailu tuo iloa 7.-luokkalaistille ja vahvistaa heidän kouluyhteisöön kuulumisen tunnettaan.

Luokkahengen ohella 7.-luokkalaisten kertoivat myös muutamien esimerkin siitä, että tukioppilaat ovat konkreettisesti vaikuttaneet myös ystävyys-suhteisiin: *just ku ne siinä alussa (vetää) niit leikkejä, ni kylhän se saattaa... Tai niinkun et pääsee tutustuu ihmisiin ja sit siit saattaa tulla hyväki kaveri. (7lk, t, Hki)* Samoin yksi 7.-luokkalaisten poika kertoi, että oli tutustunut mopodis-kossa nykyisiin hyviin kavereihinsa.

3.2. 7.-luokkalaisten ajatuksia tukioppilastoiminnan kehittämiseen

Kuvaan tässä alaluvussa 7.-luokkalaisten ajatuksia tukioppilastoiminnan kehittämiseen. Haastatellut 7.-luokkalaisten olivat pääasiassa tyytyväisiä tukioppilastoimintaan: se oli mukavaa ja sitä oli sopivasti. Heidän ajatuksensa tukioppilastoiminnan kehittämisestä kytkeytyivät konkreettiseen toimintaan ja sen lisäämisen nimenomaan heidän omassa luokkassaan ja omien kummitukioppilaidensa toteuttamana: *aluks oli enemmän meininkiä niitten kaa. Sit käytiin siel Fazeril, seki oli ihan siisti, mut sit ei... Välil niit ei niinku ei kuulu yhtään mitään. Et välil ne niinku pitää sellasii esimerkiksi kuukauden sellasta niinku tukarijuttuu, tai silleen et ne... Kaks kertaa esimerkiks kuukaudes pitää jotain hauskaa meille, mut sit taas kahteen kuukauteen ne ei...*

Ei kuulu mitään. Et se on silleen. (...) Ei mul oo silleen et ei oo välii. Olis se kuitenkin kivempi, jos olis enemmän kaikkee juttuu. (...) Et ois semmonen säännöllinen. (7lk, p, Hki)

7.-luokkalaiset mainitsivat myös selkeitä toiveita siitä, mistä asioista he olisivat itse kaivanneet koulun alkaessa lisätietoa: *ne (tukarit) vois selittää mitä ne, esimerkiksi jos mua nyt jännitti sillon (koulun alussa)... Mä en kyl kysyn mitään, mut jos mua jännitti sillon, et min-kälaist kemia ja ruotsi ja nää on, ni ne ois voinu kertoa mitä kaikkee niil tunneilla tehään, niinku seiskaluokalla (7lk, p, Hki)*. Lisäksi 7.-luokkalaisten haastatteluisissa ja kyselyjen avovastauksissa tuotiin esille monenlaisia toiveita tukioppilastoiminnalle, joissa niissäkin oli yleisimpänä kummiluokkatoiminnan lisääminen, *jotta uusi luokka tutustuisi paremmin toisiinsa (kysely, 7lk, t, Tku)*. Muita kyselylomakkeissa esitettyjä kehittämissideoituja olivat esimerkiksi *futismatsit, retket Fazerille, Linnanmäelle tai Heurekaan (erityisesti Helsingin koulussa), 7.luokkien väliset koriskisat, juhlat, urheilupäivät, yhteisjutut 7.-luokalaisille, diskot, kilpailut, matkustaminen Englantiin, koriskentän tekeminen koulun pihalle, oma disko pelkästään seiskoille, ilmaisutaitoon ja draamaan liittyvät jutut, enemmän myyntiä kuin munkit, enemmän auttamista, elokuviin meno, leirikoulu ulkomailla, enemmän leikkejä ja limujen tilaaminen*. Yhdessä kyselylomakkeessa todettiin myös, että vastaaja haluaisi järjestää toimintaa yhdessä tukioppilaiden kanssa. Nämä ja monet muut kehittämissajatukset liittyivät todennäköisesti kunkin 7.-luokkalaisten omiin intresseihin, eikä niiden lisäksi esitetty laajempia pohdintoja tukioppilastoiminnan laajemmasta kehittämisestä. Monet 7.-luokkalaiset kehuivat tukioppilastoimintaa kyselyiden avovastauksissa: esimerkiksi *tukarit ovat ylikivoja ☺ (kysely, 7lk, t, Tku)*. Samoin pieni osa heistä esitti suoraa kritiikkiä ja toiminnan parannusehdotuksia omien tukioppilaidensa suuntaan: *meidän tukioppilaat ei tee mitään meidän kanssa!!! Joka on tyhmää, ois kiva ku mentäs Fazerille tai jonnekin retkelle (kysely, 7lk, t, Hki) ja ne vois järjestää enemmän kaikkee toimintaa. (kysely, 7lk, t, Tku)*

7.-luokkalaista oli myös joitakin yksittäisiä ehdotuksia toiminnan kehittämiseen. Konkreettisin niistä oli tukioppilaiden hyödyntäminen koulussa järjestettävässä vertaissovittelussa: *mul on jotain ihan... et oma juttu, mut esimerkiksi jos olis niil vertailusovittelujuttui, et siin olis niinku tavallaan silleen, et se ois niinku oikeudes. Et siin ois niinku opettaja, joka päättää nää jutut, et niinku... Ja sit tota, lakimiehinä on ne tukioppilaat, et tukioppilaat ja sit siin on niinku... Se olis aika siistii (7lk, p, Hki)*. Muutamat Helsingin koulun 7.-luokkalaiset vertasivat oman luokkansa vähäistä toimintaa

tukioppilaidensa kanssa muilta kuulemaansa aktiivisempaan toimintaan ja olivat ainakin jonkin verran harmistuneita siitä.

Turun koulun 7.-luokkalainen pohti luokkahengen kehittämistä tukioppilaiden tehtävänä niinkin, että sitä ei tarvitsisi, mutta toivoi yhteistä toimintaa enemmän 7.-luokan keväällä: *ei, et syksyl oli kaikil semmost vähä kouluun tutustumist viel ja toisiin tutustumist ni... Ei ehkä sillon olis kannattanu olla viel, mut nyt sit jo ku me ollaan tutustuttu jo... Osataan kulkee koulus ja silleen, ni ehkä nyt sit vois olla jo jottai. (7lk, t, Tku)* Turun koulun 7.-luokkalainen toi esille kehittämissajatukseksi, että tukioppilaat voisivat tutustuttaa enemmän 7.-luokkalaista toisiinsa, koska sitä ei tapahdu automaattisesti muiden kuin niiden oppilaiden kanssa, jotka ovat samoissa ryhmissä keskenään eri aineiden oppitunneilla: *niit (muiden luokkien oppilaita) ei sillä lailla tunne. Et ois voinu jotain olla et oppis vähän tuntee enemmän noit muita. (7lk, t, Tku)*

3.3. Yhteenveto

- SP: Joo, miten sitte ihan niinku tämmönen tää koulu-työ tai tää opiskelu ja oppiminen täällä koulussa, ni voiks sun mielestä tukarit vaikuttaa siihen?*
- T: No, opiskeluun tietty vaikuttaa se koulun ilmapiiri. Ja se filis, mikä koulus on, et jos joku kiusaa sua, sit on huonompi ilmapiiri, ni sitte se saattaa viedä ajatukset pois siitä opiskelusta, et kyl ne tavallaan pystyy siihenki vaikuttamaan.*
- SP: Joo. Entäs sitten niinku tämmönen täst koulun yhteishengestä oot sanonukki, et siihen pystyy vaikuttamaan, mut miten sit niinku tämmönen ku joskus tukareita pidetään et ne on vähän niinkun tän koulun henkilökunnan, opettajien ja oppilaiden siinä välillä vähän niinkun viestinviejiä tai näin, ni onks sun mielestä se miten tärkeä juttu tukareilla?*
- T: No, onhan se tietty et kaikki asioit ei, et joskus niinkun joku oppilas saattaa olla vähän, ehkä vähän villimpi ja muuta, ni opettajat ei välttämättä ota sitä tosissaan aina. Ja sit jos sillä oppilaalla onkin oikeesti joku semmonen juttu, et nyt tuntuu pahalta, et nyt kiusataan tai jotain muuta, ni kyl tukarit sen sit kyl uskoo, ja pystyy ite sen näkemään oppilaina. Ne pystyy sit niinkun opettajille mennä puhumaan et: ”Töl on oikeesti paha olla”, et kyl se siinä mielessä on tärkeä. (7lk, t, Tku)*

Tukioppilaiden keskeinen tehtävä siirtymävaiheen tukijoina toteutui 7.-luokkalaisten mukaan molemmissa kouluissa hyvin. Koulun tilojen ja jossain määrin myös

sen tapojen, toiminnan ja opettajienkin esittely silottivat heidän tietään uuteen kouluun. Tämä kaikki vaikutti myös siihen, että uuteen kouluun tulo tuntui heidän mielestään turvallisemmalta kuin ilman tukioppilaita. Jo tukioppilaiden omalla olemuksellaan ja toiminnallaan antama esimerkki siitä, että kouluun on mahdollista sopeutua ja olla siellä rennosti, oli myös kannustava 7. luokkalaisten mielestä. He kokivat tukioppilaiden roolin tärkeänä myös kiusaamisen ehkäisyssä sekä toverisuhteiden ja sosiaalisen ilmapiirin parantamisessa eli MLL:n keskeisinä pitämässä toiminnan osa-alueissa. Tukioppilaita pidettiin vertaisina, joilla oli mahdollisuus vaikuttaa muidenkin oppilaiden hyvinvointiin koulussa. Piristyksen ja vaihtelun tarjoaminen koulun arkeen – niin munkkien myyntinä kuin erilaisina tapahtumina – oli yksi osa koulun ilmapiirin parantamista 7.-luokkalaisten mielestä. Helsingin koulussa kummiluokkatoiminnalla oli 7.-luokkalaisten mukaan jonkinlaista merkitystä luokkahengen muodostumisessa ja uusiin luokkatove-

reihin tutustumisessa, Turussa merkitys nähtiin tätäkin vähäisempänä. Molemmissa kouluissa 7.-luokkalaiset kertoivat, että tukioppilaat yrittävät vaikuttaa kummi-luokkiensa henkeen, mutta olennaisempaa sen muodostumisessa he näkivät oppilaiden oman aktiivisuuden sekä yksittäisenä vaikuttavana asiana koulun ulkopuolisten tahojen järjestämät ryhmätykset. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

Tutkimuskoulujen 7.-luokkalaiset näkivät tukioppilastoiminnassa myös kehittämisen paikkoja, vaikka olivatkin siihen pääasiassa tyytyväisiä. Kehittämissajat liittyivät lähinnä kummiluokkatoimintaan, jota toivottiin olevan enemmän ja säännöllisemmin, myös koulun aloittamisen jälkeen. 7.-luokkalaisilla oli monia realistisia ja utopistisiakin ehdotuksia toiminnan kehittämisestä ja pääasiassa ne kytkeytyivät konkreettiseen erilaisten asioiden tekemiseen tukioppilaiden kanssa. 7.-luokkalaiset esittivät myös konkreettisia ehdotuksia esimerkiksi tukioppilaiden roolista vertaissovittelussa.



4. Ohjaamista ja iloa – Tukioppilasohjaajien näkökulmia tukioppilastoimintaan

Tukioppilasohjaajien näkökulmat tukioppilastoimintaan perustuvat molempien koulujen ohjaajien haastatteluihin sekä vapaamuotoisiin keskusteluihin aineistonkeruun aikana.

4.1. Tukioppilasohjaamisen perinne tukioppilaskouluissa

Kuvaan tässä alaluvussa tukioppilastoiminnan järjestämisen tapaa tutkimuskouluissa. Molemmissa kouluissa nykyisten ohjaajien rekrytoinnin oli tehnyt tiedustelevasti ja tunnustelevasti koulun rehtori. Helsingin koulussa oli aloittanut samaan aikaan toinenkin ohjaaja nykyisen työparina, mutta hän ei ollut tutkimuksen lukuvuonna mukana toiminnassa. Ohjaajien mukaan heidän kouluissaan oli ollut tukioppilastoimintaa jo useita vuosia. Turussa ohjaaja oli toiminut tehtävässään kolme ja Helsingissä seitsemän vuotta. Tutkimuksen kouluissa oli erilaiset toimintatavat sekä ohjaajien toimikauden pituudessa että toiminnan organisoinnissa.

Turussa ohjaaja ja rehtori kertoivat ohjaajan toimikauden olevan tällä hetkellä muutaman vuoden mittainen. Nykyisen ohjaajan edeltäjä oli toiminut pi-

dempään. Ohjaaja toimi yksin ja hän kertoi jatkaneensa edeltäjänsä kaltaisella tavalla toimintaa: *aika samalla tavalla se on toiminu, jostain syystä niin mun kohdalla esimerkiksi niin keräykset on ollu hyvin hankalia saada oppilaita, et lähdettäis niinkun keräämään mitään niinku kaupungille esimerkiksi.* Koulun tavaksi oli vakiintunut se, että tukioppilaiden peruskoulutuksen vetää MLL:n piirin työntekijä. Koulun tapana oli, että ohjaaja toimi myös oppilaskunnan vetäjänä. Hänen työkokonaisuudessaan näiden molempien ohjaaminen oli arvioitu yhteensä yhden vuosiviikkotunnin veroiseksi.

Myös Helsingin koulun aiempi ohjaaja oli toiminut useamman vuoden ajan ja yksin. Nykyisen ohjaajan aloittaessa tukioppilastoiminta oli organisoitu työparin toteuttamaksi. Ohjaaja kertoi toimintatavoistaan suhteessa edellisen ohjaajan tukioppilastoimintaan: *sillon me (työparin kanssa) läbettiin tavallaan ite luomaan meidän oman näköstä toimintaa (...)* *Että itelle se oli ehkä siinä vaiheessa ku sitä alotti, ni oli, jonki aikaa meni siihen ennen ku hahmotti oikeestaan, että mitä me halutaan tehdä ja millasta se vois olla. (...)* *Jollain uusien tukioppilasohjaajien päivillä, oltiin mukana. (...)* *Vinkkejä tietysti otettiin vastaan niin paljon kun saatiin, et varsinaisesti emmä usko, et siinä nyt ajateltiin sitä niinkun pohjaa,*

että mitä on, että ihan alkuun varmaan lähettiin ihan siltä pohjalta mitä ite ajateltiin, et mitä pitäis tehdä. Ja sitte otettiin siihen sit pikkuhiljaa mukaan sitten miten saatiin sitten MLL:ltakin materiaalia, saatiin se kansio (Tukioppilastoiminnan opas) ja sitten ollaan kerätty semmosii toimintoja, mitkä meille sopii ja sitä myötä se on sit mukautunu sitten enemmänkin varmaan sen tyyppiseksi, et mitä MLL:n muissaki kouluissa on. Tutkimuksen lukuvuonna ohjaaja toimi koulussa ilman työparia. Koulun tavaksi oli muotoutunut, että oma ohjaaja pitää tukioppilaiden peruskoulutuksen. Tukioppilaiden ohjaaminen oli yhden vuosiviikkotunnin veroinen opettajan kokonaistyössä.

Olen kuvannut tukioppilaiden ja 7.-luokkalaisten näkemyksiä koskeissa luvuissa tukioppilastoiminnan vuosittaista kulkua tutkimuskouluissa. En toista tätä, mutta nostan muutamia keskeisiä koulujen tukioppilastoimintaa erottelevia käytäntöjä esille tiivistettynä. Koulujen käytäntöjä voi verrata ohjaajan näkökulmasta toiminnan vuosittaisessa kulussa niin, että Turussa tukioppilaat kokoontuivat säännöllisesti kaksi kertaa viikossa, mutta itsenäisemmin ja luottamustehtävillä roolitettuna (eli osittain ilman ohjaajaakin) kuin Helsingissä jossa kokoontumisia ei ollut yhtä usein ja säännöllisesti. Turun koulussa ohjaajan työ painottui yleiseen ilmapiirin parantamiseen, kiusaamisen tarkkailun ja tapahtumiin panostamiseen ohjaamiseen. Helsingissä ohjaaminen oli tätä enemmän painottunut kummiluokkatoiminnan ohjaamiseen ja 7.-luokkalaisten koulun alun turvaamiseen.

Yksi konkreettinen ero oli peruskoulutuksen vetämisessä: MLL:n työntekijä koulutti tukioppilaat Turussa, oma ohjaaja Helsingissä. Koulutuksen aikataulua ja rakennetta Helsingin ohjaaja kuvasi seuraavasti: *(valinta) on hiihtoloman aikoihin yleensä, et... sitte sen jälkeen pikku hiljaa ruvettu alottaa näit koulutuksia, että ne on sit taas vähän vaihdellu, että nyt ku mä oon ollu yksin tänä vuonna tässä, ni mä oon pitäny lyhyemmissä pätkissä pienempiä koulutuksia ja koulupäivän keskellä, koulupäivän päätteeks.* Hän kertoi, että aiemmin työparin kanssa koulutus oli järjestetty pidemmissä osissa ja iltaisin ja viikonloppuisinkin. Nykyistä koulutuksen järjestämisen tapaa hän piti aiempaan verrattuna opettajalähtöisempänä ja koulumaisempana ja harmitteli, ettei aiempaan rennompaan ja vapaamuotoisempaan tapaan ole mahdollisuutta ilman työparia toimiessa. Turun koulun ohjaaja kertoi koulutuksen ajankohdan määrittävän kiireisestä kevään vuoksi syksyksi, yleensä lokakuuhun asti: *uudet kabeksannelle luokalle tulleet tukarit on jo toiminnassa syksyllä mukana, ni se koulutus on tavallaan tullu vähän sillai niinkun viiveellä, joka on semmonen asia jota pitäis pyrkiä kyllä saamaan ihan siihen syksyn alkuun (ohjaaja, Tku).*

4.2. Ohjaajien tavoitteet

SP: Onks sulla minkälaisia tavoitteita sille ohjaamiselle?

OT: Tota... oikeestaan mulla on se ittellä oli se koulu-kiusaaminen oli semmonen tavote, että se... Siihen (pyrity) tietosesti niinkun, et seurattais sitä ja et oppilaittenki puolelta mietittäis sitä, et... Ihan niinkun niitä käytännön tilanteita tuolla. Et saatais niistä tietoo niistä tyypeistä, jotka voi muuten kulkee täällä kolme vuotta kärsien, niin et ne saatais... Ku ei ne välttämättä tuu opettajille niistä puhumaan. Et se oli ehkä semmonen mulle... Sitten ku sitä on tehny, ni on tajunnu sen et se on oikeestaan loputon työmaa, mut et ehkä jotain on saatu aikaan. (ohjaaja, Tku)

Ohjaajien tavoitteet tukioppilastoiminnalle liittyivät toiminnan kehittämiseen ja heidän tärkeinä pitämiinsä toiminnan osa-alueisiin. Tämä myös näkyi painopisteissä. Turun koulussa yleinen ilmapiiri ja kiusaamisen ehkäisy olivat keskeisiä, ja niihin keskityttiin toiminnassa. Kummiluokkatoiminta ei ollut niin selkeästi järjestettyä kuin Helsingin koulussa, ja sekä ohjaaja että osa tukioppilasta ja 7.-luokkalaisista toivat esille, ettei se ole kovin aktiivista: *meillä on sillai, että jokaisella tukioppilaalla on sitten niinkun se oma luokkansa. Mä en tiiä kuin toimiva systeemi se itse asias on sillai, et siellä käydään. Ehkä siin on se hyvä puoli, et niille tulee ainaki se yks tukioppilaan naama tutuks. Mut se, että tietyn luokan, jos jossain tietyssä luokassa esimerkiks on kiusaamista, ni se hyvin harvoin tulee itse asias, tai ei oo mitenkään säännönmukaista et se tulis sen just sen kummitukioppilaan kautta tietoon. Vaan se tulee niinkun sillai, et on huomattu välitunnilla tämmönen juttu tai... Joku tän kiusatun kaveri ottaa yhteyttä tai jotain tämmöstä (ohjaaja, Tku).* Kiusaamisen ehkäisyssä ja ilmapiiriin ja hengen luomisessa oli selvää painotusta, mutta se ei kiinnittynyt (vain) kummiluokkatoimintaan. Se näkyi ulospäin muillekin esimerkiksi siinä, että tukioppilaat olivat koulun alussa huomanneet *pesupaikkoja*, kuten eräs opettaja kirjoitti kyselylomakkeessaan. Hengen luominen näkyi myös panostuksena koko kouluyhteisön yhteisiin tapahtumiin ja toimintaan, erityisesti säännöllisesti tapahtuviin teemapäivään ja munkkien myyntiin.

SP: Millasia tota tavoitteita sulla on itelläs niinkun tälle toiminnalle?

OH: Mmm... no pääasia mun mielest on se, ylipäättään se kouluviihtyvyys ja se, että tota saadaan aktivoituu nuoria ja saadaan niitä niinkun ajattelemaan asioita niinku... vähän syvemmin ja miettimään asioita niinkun toisten kannalta ja... Ja tietysti se, että...

Mikä on tietysti vaikea asia on se ala-asteelta yläasteelle siirtyminen, iso askel koulutaipaleella noilla lapsilla niin ni sen, tietysti sen askeleen tekeminen matalammaks ja helpommaks, ni se on tietysti se iso asia kans (ohjaaja, Hki).

Helsingin koulussa ohjaajan tavoitteissa painopiste oli Turun koulua enemmän alakoulusta yläkouluun siirtymässä, vastuullisuuteen kasvattamisessa ja kiusaamisen ehkäisyssä. Painotus näkyi selvästi yhteisesti kaikille 7.-luokkalaisille järjestetyssä toiminnassa ja kummiluokkien toiminnan aktivoinnissa ja ylläpidossa syksyisin, vahvana alkupäivystyksenä koulun aulassa, kouluun tutustuttaminen samoin koulun alussa ja omiin luokkiin tutustuttamisessa, retkissä ja pikkujouluissa.

Yleisesti molempien ohjaajien mielestä keskeistä toiminnassa oli kouluviihtyvyyden lisääminen, jonka tärkeitä osa-alueita olivat kiusaamisen ehkäisy ja vähentäminen, oppilaiden vastuunoton lisääminen muita kohtaan (empaattisuus) ja siirtymävaiheen tukeminen. Ohjaajien tavoitteet suuntasivat toimintaa ja perustelevat sen painopisteitä.

4.3. Tukioppilastoiminnan merkitykset ohjaajien silmin

OH: Mun mielestä (merkitykset on) semmosia niinku yleiseen viihtyvyyteen (liittyviä), et koulussa tapahtuu muutakin, kun että täällä opiskellaan, et on tämmöstä muuta toimintaa, aktiivisuutta. Ni se on must hirveen tärkeetä, se saa oppilaat viihtymään koulussa paremmin ja ylipäättään se koulunkäynti on kivempaa ja ehkä sit ollaan niinkun virkeempiä tunnillaki ku on jotain kivaa siin koulutyön ohessa et se ei oo vaan pakertamista. Ja tietysti sit se, että tää koulu yhteisö niinkun tulis kokonaisuudessaan tutummaks, et ei jäätäs vaan sen oman muutaman tutun kanssa, saman luokan kanssa, vaan että täst tulee enemmän sitä, että tutustutaan oppilaisiin niinkun eri luokka-asteelta, et ei oo aina saman luokka-asteelaiset keskenään, vaan et tunnetaan oppilaita eri luokilta ja ollaan yhdessä näis tapahtumissa ja päästään halipäivänä halailemaan koko koulun oppilaita ja discossa nähdään niitä, ni... Mä luulen, et semmonen et tunnetaan muita, ni saa sen niinkun enemmän arvostamaan ja suvaitsemaan niitä ja on vaikeempi niinkun varmaan kiusataki kun on niinkun silleen tuttuja, et aina semmost niinkun outoo ja ihmeellistä ja semmost epämäärästä massaa kohtaan on niinkun helpompi olla inbottava taikka, tai et sulkee ulkopuolelle tai muuta,

mut et jos siin porukas onki tuttu mukana jonka kans ollaan sit jossain muussa yhteydessä, ni se tulee tavallaan aina... henkilökohtasemmaks se asia ja sillon ne oppii niinkun enemmän ajattelemaan niitä asioita siltä toiselta puoleltaki eikä vaan niinkun itestä lähtösin aina. (ohjaaja, Hki)

Tukioppilastoiminnan merkitys ohjaajille oli ymmärrettävästi vahvasti yhteydessä heidän toiminnalle asettamiinsa tavoitteisiin. Vastapainon tarjoaminen koulutyön rinnalle – minkä sekä tukioppilaat että 7.-luokkalaisetkin näkivät toiminnan yhtenä tärkeänä osana – oli myös ohjaajien antama merkitys toiminnalle. Koulujen ohjaajien näkökulmat olivat yhteneviä ja ilmeistä oli, että toiminta, jota he vetävät oli heille tärkeää ja merkityksellistä jo itsessään: *mä ite sen koen tietty hirveen tärkeeks, koska siin on mukana siinä. Ja sit ite pyörii siinä joukossa, ni se kuuluu niinku siihen jokapäiväiseen toimintaan, et jos ite aattelee et se toiminta loppuiskin, ni... Niin kyl mä sanoisin, että koulu muuttus tylsemmäks siinä mielessä, et se ois niinkun enemmän sitä, että käytäs vaan niinkun oppitunneilla ja jokainen huolehtis niinkun tavallaan siitä omasta asiastaan, et mennään tunnille ja mennään päivän päätteeks kotiin ja kuljetaan siin omassa kaveriporukassaan. (ohjaaja, Hki)*

OT: No se tietysti... niinku koulukiusaaminen on yks keikeinen asia, elikkä toi... Tukioppilaat toimii tavallaan semmosena... et he näkee paljon semmosta mitä niinkun opetushenkilökunta ei nää. Ja... tuntevat kuitenkin paremmin ne oppilastoverinsa sillai, että tietää sen jos jollain on paha olla, niin se näkyy. Ja sitte toisaalta semmonen yleinen niinku, et tukioppilaat toimii tämmösenä välittäjänä opettajakunnan ja oppilaitten välillä et se niinkun... Toisaalta niinkun opettajan mielipiteitä, et opettajat voi niinkun antaa mielipiteitään oppilaille asioista ja toisaalta sitten oppilaat voi niinkun tosiaan tuoda niitä omia ajatuksia ja muuta ni tukarien kautta. Et siinä se tavallaan menee aika lähelle oppilaskunnanki juttuihin siinä kohtaa (ohjaaja, Tku).

Ohjaajien toiminnalle antamat merkitysten hienosäätöisemmät sisällöt näkyivät siinä, kuinka toimintaa toteutettiin koulujen arjessa. Helsingin ohjaajalle tukioppilastoiminnan merkitys oli kasvattaa sosiaaliseen aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen sekä vahvistaa viihtyvyyttä koulutyön rinnalla. Turun ohjaajalle tukioppilastoiminnan merkitys oli vertaisuuden voiman näkemisessä ja sen kehittämisessä sekä molemminpuolinen välittäjyys opettajien ja oppilaiden kesken: *kyl mä uskon, et se ainaki semmoseen yhteisyydentunteeseen niin sitä olis vä-*

hemmän. Et luokat olis enemmän erillään, siinä omassa luokkaryhmässään, et siihen se varmaan vaikuttais eniten ja siihen yhteisyyden kokemiseen.

4.4. Haasteet ja kehittäminen

Kuvaan tässä alaluvussa ohjaajien tukioppilastoiminnassa näkemiä haasteita. En erittele enää koulujen tukioppilastoiminnan muotoja muuten kuin esimerkkeinä esittämälläni lyhyillä kuvauksilla, koska tukioppilaiden ja 7.-luokkalaisten näkemyksiä käsittelevissä luvuissa olen tuonut esille heidän kertomanaan toiminnan sisällöt. Ohjaajien kokemat haasteet ovat osa tulkintaani ohjaajien (sekä niitä tukevien tukioppilaiden, 7.-luokkalaisten, rehtorien ja opettajien) näkökulmista, mutta samalla vahvasti kytköksissä tutkimuksen painopisteiden eli muissa tutkimuksissa ja MLL:n toimintakartoituksissa esille tulleiden tukioppilastoiminnan haasteiden mukaisia. Nostan keskeisimmiksi ohjaajien (ja muiden koulun toimijoiden) kokemiksi haasteiksi toiminnan ja tukioppilaiden näkyvyyden lisäämisen sekä tukioppilaiden motivaation ylläpitämisen. Kolmatta ohjaajien kuvaamaa haastetta oman työn ja tukioppilasohjaamisen välimaastossa toimimisesta kuvaan alaluvussa 4.5.

Haasteet toiminnan ja tukioppilaiden näkyvyyden lisäämisessä koko kouluyhteisössä

Mut et se mikä on, mikä on niinkun ollu semmonen ongelma mihin on pyritty just tämmösellä kummiluokkasysteemillä ja muilla puuttumaan, mut et ei se vielääkään oo ihan ratkennu, ni tää näkyvyys on kuitenkin aika... Niinkun jollain tavalla ni toivoisin, et ois lisää näkyvyyttä tässä niinkun koulun arjessa sillai että seiskaluokkalaisetkin, et varmasti kaikki tuntis, et: "Hei, et toi on tukari". (ohjaaja, Tku)

Ohjaajien mukaan tukioppilastoiminnan näkyvyys ja tunnettavaksi tekeminen koulussa kytkeytyivät siihen, että molemmissa kouluissa tapahtuu paljon ja on haastavaa saada tukioppilastoimintaa ja sitä toteuttavia oppilaita esille. Se ei itsessään ole tavoite, vaan näkyy esimerkiksi niin, että toiminnasta ja sen sisällöistä ja tavoitteista ei tiedetä ja siihen saatetaan suhtautua negatiivisesti, mikä vaikuttaa toiminnan toteuttamisen mahdollisuuksiin.

(P)ikkuhiljaa must tuntuu, että mitä enemmän on toimintaa, ni se ehkä tulee tunnetummaks muillekki opettajille, mutta itse asiassa tietysti välillä, välillä kun on niin mukana täysillä täs hommassa, niin sitten välillä niinkun

havahtuu, että joku ei tiedäkään yhtään mitään koko asiasta, että vaikka siitä on yritetty niinkun tiedottaa ja muuta, niinkun kerrottu muille opettajille ja...se pitäis niinkun täällä arjessakin näkyä, mutta silti se on, kaikki tekee niin pitkälti omaa hommaansa ja mieltii siltä kannalta vaan sitä, että miten se vaikuttaa vaan heidän tunteihin, että... Että aika usein kuiteski saa vähän sitä negatiivista palautetta, että saa vaan kuulla siitä, että oppilaita on poissa tunneilta ja osa opettajista pitää sitä ihan tämmösenä niinku... Turhana toimintana, joka vaan häiritsee tärkeiden asioiden oppimista, että... Mut sit toisaalta taas, toiset sitte tulee taas... kiittelemään ja muistuttamaan, että muistakaa, että te teette hirveen tärkeetä työtä ja muuta, että aika ristiriitasta palautetta saadaan. (ohjaaja, Hki)

Ohjaajat kokivat, että yksin toiminnan äänitorvena oleminen on haastavaa erityisesti siksi, että toiminta saattaa jäädä isompia tapahtumia lukuun ottamatta näkymättömämmäksi muille kuin toimijoille itselleen. Turun koulun ohjaajan kaksoisroolitus saattoi näkyä siinä, että tukioppilaiden ja oppilaskunnan toiminta meni muilta opettajilta sekaisin (kuten koulun rehtori mainitsi), mutta kyse oli todennäköisesti muustakin: *kyl se varmaan aika rajattua on sillain, että uskoisin et niinkun tässäkin koulussa löytyy opettajia, jotka ei oikeestaan niinkun tiedä muuta kun, että täällä ehkä toimii tukarit. Et me... Vaikka koko koululle järjestetään teemapäivä ja muuta ni voi olla, että "Niin, ne on ne, onko se oppilaskunta vai, mites se nyt oli". (ohjaaja, Tku)*

Tukioppilastoiminnan ja tukioppilaiden näkyvyys kytkeytyy selkeästi laajempaan koulun perustehtävään, oppimiseen ja sen rinnalle asettuviin muihin toimintatapoihin koulun arjessa. Oppilaiden yhteistoimintaan ja vertaisuuteen perustuva toiminta jää helposti näkymättömäksi ja myös toiselle sijalle koulun arkisen aherruksen rinnalla. Haasteeksi nousee oppiaineiden korostuminen sosiaalisen ilmapiirin kehittämisen sijaan: oppisisällöt asettuvat näin (jopa "turhaksi toiminnaksi" koetun) vertaisuuteen perustuvaan tukioppilastoiminnan edelle. Jollei toiminnan tavoitteita, sen ideaa ja sisältöjä tunnetta, siihen saatetaan suhtautua välinpitämättömästi, väheksyen tai negatiivisesti. Täysillä toiminnassa mukanaolevat ohjaaja ja tukioppilaat olivat näkyvyyden haasteen kanssa jossain määrin ymmällään: toimintaa pyrittiin tuomaan esille, mutta silti kouluyhteisöön voi kuulua sellaisia, jotka eivät tunteneet sitä ollenkaan. Tästä tuli ohjaajien kertomien kuvausten lisäksi sattumalta esille yksi oppilaita koskeva esimerkki Turun koulun (satunnaisesti haastateltuun valittuja) 7.-luokkalaista haastatelllessani: eräs oppilaista kertoi haastattelussa, ettei tiennyt tukioppilaista mitään.

Tukioppilastoiminta kilpailee näkyvyydessä oppilaskuntatoiminnan kanssa. Molemmat sijoittuvat oppisältöjen ulkopuolelle. Oppilaskunta vaikutti tunnetumalta, kultakin luokalta valittuine luottamusoppilaineen tai puheenjohtajineen. Se muodosti helpommin tunnetun aikuisten demokraattista vaikuttamistapaa myötäilevän rakenteen (ja näkyi myös virallisissa dokumenteissa koulun ulkopuolella, mm. uudessa nuorisolaissa). Toiminnan aktiivisuus ei välttämättä ollut syynä tähän: esimerkiksi Turun koulussa ohjaaja kertoi tukioppilasyhmän toimivan aktiivisemmin kuin oppilaskunnan.

Ratkaisuja toiminnan ja tukioppilaiden näkyvyyden lisäämiseen koko kouluyhteisössä

Ohjaajat korostivat omaa ja tukioppilaidensa roolia vastuullisuudessa muulle kouluyhteisölle näkyvyydessä ja paikan ansaitsemisessa. He kannustivat tukioppilaita ottamaan huomioon opettajat, heidän opetustyönsä ja koulun muun toiminnan toimiessaan esimerkiksi kummiluokkiensa tai koko kouluyhteisön kanssa. Konkreettisesti tämä näkyi niin, että sekä Helsingin ohjaaja että tukioppilaat korostivat toiminnastaan tiedottamisen tärkeyttä esimerkiksi kummiluokkavierailuja tai retkien järjestämistä ja niiden valvonnan järjestelyjä suunnitelllessaan ja olivat yhteydessä opettajiin ja luokanvalvojiiin. Turussa erityisesti koko koululle järjestettävä teemapäivä vaati huomioonottamista ja tiedottamista.

Tuntuu, että nyt on ihan viime vuosina ruvennu tulemaan tunnetuksi tää asia, että ihan oon nyt kuullu joltain opettajilta, että vanhemmat on, siinä vaiheessa kun ollaan tultu tänne, tai ollaan hakeutumassa tähän kouluun, niin vanhemmat on kysyny, että onko teillä tukioppilastoimintaa, ihan niinkun sellasena, että vanhemmat on pitäny sitä tärkeenä asiana ja ilmeisesti niinkun sitä kautta, tai siis et heillekki on jo tullu tietoo et tämmöstä on ja sitä pidetään hyvänä asiana, joskoulussa sellasta toimintaa on. (ohjaaja, Hki)

Molemmat ohjaajat kertoivat muita kohtaan mahdollisimman huomaavaisen ja huomioonottavan toiminnan kantavan hedelmää suhteessa tukioppilastoiminnan tuntemiseen ja arvostukseenkin. Kiittäminen ymmärrettävästi kannustaa aina ohjaajaa ja tukioppilaita – samoin esimerkiksi sen yksi muoto tunnustuksen saamisena (luotto-oppilaina). Tukioppilastoiminnasta tiedottaminen myös muualla (esimerkiksi MLL) näkyi positiivisesti koulussa. Myös koulun sisällä tiedottaminen vaikutti positiivisesti toiminnan ja tukioppilaiden näkymiseen kouluyhteisössään. Tästä olivat esimerkkejä tukioppilaiden haastattelut mediaan, esimerkiksi Turku rasti -tapahtumaan ja Helsingissä MLL:n Tukari tajuaa –koulu-

kiusaamiskampanjaan liittyen. Jälkimmäiseen liittyvässä konsertissa koulun liikuntasalissa myös tukioppilaat esittäytyivät ja esittivät kummiluokkansa oppilaiden kysymyksiä bändille, ja tämä näkyi muillekin.

(...K)yllä sit aina saa kuulla niinkun valituksiakin (muilta opettajilta), että miks tällasii (diskojen valvontaja) pitää olla, että... Mut onhan sitten välillä aina niin, et ne jotka on ollu valvomassa, niin ovat todennu, että kyllä nää on aika hauskoja juttuja ja kiva nähdä näitä nuoria tälleen vapaalla. (ohjaaja, Hki)

Ohjaajien esille tuomat ratkaisut toiminnan ja tukioppilaiden näkyvyyden lisäämiseen voi tiivistää ennakoivasti ja huomioivasti vähäiseenkin negatiiviseen näkyvyyteen vaikuttamiseksi, positiivisen näkymisen esillä pitämiseksi koulun arjessa (esimerkiksi tapahtumina, pirstämisinä tai retkinä), tukioppilaiden maineen ylläpitämiseen fiksunä peruskana, toiminnasta tiedottamiseen (joista osana vakiintuneet käytännöt kuten stipendit) sekä yleisen tiedon tai tiedottamisen lisääntymiseen (muun muassa vanhempien suuntaan).

Haasteet tukioppilaiden motivaation ja vastuun tukemisessa

Siin on aina kuitenkin se, että siin on tietty riski, koska on murrosikäset kysymyksessä, ni ku ne valitaan seiskalla ja kun tullaan kasille, ni sieltä... Kyl sielt väistämättä ni siel yks kaks tippuu ainakin lähes aina. (ohjaaja, Tku)

Toinen ohjaajien kuvaama keskeinen haaste oli tukioppilasyhmään kuuluvien motivaation ylläpitäminen ja toiminnasta vastuun ottaminen. Pohdintaa herätti se, kuinka säilyttää tukioppilaiden motivaatio ja into toimintaan sekä löytää jatkuvasti voimaa, jolla he jaksavat toimia.

Haasteet voi tiivistää ohjaajan rooliin tukioppilastoiminnan jatkuvuuden ja pitkäjänteisyyden kannattelijana, mielekkyyden ylläpitäjänä ja vastuullisuudenkin vahvistajana. Tukioppilaat ja heidän ohjaajansa ovat vapaaehtoisesti kehittämässä kouluyhteisönsä sosiaalisuutta, joten heidän toimintansa tukemisessa on merkittävällä sijalla löytää keskitie vapaaehtoisuuden ja velvollisuuden välille – ja samalla yhdistää se oppilaan koulutyöhönkin.

Ratkaisuja tukioppilaiden motivaation ja vastuun tukemiseen

(...Toiminta) ihan perustuu heijän (tukareiden) omaan aktiivisuuteensa ja siihen et tosiaan eivät oo mitään siitä, mitään merkintöjä, kursseja saaneet, että ainoos mitä he saa siitä, on todistukset sitten siinä vaiheessa kun he lopettavat toimintansa ja sitten tietysti...semmosta pientä

palkitsemista on aina ollu sitten, että ollaan pidetty omia kauden päättäjäisiä, missä on sit ollu jotain hyvää syötävää ja välillä on sit hankittu jotain paitoja ja kansiota näille tukioppilaille. (ohjaaja, Hki)

Ohjaajat näkivät tärkeänä tukioppilaiden omaehtoisuuden tukemisen ja itse tekemisen vahvistamisen keskeisenä motivaation ylläpitäjänä. He tarkensivat tämän olevan konkreettista kiittämistä ja palkitsemista, yhteisiä hetkiä ja pientä tarjoilua. Helsingin koulun ohjaaja toi esille myös (pankilta saatujen) Nuorten Akatemian Harastustoiminnan opintokirjojen jakamisen toiminnan päättävälle tukioppilaille sekä stipendit ja todistuksen tukioppilana olosta. Lisäksi hän kertoi joidenkin tukioppilaiden olleen MLL:n järjestämissä tukioppilaiden kokoontumisissa.

Molempien koulujen ohjaajat pitivät tärkeänä, että tukioppilasryhmä oli ryhmäytynyt ja tutustunut toisiinsa toiminnan alkaessa. Turussa tämä hitsautumisen oli tukioppilaiden kuvausten perusteella tiiviimpää kuin Helsingin koulussa, jossa osa tukioppilasta tuntui kaipaavankin tällaista yhteisyyttä. Helsingin koulussa jakautuminen pienempiin ryhmiin (kahdesta neljään oppilasta) omien kummiluokkien kanssa tehtävään työhön saattoi olla tiiviimpää ryhmäytymistä vaikeuttava seikka. Toisaalta Turun koulun säännölliset tapaamiset sekä oma tila olivat omiaan vahvistamaan ryhmän tiivistä yhdessäoloa. Tukioppilasryhmien kiinteyden eroja koulujen välillä toi esille ehkä sekin, että näitä yhteisiä hetkiä tukioppilasryhmän kanssa korostivat selvästi enemmän Helsingin koulun tukioppilaat – Turussa yhdessäolo saattoi taas olla niin tavallista, etteivät tukioppilaat nostaneet sitä erikseen esille.

Yksi keskeinen hyväksi motivoinnin ja kriittisenkin pohdinnan välineeksi löytynyt toimintatapa oli Helsingin koulussa toteutettava arviointikeskustelu, joka tehtiin kevään lopussa joko kirjallisen arviointilomakkeen kanssa tai ilman sitä. Helsingin ohjaajan mukaan suullisen lisäksi kirjallisesti toteutettuna arviointikeskustelu oli ollut hyvä, koska siitä oli jäänyt mustaa valkoiselle, mutta viime vuosina oli siirretty vapaamuotoisempaan keskusteluun ilman lomaketta. Keskusteluissa oli puitu kuluneen vuoden tapahtumia, et miten on menny. Ohjaajan mukaan tukioppilaat olivat kertoneet mielellään kokemuksistaan tukioppilana olosta, ja esille oli tullut myös toiminnan laaja kirjo ja oma aktiivisuus, joka muuten oli saattanut jäädä unohduksiin. Tukioppilaat saivat arviointikeskustelussa toiminnastaan positiivista palautetta. Lisäksi keskusteluissa oli käyty läpi myös pienryhmien sisäistä toimintaa kummiluokkiensa kanssa, missä oli joskus ollut ongelmia vuoden edetessä: joskus on aika pitkäänki käyty keskustelua siitä kun on ollu

näitä neljän hengen porukoita, et on saattanu käydä sit vuoden aikana niin, et se on jakautunu kahtia. Et se yhteistyö ei ookaan toiminu, ni siit on syntyny aika paljon semmosta niinkun skismaa sen ryhmän välille. Ohjaajan mukaan arviointikeskusteluissa oli pohdittu ryhmän sisäistä toimintaa ja tukioppilastoiminnan toteuttamista, kuluneena vuonna vähemmälle huomiolle jääneitä ja onnistuneita asioita, joita kannattaisi jatkaa.

Tiivistetysti ohjaajien ratkaisuisista tukioppilaidensa motivaation ja vastuun tukemiseen voi listata kiittämisen ja pienen palkitsemisen, ryhmäytymisen sekä toiminnan alkaessa että pitkin matkaa (mm. säännölliset tapaamiset), oman ja omana pidetyn tilan saaminen koulussa (vaikuttaa myös näkyvyyden lisäämiseen), arviointikeskustelut (toiminnan motivointi, innostaminen, ryhmädynamiikan läpikäynti, jatkon suunnittelu, ristiriitojen huomaaminen) sekä muiden koulujen tukioppilaiden tapaaminen (innostuksen ja uusien toimintaideoiden saaminen).

4.5. Vaatimukset tukioppilasohjaajille

(Ohjaajan rooli on) enemmän semmonen tukija. No se on semmonen ohjailevampi rooli, ei niinkään semmonen opett... Siis ei opettajan rooli, vaan ohjaileva rooli, että... Ohjailee, mut et antaa oppilaitten kuitenki olla siinä pääroolissa ja... Ja päättää asioista sillai (ohjaaja, Tku).

Kuvaan tässä alaluissa tukioppilasohjaajien ajankäytön haasteita ja jaksamista ”kahden tulen välissä”: tukioppilasohjaajan roolissa sosiaalisena ohjaajana ja aineenopettajana. Monia vaatimuksia ja intressejä oli aika ajoin vaativaa yhdistää koulun arjessa. Ohjaajille oli haastavaa asettaa rajat ohjaamiseen käyttämälleen ajalle sekä löytää sopiva suhde opetustyön ja ohjaamisen sekä niiden kehittämisen välille. He totesivat, että mukavalta ja tärkeältä tuntuva tukioppilastoiminta vei helposti mukanaan, vaikka työ ei lopukaan tekemällä. Turun koulun ohjaaja totesi, että liika kunnianhimo voi kostautua loppuun palamisena ja jonkinlaiset rajat toiminnalle on asetettava, vaikka jo tukioppilasryhmän kokoaminen ja ryhmäyttäminen on haastavaa, toiminnasta puhumatta: *luokka-asteitten väliset, et kasit ja ysit tulee keskenään toimeen ja tulee kavereiks, ni se on aika semmonen haasteellinen juttu (ohjaaja, Tku)*. Helsingin koulun ohjaaja kuvaa myös haasteellisuutta, joka johtuu toiminnan hetkittäisyydestä ja intensiivisyydestä: aika ajoin oman työn hoitaminen täysipainoisen tukioppilastoiminnan rinnalla vaatii organisointikykyä ja joustoa.

Mut et sanotaan, et kyl se niinkun antaa semmosta kyl-

lä, siinä mielessä kyllä lisää energiaa, että se on mielenkiinnostosta touhua ja antaa vaihtelua hirveesti tähän koulutyöhön ja antaa paljon paremman kontaktin noihin oppilaisiin. Tutustuu niihin paljon enemmän ja on kiinnostuneempi niitten tekemisistä kun mieltii et mitä niille vois järjestää ja sitten se et nois tapahtumis on mukana seuraamassa, et miten ne siellä on ja tietysti itekki tulee niille tutummaks ku on näkyvä siellä. Ja sitten kun on siin... toiminna mukana, ni oppilaat sit helposti tulee niinkun ottaa yhteyttä vähän kaikissa asioissa ku on niinkun sanotaan helposti lähestyttävä aikuinen, ni... Ni siinä mielessä kyl se semmosta lisämielenkiintoo tuo tähän työhön, että tietysti välillä mieltii sitä, että sen energian mitä tähän käyttää ni vois tietysti käyttää ton oman aineensakin edistämiseen ja muuta, mutta ei sitä ihan kaikkee voi tehdä. (ohjaaja, Hki)

Ohjaajat olivat yhtä mieltä siitä, että tukioppilaiden ohjaaminen antaa paljon: erilainen kontakti oppilaisiin ja siitä saadut kokemukset olivat tärkeitä jaksamisen kannattelihoita.

Ohjaajat olivat pyrkineet ratkaisemaan haasteita ajankäytössään ja jaksamisessaan asettamalla rajoja toiminnalle ja pyrkimällä ajatukseen siitä, että kaikkea ei yksin ehdi tehdä. He olivat yhtä mieltä siitä, että työparin kanssa työn jakaminen – mistä Helsingin ohjaajalla oli hyviä kokemuksia – helpottaisi työtaakkaa selvästi. Turun koulussa oli otettu tavaksi vaihtaa tukioppilasohjaajaa muutaman vuoden välein, mikä ohjaajan mukaan lisäsi jaksamista ja totesi, että *musta se on ihan hyvä sillai, että siinä riittää se energia ja tulee vähän sellasia uusia ideoita. Vaikka ne oppilaat sen toiminnan luo niin aina sillä uudella opettajalla on uusia ideoita, ettei niitä samoja ideoita pyöritetä koko aikaa.* Helsingin ohjaaja kertoi myös ajankäyttönsä parantamisesta niin, että järjesti mahdollisuuksien mukaan tukioppilastoimintaan liittyviä kokouksia tai tilaisuuksia omilla hyppytunneillaan, jotka vietti joka tapauksessa koulussa.

Voimia ja piristystä ohjaajat kertoivat voivansa saada esimerkiksi muiden tukioppilasohjaajien tai MLL:n toimijoiden kanssa ajatusten vaihdolla tai esimerkiksi MLL:n ohjaajapäiville osallistumalla. Molemmat ohjaajat tosin totesivat, etteivät ole ehtineet näitä kontakteja juuri virittää eivätkä osallistua ohjaajapäivillekään viime vuosina (mitä harmittelivat tai potivat *vähän huonoa omaatuntoakin*). Turun ohjaaja oli kokenut hyväksi ajatusten vaihdon tukioppilaiden peruskoulutuksen vetäneen MLL:n Varsinais-Suomen piirin työntekijän kanssa. Turun ohjaaja korosti myös huumorin merkitystä ohjaamistyössään sekä roolitusta eli luottamustehtäviä yhtenä vastuun jakamisen tapana. Molemmat ohjaajat kertoivat jaksavansa työssään erityisesti siksi, että nauttivat nuorten

maailmaan sisälle pääsystä ja työn hedelmistä sekä tekemisen ilosta yhdessä tukioppilaiden kanssa.

4.6. Ohjaajan odotukset MLL:lle

Tarkastelen tässä alaluvussa tukioppilasohjaajien odotuksia ja toiveita MLL:lle. Molempien koulujen tukioppilasohjaajat olivat tyytyväisiä MLL:n mukanaoloon koulussa tukioppilastoiminnassa sillä tavalla kuin se tutkimus-hetkellä oli. Turun ohjaaja piti tärkeänä MLL:n Varsinais-Suomen piirin työntekijän vetämää koulutusta. Samoin hän näki, että koulutukset ovat tuoneet hänellekin uusia toimintaideoita ja piristystä kouluttajan kanssa käytyinä keskusteluina. Helsingin koulun ohjaaja oli käynyt MLL:n toteuttaman tukioppilasohjaajien peruskoulutuksen ja piti sitä sekä MLL:n materiaaleja tärkeinä.

Turun ohjaaja pohti mahdollista tukioppilaiden jatkokoulutusta, jonka toteuttamisessa MLL voisi olla mukana: *lähinnä mun mielestä toi koulutusohjelma, ni se on ollu tosi hyvä ja ehkä vois ajatella että jopa semmonen sit et... Jonkun toisen kerran tulis tänne kouluun, jonkun tämmösen pienen, jostain tietystä teemasta pitäen jonkun lyhyemmän tämmösen jutun, ni se voi olla ihan kiva.* Samoin Helsingin ohjaaja – ilman työparia toimiessaan – mielti haasteita, joita oli kokenut yksin koulutusta tukioppilaille järjestäessään ja näki yhtenä mahdollisuutena MLL:n kouluttajan mukaantulon.

Helsingin ohjaaja toivoi lisää tukioppilaiden kokoontumisia: *MLL on joskus järjestäny tämmösiä niinkun tukioppilaiden kokoontumisia, minne on sitte voitu lähettää joku, et ne on ollu hirveen kivoja.* Tapaamisiin on voitu lähettää muutama tukioppilas, mutta ne ovat tuoneet koko ryhmälle muun muassa uusia toimintaideoita ja leikkejä. Ohjaaja totesi, että *niitä olis kiva jos olis ja tukioppilaatki kokee ne aika kivoiks, et jos ne pääsee päiväksi tai kaheks tapaamaan muitaki tukioppilaita ja pääsee koulusta.* Hän summasi odotuksiaan MLL:lle tämän tyyppisiksi tapaamisiksi ja lyhyemmiksi koulutuksiksi tukioppilaille. Lisäksi hän totesi, että *oon nyt kyl ihan mieltiny sitä tässä nyt jos jatkaa yksin tätä vetämistä, niin siihen tukioppilaiden koulutukseen apua. Ja et ku se ei oo mikään kurssi tai semmonen, niin ni sillon se olis kivempi jos siihen sais vähän apua muualta.* Turun ohjaaja mainitsi myös, että MLL:n (piirin) järjestämät tapahtumat tukioppilaille voisivat olla mukavia piristystä jatkosakin: *siel on ollu esimerkiks just niinkun Mannerheimin Lastensuojeluliitto on järjestäny tämmösiä niinkun et oppilaat on ollu mukana tutustumassa liikuntatoimen tällasiin erilasiin aktiiviteetti paikkoihin ja nuorisotoimen paikkoihin, useempaanki kertaan ollu silleen.*

4.7. Yhteenveto

MLL näkee keskeisenä tukioppilasohjaajan lähtökohtana sen, toimiiko hän omasta halustaan nuorten vapaaehtoistyön parissa vai esimerkiksi työnantajan tehtävään määräämänä edustajana. Molemmissa kouluissa ohjaajat olivat motivoituneita ja kiinnostuneita nuorten kanssa muunkinlaisessa kuin opettajan roolissa toimimisesta, ja tämä motiivi kantoi toiminnassa. Ohjaajat toimivat, kuten MLL määrittelee heidän rooliaan, tukioppilaiden osallistajina, kannustajina ja tukijoina. MLL näkee, että ohjauksella toiminta pysyy realistisena ja löytää tarkoituksenmukaiset muotonsa. Ohjauksen roolin voi nähdä molemmissa kouluissa tämäntyyppisenä. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

MLL pitää tärkeänä, että tukioppilastoiminnan asema vakiintuu osaksi kouluarkea ja sitä tuetaan tarvittavin resurssein. Molempien tutkimuskoulujen ohjaajat kokivat omat aikaresurssinsa riittämättömiksi, mutta pyrkivät toimimaan niiden rajoissa parhaansa mukaan. Helsingin koulun ohjaajalla oli ollut aiemmin työpari ja hän koki nyt työtaakan aika ajoin suureksi. Esimerkiksi koulutuksen järjestäminen opetustyön päälle oli haastavaa. Joskus myös tukioppilaiden muistuttaminen ja perässä vetäminen tuntui turhauttavalta. Toisaalta tukioppilaat toivat iloa ja heidän kanssaan voisi viihtyä enemmänkin. Koulun rehtorikin tähdensi parityötä:

tilanne olikin toisen opettajan töistä poissaolon vuoksi ilmeisessä muutostilassa. Ohjaaja pohti MLL:n apua koulutuksen organisoinnissa. Toiminnan vetäminen yksin oli myös heikentänyt hyvänä käytäntönä pidettyä arviointikeskustelua, sillä yhden ohjaajan aika ei riittänyt enää aiemmankaltaiseen perusteelliseen keskusteluun kunkin kummiluokan tukioppilaiden kanssa. Turun koulun ohjaaja piti samoin ohjaamista antoisana, mutta myös aikaa vievänä. Hän pitikin hyvänä koulun tapaa vaihtaa ohjaajaa muutaman vuoden välein, jolloin uudella ohjaajalla on uudet voimat ja ideat käytössään. Ohjaaja oli jättämässä tehtävänsä tutkimusvuoden jälkeen.

Turun rehtori ja ohjaaja näkivät työparin mahdollisuutena, mutta toteutuakseen se vaatisi kiinnostuneiden vetäjien löytämistä. MLL:n roolia ohjaajat pitivät hyvänä, koulutuksien järjestämisen ollessa olennaisin osa sitä. MLL:n suosittelemasta toiminnan toteuttamisesta työparina oli Helsingin koulussa myönteistä kokemusta muun muassa työmäärän jakamisessa ja jaksamisessa. Koska kummassakaan koulussa ei tutkimusajankohtana toimittu työparina, voisi suositella toimintaa tukemaan perustettavaksi tukioppilastyöryhmää. MLL:n suosittelema työryhmä toimisi ohjaajan työn tukena, tukioppilastoiminnan sparrausryhmänä, johon voisi kuulua opettajien ja muun henkilökunnan edustajien lisäksi myös nuoria. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)



5. Merkittävä pieni osa – Rehtoreiden ja opettajien suhde tukioppilastoimintaan

Tämä luku perustuu molempien koulujen rehtoreiden haastatteluihin sekä alkuvuodesta 2006 opetushenkilökunnalle tehtyihin kyselyihin. Tukioppilasohjaajat jakoivat kyselyn koulujensa muille opettajille ja kertoivat sen tarkoituksista. He myös karhusivat niitä asettamani aikarajan jälkeen, mikä nosti hieman vastanneiden määrää. Sain Turun koulun 34:sta kyselylomakkeesta vastatuna 7 (noin 20 %) ja Helsingistä 51 kyselylomakkeesta 14 (noin 27 %). Vastaaajista pääosa oli aineenopettajia ja toimi luokanvalvojina, lisäksi yksi kuraattori vastasi kyselyyn. Kyselyjen anti on laadullinen, eikä se ole tilastollisesti esittävässä. Kuvailevaan aineistoon olen saanut avovastauksista lisää tietoa. Vastausten perusteella voi todeta, että tukioppilastoimintaan suhtauduttiin positiivisesti ja osa vastaajista oli kiinnostunut myös sen kehittamisestä. Lisäksi yksi Turun opettajista toinen kertoi kyselyssä, että oli aloittanut tukioppilastoiminnan koulussamme ja toiminut vetäjänä alkuvuodet, ja toinen oli auttanut oppilaita teemapäivän järjestelyissä, sisustanut oppilaiden kanssa ”rukaritilaa” viihtyisämmäksi.

5.1. Tukioppilastoiminnan merkitykset rehtoreiden ja opettajien näkökulmasta

Kuvaan tässä aluvuossa opettajien ja rehtoreiden näkemyksiä tukioppilastoiminnan merkityksistä. Useimmat molempien koulujen opettajista pitivät tukioppilaiden tärkeimpänä tehtävänä 7.-luokkalaisten tukemista uuteen kouluun sopeutumisessa. Loput opettajista nimesivät tukioppilaiden tärkeimmäksi tehtäväksi kouluturvallisuuden lisäämisen, kouluviihtyvyyden parantamisen, koulupäivien piristämisen tai koulun yhteishengen lisäämisen.

Opettajat kuvasivat avovastauksissaan tukioppilastoiminnan hyviä ja huonoja puolia suhteessa omaan työhönsä seuraavasti. Yksi helsinkiläinen opettaja vastasi, että se *vie jonkin verran aikaa* ja toinen totesi: *joskus jotkin oppilaat ovat poissa tunneilta*. Turun opettajat vastasivat tukioppilastoiminnan huonoista puolista suhteessa työhönsä, ettei niitä ollut.

Helsingiläiset opettajat näkivät tukioppilastoiminnalla useitakin hyviä puolia omassa työssään. Sen nähtiin *helpottavan luokkahengen nostamista, poistavan eri ikäluokkien välisiä ”kuiluja”, parantavan kouluviihtyvyyttä, auttavan 7.-luokkalaisten tutustumaan toisiinsa ja*

kouluun. Saavat paljon hyvää aikaan. Kuraattori totesi, että tukioppilaita voi ”hyödyntää” monin eri tavoin positiivisina ja aktiivisina nuorina. Yleisenä hyvänä piirteenä mainittiin tukioppilaiden sosiaalinen toiminta ja se, että toiminnalla on ainoastaan hyviä puolia! Vertaisryhminä sopeuttavat, luovat yhteishenkeä, auttavat opettajaa! Lisäksi kerrottiin, että tukioppilaat auttavat luokan yhteishengen luomisessa, tukevat luokanvalvojan työtä ja luovat hyvää ilmapiiriä. Yksi vastanneista mainitsi, ettei tukioppilaista juuri ole hyötyä eikä haittaa = sosiaalinen etäisyys todellisiin huono-osaisiin on liian suuri. Yksi vastanneista totesi, että omaan työhön ei välitöntä vaikutusta ja toinen kirjoitti, että on katsonut liian kaukaa.

Turun koulun opettajat kertoivat, että tukioppilastoiminta lisää turvallisuutta ja yhteishenkeä. Tukioppilaista todettiin, että he auttavat oman luokan oppilaita, ja heidän hyviä puoliaan ovat yhteisöllisyys ja turvallisuuden lisääntyminen. Yksi opettajista vastasi, että tukioppilaat ovat apunani uusien oppilaiden perehdyttämisessä. Pidän sitä erittäin hyvänä asiana ja yksi totesi, että arvostan yhteisöllisyyttä ja kaikkea sen tuomaa positiivisuutta koulu-yhteisössä

Pyysin kyselylomakkeessa opettajilta esimerkkejä tilanteista, joissa tukioppilastoiminnasta oli ollut heidän mielestään hyötyä tai iloa. Turun koulun opettajien esimerkit keskittyivät vahvasti tukioppilaiden mukanaoloon koulun alkaessa. Positiivisina opettajat mainitsivat seuraavat asiat: *kouluun tutustumispäivä 6.-luokkalaistalle, koulun aloitus 7.-luokkalaistalle, yhteishenkeä lisäävä toiminta/tempaukset, se, että tukioppilaat kierrättävät uusia oppilaita talossa ja tukioppilaiden järjestämä teemailtapäivä.* Lisäksi mainittiin kiusaamisen ehkäisyyn vaikuttava seikka: *tukioppilaat olivat kartoittaneet pahimmat 7.-luokkalaisten ”pesupaikat” (koulussa). Heidän ohjeidensa mukaan altaita poistettiin ja valvontaa lisättiin ensiimmäisillä kouluviikoilla.* Eräs opettaja vastasi, että toiminnasta on hyötyä yleisesti ilmapiiriin.

Helsingin koulun opettajat kertoivat tilanteita, joissa tukioppilastoiminnasta on ollut heidän mielestään hyötyä ja iloa seuraavasti: *7D-luokan tukioppilaat olivat mukana urheilupuiston leirikoulussa. He järjestivät heille myös pienen liikuntatuokion.* Iloa tuovaa oli ollut opettajien mukaan myös *retki Fazerilaan, konsertin järjestäminen, ystävänpäivän tapahtumat, yhteisen iltapäiväretken järjestelyjen hoitaminen sekä se, että tukioppilaat ovat järjestäneet pikkujoulun.* Helsingin koulun opettajille oli keskeistä uusien 7.-luokkalaisten kouluun tulossa auttaminen, joka sisälsi *kiusaamisen välillisen ehkäisyn, sen, että syksyn alussa 7.-luokkalaiset oppivat tuntemaan toisensa paremmin ja löytävät uusia ystäviä, ”mopodisco” ja yleisesti hyvänä koettiin se, kun 7.luokat tulevat syksyllä auttavat sopeutumaan ja tutustumaan toisiinsa ja*

samoin sen, että jos oppilasta ei hyväksytä ryhmään, (jos) oppilas usein yksin välitunnilla – tukioppilas tukee.

Opettajien antamat merkitykset tukioppilaiden toiminnasta painottuvat selvästi 7.-luokan aloittavien oppilaiden tukemiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn. Vastanneet opettajat pitivät tukioppilastoimintaa merkittävänä. Rehtorit näkivät – tietenkin jo haastattelun mahdollistaessa tämän – tukioppilastoiminnan merkitykset laajemmin. Helsingin koulun rehtori kuvasi tukioppilastoiminnan merkitystä yhtenä osallistumisen mahdollistajana koulussa: *tärkeintähän koulussa on juuri se, kuinka kohdataan erilaisia oppilaita. Tukioppilastoiminta on varmasti yksi prosentti siellä muun toiminnan joukossa, mutta jos tämä toiminta koulusta puuttuisi niin se saattaisi olla isomman prosentin arvon. Toiminta voi antaa joillekin opettajille ja tukioppilasryhmälle tunteen, että he pystyvät sitä kautta olemaan oppilaiden kanssa ja tämä on tärkeää läsnäoloa, jonka kautta oppilaat pääsevät osallistumaan johonkin. Tukioppilastoiminta antaa mahdollisuuden osallistua. (rehtori, Hki)*

Helsingin rehtorin tapaan Turun koulun rehtori näki tukioppilastoiminnan merkityksen pienenä, mutta tärkeänä osana koulua: *se on semmoista näkymätöntä se toiminta loppujen lopuksi, että sitä ei huomaa kun sitä on, mut jos se puuttuisi, ni se huomattaisiin. Hän piti sen roolia tärkeänä kiusaamisen puuttumisessa: kyl se sillai, kun ne on lakkaamas siis sitä kiusaamista ja muuta, niin ne ovat isoja asioita. Se on todella hienoa, että tätä toimintaa on (rehtori, Tku).* Turun koulun rehtori korosti samoin tukioppilastoiminnan merkitystä tukioppilaalle itselleen: *siitä on itsensä kannaltakin suuri hyöty, kuka siihen tehtävään rupee. Se on itsetunnon paikka ja se on yleisen toiminnallisuuden kasvun paikka ja yhdenlainen hyppäys siihen, että yhteiskunnassa on erityyppisiä organisaatioita ja oppimisjärjestelmiä. Oppilaat sisäistävät paremmin toiminnassa sen ja ne, jotka ovat toiminnan ulkopuolella eivät tule edes ajatelleeks, mitä yhteiskunta on rakenteellisesti. (rehtori, Tku)*

5.2. Tukioppilastoiminnan toteuttaminen ja kehittäminen

Tukioppilaalle toiminnassa on tärkeää se, että hän voi aikuisena katsoa että on nuorempana ollut tällaisessa toiminnassa. Hän saa toiminnassa mukanaolon kautta yhteiskunnallisia valmiuksia. Tukioppilaat voivat kokea sellaista yhteiskunnallista heräämistä. Ja voivat lähteä nuorena jollain tavalla aktivisteiksi. Tukioppilastoiminnasta voi tulla tällaista valmiutta ja oppilaskunnasta. Nämä ovat niitä mahdollisuuksia. (rehtori, Hki)

Kuvaan tässä alaluvussa rehtoreiden ja opettajien esille tuomia tukioppilastoiminnan kehittämisideoita. Molempien koulujen opettajat olivat tyytyväisiä toimintaan ja sen nykyiseen toteutustapaan. Tärkeää toiminnan sujumisessa oli molempien koulujen rehtoreiden mukaan se, että homma on hanskassa sillä, joka sitä vetää eli ohjaajan merkitys oli olennainen toiminnan hyvässä toteutumisessa.

Helsingin koulun rehtori korosti parityön merkitystä niin tukioppilastoiminnan organisoinnissa kuin muissakin koulunsa toiminnoissa. Hän näki sen olevan ilmiselvää toimintatapa, jos halutaan, että toiminnalla on jatkuvuutta. Hän korosti myös sitä, että kaikella koulun toiminnalla on oltava linkki koulun johtoon, muuten toiminta ei saa paikkaa koulu yhteisössä.

Turun koulun rehtori piti tukioppilastoiminnan toteuttamistapaa hyvänä: *se alkaa siitä kun uudet seiskat tulee syksyllä, ni ne on niitten tukena tuol pihalla ja vartioi, ettei niit päästä kiusaamaan ja... Ja jokaisel luokalla on oma nimikkotukarinsa ja se on niinkun tän tyyppistä sit se toiminta.* Hän piti yhtä ohjaajaa hyvänä, koska tiedottamisen ongelmat eivät näin aiheuta vaikeuksia ja lisäksi pedagogin on helpompi toimia yksin, ilman mahdollisia linjaristiriitoja. Työparia oli koulussa kuitenkin harkittu, mutta toimintaan ei vain ole vaikuttanut olevan muita kiinnostuneita tutkimuksen ajankohtana. Toisaalta ohjaajan vaihtaminen muutamana vuoden välein oli vakiintumassa tutkimuksen ajankohtana koulun käytännöksi, jolloin määräaikaisuus voi ehkä helpottaa ohjaajaksi ryhtymistä. Ohjaajan työn rehtori näki vaativana ja korvauksen – yhden vuosiviikkotunnin – pieninä: *kylhän se on pieni, et se on hyvin pieni korvaus siitä työstä. Työtä on paljon enemmän.*

Helsingin koulun rehtori esitti konkreettisenä kehittämisajatuksena tukioppilaiden tapaamisen, jota pohdiskeli siksi, että koulun monenlainen toiminta saattaa jättää toimijat jalkoihinsa, jollei heitä tapaa henkilökohtaisesti. Hän näkee toiminnan kehittyvän kouluttamalla vetäjiä ja kertoi koulun tukevan sitä. Turun koulun rehtori toi esille, että työtä voisi jakaa koulussa toimivan tai ulkopuolisen toimijan (esimerkiksi järjestöjen) ja koulun tukioppilasohtajan kesken, jos tämä olisi mahdollista.

Helsingin rehtori ehdotti tukioppilaiden näkyvyyden lisäämistä koulun juhlatilaisuuksissa ja vanhempainiloissa. Turun rehtori pohti, että erilaisten tapahtumien järjestäminen nykyisten rinnalla *vaikka draaman eri keinoin vois olla kova juttu.* Hän pohti myös MLL:n mahdollisuutta tuoda koululle nuoria kiinnostavia puhujia: *tämmösiä esiintyviä tyyppejä, ni ne, niil on suunnattoman hyvä vaikutus näihin nuoriin, ku se tulee tuolta talon ulkopuolelta.*

Kyselyjen perusteella tukioppilastoimintaa tarvitaan

lähes kaikkien vastanneiden opettajien mielestä koulun ilmapiiriin kehittämisessä. Muiden opettajien nähtiin tukevan vähintään jossain määrin tukioppilasohtajaa työsään kaikkien vastanneiden opettajien mielestä. Kukaan opettajista ei nähnyt oppilaskunnan toiminnan riittävän koulun sosiaalisen ilmapiiriin ylläpitäjäksi. Kaikki vastanneet opettajat näkivät tukioppilastoiminnan tukevan heidän työtään. He olivat sitä mieltä, että hyvä sosiaalinen ilmapiiri lisää koulun turvallisuutta, ja että tukioppilastoiminta parantaa koulun yhteisöllisyyttä. Opettajat näkivät tukioppilaiden toiminnan olevan tärkeä osa koulun toimintaa. Tältä pohjalta tukioppilastoiminnan tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestäkin voi kyselyihin vastanneiden opettajien kantojen perusteella vakuuttua.

Opettajat totesivat kyselyn avovastauksissa muiden opettajien roolista selkeästi niin, että tukioppilastoiminnasta vastaava opettaja hoitaa tehtävänsä itsenäisesti ja tämän käytännön olevan toimiva. Turun koulun opettajien kyselyissä todettiin, että tukioppilastoiminnassa mukanaolevia kannustetaan, annetaan aikaa oppitunneilta. Opettajien suhtautumisesta todettiin, että *opettajat suhtautuvat tukioppilastoimintaan myönteisesti koulussamme.* Opettajien rooli nähtiin *tukevaksi* tai kirjoitettiin, että *opettajilla ei ole muuta roolia kuin korkeintaan kannustaa.* Yksi opettajista kirjoitti, että muiden kuin ohjaavan opettajan rooli on pieni: *suurin vastuu ohjaavalla opettajalla, me muut lähinnä ”hyväksymme” suunnittelun toiminnan ja osallistumiset koulutuksiin.*

Helsingin koulun opettajien avovastauksissa kerrottiin hyvin samansuuntaisesti, että *yksittäinen opettaja tuntee tukioppilaa.* Varsinaisesta tukioppilastoiminnan organisoinnista vastaa *yksi opettaja + oppilashuoltoryhmä.* Samoin vastattiin, että *opettajilla ei virallista roolia tai itselläni ei juuri minkäänlainen (rooli), yksi opettaja pyörittää toimintaa, välituntikokoukset.* Opettajan roolia kuvattiin myös näin: *oikeudenmukaisuutta valvova viranomainen, hyväksyvä, muuten aika vähäinen, ohjaava.* Kuraattori vastasi, että hänellä on tukioppilaiden kanssa *joitakin yhteisiä hankkeita esimerkiksi koulukiusaamisen ehkäisemiseksi.* Muiden opettajien rooli oli vähäinen; *he eivät tiedä siitä paljoakaan eivätkä osallistu mitenkään sen suunnitteluun.* Samalla tavoin todettiin, että opettajaa tarvitaan toiminnassa, mutta *tavalliset opettajat eivät osallistu.* Lisäksi kerrottiin, että *opettaja, joka vastaa tukioppilastoiminnasta organisoii, tukee, kannustaa ja keksii.* Muut opet auttavat tarvittaessa.

Turun koulun opettajat esittivät kehittämisajatuksena kritiikkiä yhden opettajan vastuulla olevaan toimintaan: *opettajat enemmän avuksi, ei olisi yhden opettajan vastuulla.* Kiinnostusta esitettiin myös laajempaan opettajien mukanaoloon näinkin: *enemmän yhteistä suunnittelua toiminnalle, opettajat mukaan! Toiminnalle jon-*

kinlainen ”vuosisuunnitelma” tai toimintasuunnitelma, osaksi koulun työsuunnitelmaa: jäsennellyn suunnitelman kautta toiminta kehittyy itsellään ja oppilaiden ajatusten suuntaiseksi (kuitenkin ohjattuna). Yksi opettaja totesi myös, että tukioppilaat voisivat ottaa uudet 7:nnet luokat tukevasti otteeseensa jo heti syksyllä.

Helsingin opettajien kyselyissä vastattiin toiminnan kehittämistä selkeän kiittävästi: *Toimii hyvin jo nyt!* Samansuuntaisesti yksi opettaja vastasi: *Uskon, että hienosti hoidettu!* Toiminnalle toivottiin myös *lisää resursseja*, mutta ei tarkemmin määritelty, millaisia tai mitä ne olisivat. Toimintaa toivottiin kehitettäväksi myös *ottamalla paremmin huomioon kouluuyhteisön todelliset ongelmat ja ympäröivän maailman.*

5.3. Yhteenveto

Tutkimuskoulujen rehtorit ja opettajat olivat tyytyväisiä tukioppilastoimintaan osana kouluuyhteisöjään. Sen järjestämisen tapaa nykyisenlaisena pidettiin hyvänä. MLL pitää tärkeänä, että tukioppilastoiminta on kiinteä osa kouluuyhteisöä. Vain sellaisena sillä on todellista merkitystä koulun ilmapiiriin ja viihtyvyyteen sekä mahdolli-

suuksia päästä tavoitteeseensa eli siihen, että kaikilla olisi hyvä olla koulussa. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)

MLL näkee, että tukioppilasohjaajan persoonalla on ratkaiseva vaikutus toiminnan onnistumisessa. Yhtäältä voi nähdä, että tutkimuskoulujen rehtorit ja opettajat olivat tätä mieltä: toimintaa vetävät ohjaajat todettiin hyväksi tehtävissään. Toisaalta asiaa voi kriittisesti pohtia niinkin, että tämä yhden ohjaajan vetämä toiminnan järjestämisen tapa myös sopi koulun muulle opettajakunnalle: toimintaan ei juurikaan ollut kiinnostusta osallistua eikä tällä järjestelyllä tarvinnutkaan. Kuitenkin noin puolet kyselyihin vastanneista opettajista kertoi olevansa ehkä tai varmasti kiinnostuneita toimimaan koulunsa tukioppilastoiminnan kehittämiseksi. On kuitenkin huomioitava, että vain pieni osa opettajista vastasi kyselyyn ja voi nähdä, että he suhtautuivat toimintaan hyvin myönteisesti eli eivät edustaneet välttämättä kaikkien muiden opettajien mielipiteitä. Kyselyyn vastanneiden opettajien kantojen pohjalta voisi joka tapauksessa ajatella MLL:n suositteleman tukioppilastoiminnan työryhmän harkitsemista kouluihin: ainakin joitakin kiinnostuneita osallistujia voisi olla kyselyihin vastanneiden opettajien vastausten perusteella. (Katso Haiminen ja Salovaara 2003.)



6. Tukioppilastoiminta tutkimuskouluissa: Haasteita ja oivia oppeja

Tarkastelen lopuksi tutkimukseni koulujen toteuttamaa tukioppilastoimintaa ja sen pohjalta tulkitsemiani keskeisiä haasteita tukioppilastoiminnan roolissa kouluyhteisössä sekä hyviä käytäntöjä. Kouluissa oli omanlaisikseen muotoutuneet tavat toteuttaa tukioppilastoimintaa. Niihin mielestäni pääsi sisälle hyvin katsomalla kaikkien toimijoiden näkökulmia yhdessä ja erikseen. Näihin toiminnan tapoihin oli totuttu siinä määrin, ettei niiden kehittämistä pohdittu. Tutkijana pyrin herättämään joi-takin kehittämisen haasteita.

Keskeinen haaste: tukioppilastoiminnan aseman vahvistaminen kouluyhteisössä

Tukioppilastoiminnan keskeinen haaste molemmissa kouluissa oli sen aseman vahvistaminen osana kouluyhteisössä. Tämä haaste liittyy tukioppilastoiminnan näkyvyyteen, sisältöjen tuntemiseen ja niiden arvostamiseen. Kaikki tukioppilastoiminnassa mukana tai sen kohteina olevat pitivät sitä tärkeänä osana koulua: 7.-luokkalaisten koulun alun turvaajana, ilmapiirin parantajana, eri ikäryhmien välisten raja-aitojen kaatajana sekä henkilökohtaista ja yhteisöllistä iloa tuottavana toimintana. Koulujen opettajakunta piti tukioppilastoimintaa hyvänä. Lisäksi he näkivät toimivana ratkaisuna sen, että siitä vastasi yksi tai kaksi ohjaajaa.

Toiminta oli näin opettajien mielestä positiivista, kun siihen ei juuri tarvinnut itse osallistua. Muun koulun henkilökunnan rooli toiminnassa olikin hyvin marginaalinen. Tukioppilaiden ohjaajilla on kuitenkin suuri vastuu ohjata oppilaita vaativassa, muun muassa kiusaamista ehkäisevässä, tehtävässään (Hamarus 2006, 213). On merkityksellistä pohtia, kuinka kouluyhteisö tukee tukioppilaita ja heidän ohjaajaansa – ei vain sanojen, vaan myös tekojen tasolla. Ohjaajalla on vastuu tukioppilaiden osallistamisesta, toiminnan jatkuvuudesta ja sen mielekkäänä pitämisessä sekä omaehtoisuuden tukemisessa. Oppiaineiden ja tietosisältöjen korostuminen voivat helposti jättää alleen sosiaalisen ilmapiirin kehittämisen tarpeet ja haasteet koulussa (katso Souto 2006; Laine 2000). Vaikka vain osakin koulun opettajista näkisi tukioppilastoiminnan turhana toimintana, voidaan kysyä, miten näkyvänä ja merkittävänä sitä osana kouluyhteisöä itse asiassa pidetäänkään?

MLL:lla on mahdollisuus vaikuttaa tukioppilastoiminnan tunnettavuuteen ja arvostukseen. Keskusjärjestön toteuttama tukioppilasohjaajien ja tukioppilaiden kouluttaminen, materiaalin tuottaminen, valtakunnalliset ohjaajapäivät sekä piirien ja yhdistysten antama tuki ovat merkittäviä. Tukioppilasohjaajien usein yksinäiseksi muodostuva puurtaminen näyttää kuitenkin vaativan

järeämpää tukea. Yksi tapa vastata näihin haasteisiin on MLL:n suositus ottaa tukioppilastoiminta koulu-kohtaisten opetussuunnitelmien ja vuosisuunnitelmien osaksi. Sen voi nähdä tukioppilastoiminnalle paikan raivaamisena kouluyhteisössä. Muita tapoja voisivat olla erilaiset koulun sisälle vaikuttamaan pyrkivät tukemisen muodot, sosiaalisuuden ja vertaisuuden huomioimiseen painostavat toimet. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi julkisuudessa keskustelun herättäminen sosiaalisuuden huomioimisesta kouluissa. On tärkeää, että MLL ja tukioppilasohjaajat pyrkivät entistä aktiivisemmin vuoropuheluun koulujen muiden opettajien kanssa.

Tukioppilaiden moninainen tukeminen ja kannustaminen

Tutkimuskoulujen tukioppilaiden toimintaa tukevia käytäntöjä olivat heidän ryhmäytymistään tukeva koulutus, säännölliset tapaamiset sekä arviointikeskustelut. Näen, että ryhmäytyminen tiiviiksi tukioppilasryhmäksi motivoi tukioppilaita toimintaan. Lisäksi se osallistaa heitä sekä kiinteäksi osaksi ryhmäänsä että myös yhdeksi sosiaalista ilmapiiriä koulussa parantamaan pyrkiväksi yksiköksi, ei yksin sen puolesta toimiviksi oppilaita kouluyhteisössä. Säännöllisyys luo jatkuvuutta toiminnalle niin tukioppilaiden kuin 7.-luokkalaistenkin näkökulmasta, olipa sen muotona vuosittainen aulapäivystys 7.-luokkalaista varten koulun alkaessa, halipäivä, kummiluokkatunnit tai viikoittainen munkinmyynti ja kokoukset. Säännöllisyys luo myös turvallisuutta: tukioppilaat ovat muulle kouluyhteisölle läsnä tutuiksi tulleilla tavoilla koulun arjessa.

Jaana Lähteenmaan (1997) altruistis-hedonistiseksi kuvaama lähtökohta vapaaehtoistoiminnassa sisältää sen, että toimija saa itse toiminnasta jotakin, kuten ilon ja hyvän fiiliksen kokemuksia, joiden merkitys on hyvä tiedostaa tukioppilastoiminnassa. Ryhmään kuulumisen merkitykset ovat yksi keskeinen osa tällaisia kokemuksia. Pidän tärkeänä ja hyvänä käytäntönä tukioppilaiden arviointikeskusteluita, jotka ovat monella tasolla merkittävä osa toiminnan jatkuvuutta ja eteenpäinmenoa, kehittämistä. Arviointikeskusteluissa ohjaaja käy tietyn kummiluokan kanssa toimivien tukioppilaiden kanssa läpi vuoden aikana ollutta toimintaa, onnistumisia ja haasteita sekä niistä selviämistä ja kehittämisen tarpeita. Niissä tukioppilaat voivat motivoida toimintaansa ja siinä kehittymistään ja myös huomata toimintansa tärkeyden, jos se joskus on unohtumassa. Toiminnan merkityksellisyys ja näkyvyys ovat tärkeä osa vapaaehtoistoiminnassa jaksamista. Keskusteluissa voidaan puhua myös tukioppilaiden kummiluokkatoiminnassa muodostuneiden pienryhmien

ryhädynamiikasta ja sen parantamisesta, erityisesti jos on tarpeellista parantaa tukioppilaiden osallisuutta ryhmän toiminnassa. Arviointikeskustelujen toteuttamista voisi harkita myös useammin kuin lukuvuoden päättyessä. Näin tukioppilaita askarruttavat asiat, jotka saattavat vaikeuttaa toiminnan toteuttamista, olisi mahdollista käsitellä syvällisemmin ja nopeammin. Tässä mielessä toiminnan jatkuvuudelle ja kehittymiselle voi pitää olennaisena myös jo mainittuja säännöllisiä tukioppilasryhmän kokouksia, joissa voidaan keskustella ohjaajan ja muiden tukioppilaiden kesken pienemmistä ja isommista kysymyksistä, joita tukioppilaiden eteen tulee koulun arjessa. Yhtenä uutena tukioppilaiden kokemustenvaihtokanavana sekä toimintaa tukevanakin väylänä on myös MLL:n virtuaalinen Tukariklubi, jonne kaikki tukioppilaat saavat omat tunnuksensa ja jossa keskustelu muiden tukioppilaiden kanssa on mahdollista⁹.

Tukioppilasohjaajan resurssointi ja tukeminen

Arviointikeskustelut, kuten kokouksetkin, vaativat ohjaajalta aikaa. Koulun tulee antaa ohjaajalle tukea ja aikaa toimintaan. Ohjaajalle annettava korvaus toiminnan ohjaamisesta on yhdenlainen toiminnan mahdollistaja kouluyhteisössä, vaikkakaan se ei näytä vastaavan ohjaajan työn määrän realiteetteja. Toinen toiminnan resurssi on toisessa tutkimuskoulussa aiemmin käytössä ollut ohjaajien toimiminen työparina. Tämä helpottaa työn jakamista ja tukee myös sen kehittämistä, kun työparit voivat jakaa ajatuksiaan ja pohdiskella toiminnan sisältöjä ja organisoinnin tapoja vertaisina. Työparina toimiminen myös turvaa toiminnan jatkuvuutta. Tutkimuksessa esille tullutta koulujen muiden opettajien kiinnostusta olla mukana tukioppilastoiminnan kehittämisessä olisi myös hyvä hyödyntää: näen hyvänä MLL:n suositteleman ajatuksen siitä, että tukioppilasohjaaja voisi olla tukemassa vaikka muutaman kerran vuodessa kokoontuva tukiryhmä. Tukioppilastoimintaa voi pitää koulun sosiaalisen ilmapiirin parantamisessa tärkeänä osana ja sen ohjaamista niin isona vastuuna, että sen jakaminen kouluyhteisön aikuistoimijoiden kesken olisi niin työnjaollisesti toimintaa tukeva kuin myös sille arvoa antavaa. Yksi ohjaajan työtä tukeva ja vastuuta tukioppilaiden suuntaan jakava hyvä toiminnan tapa oli toisessa tutkimuskoulussa vahvaa osallistamista suosiva systemaattinen roolitus ja vastuunjako ryhmässä puheenjohtajaksi, varapuheenjohtajaksi, sihteeriä, rahastonhoitajaksi ja maskotiksi. Nämä luottamustehtävät jakavat vastuuta, opettavat sen kantamista ja ehkä myös houkuttelevat poikia mukaan toimintaan.

⁹Tukariklubi toimii internetissä osoitteessa <http://www.nuortennetti.fi/tukariklubi/>.



7. Ajatuksia toiminnan kehittämisestä ja jatkotutkimuksen tarpeesta

Tukioppilastoimintaa voi tarkastella suhteessa uuteen (1.3.2006 voimaan tulleeseen) nuorisolakiin. Koulun sosiaalisuuden huomioimista, esimerkiksi tukioppilastoiminnassa, ei nosteta tärkeäksi, mutta kansalaisaktiivisuuteen, edustuksellisuuteen ja päätöksentekoon kytkeytyvä oppilaskuntatoiminta nähdään keskeisenä ja tunnustettavana järjestelmänä. Aikuisyhteiskunta lähestyy muutenkin koulun toimintaa helposti niin, että näkee oppilaskunnan kansalaisaktiivisuuteen ja aikuisuuteen kasvamisena oikeana tapana toimia. Näin tukioppilastoiminta oppilaiden keskinäisenä vertaistukijärjestelmänä voi jäädä oppilaskunnan varjoon. Monella tavalla merkityksellinen tukioppilastoiminta nähdään näin erityyppiseen organisoitumiseen ja tehtäviin suuntautuneena ja toissijaisena koulun tärkeimmän yhteiskunnallisen tehtävän näkökulmasta. Nuorisotyölle ominaisten piirteiden huomioiminen, sosiaalisen ilmapiirin keskeisyyden tunnustaminen jää taustalle, vaikka puhutaan sosiaalisesta vahvistamisesta ja päätöksentekojärjestelmien avaamisesta lapsille ja nuorille. (Katso Allianssin kannanotto 2006.)

Uudessa nuorisolaissa ja valmisteilla olevan perusopetuslain uudistamisessa nähdään, että oppilaskuntatoiminta on tunnustettava tärkeäksi osaksi koulun toimintaa. Samoin todetaan, että aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamisen on myös tultava esille se-

kä perusopetuksessa opetuksen keinoin että koulun arkipäivässä ja käytännöissä. Siihen liittyen sanotaan myös, että integroimalla oppilaat koulun arkeen ja sen päätöksentekoon parannetaan samalla myös koulun ja kodin välistä yhteistyötä. (Katso Allianssin kannanotto 2006.) Tältä pohjalta esitän kysymyksen, miksi tukioppilastoimintaa ei nähdä tähän kaikkeen vastaajana – oppilaskuntatoimintaa missään nimessä väheksymättä? Kuten Päivi Hamarus (2006, 213) toteaa tuoreessa väitöskirjassaan, oppilasryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen on tehokas tapa vaikuttaa kiusaamisen ehkäisyyn. Hamarus toteaa, että myös oppilaiden tulisi vaikuttaa koulun kiusaamiseen liittyviin sääntöihin, jolloin he osallistuisivat itse niiden luomiseen ja arjen käytännöiksi muuttumiseen. Tämä on vaikuttavampaa toimintaa kuin normien ylhäältä antaminen.

Tukioppilastoiminnan kehittäminen vaatii taustakseen tietoa koulujen käytännöistä ja toiminnan toteuttamisen haasteista. Tämänäyttöinen monitoimijainen tutkimusote päästää toimintaa kehittävän monille kiinnostaville poluille, vaikkakin on tutkimusmenetelmänä raskas ja vaatii aikaa. Laadullinen ote ja monien tahojen näkökulmien tarkastelu kuitenkin takaavat, että kouluyhteisön monet erilaiset toimijat ja heidän käsityksensä tukioppilastoiminnasta saadaan otettua huomioon. Jatkokehittämistä varten on to-

dettava, että tämän tutkimuksen anti ei yllä tarpeeksi koulujen opettajien näkökulmiin. Ilman haastatteluja ja vähäisen kyselyjen vastaamisprosentin takia ne jäivät kevyiksi ja kuvaileviksi. Opettajat ovat merkittävä osa kouluyhteisöä ja jatkotutkimuksissa heidän kantojensa tarkastelu on otettava tarkempaan pohdintaan. Samoin tukioppilastoiminnan merkitystä tulisi vakavasti pohtia ja sen antia hyödyntää vertaisoppimisen areenana kouluissa ja niiden oppisisällöissä.

Lisäksi suosittelen jatkotutkimuksia suunniteltaessa sitä, että MLL:n vuosittain toteuttamaa tukioppilastoiminnan toimintakartoitusta tarkennettaisiin mahdollisuuksien mukaan laadullisempaa informaatiota sisältäväksi. Näin niillä voitaisiin saada tietoa esimerkiksi kouluissa koetuista tukioppilastoiminnan haasteista, niiden ratkaisuksista ja hyvistä käytännöistä. Tätä voitaisiin toteuttaa pyytämällä kartoitukseen vastaavia kirjoittamaan auki kokemiaan ongelmallisia tilanteita, jolloin niitä voisi jäsentää paremmin toiminnan kehittämiseksi.

Tukioppilastoiminnan voi nähdä vapaaehtoistoimintana, joka on jännittävä ja dynaaminen yhteiskunnan sarka. Siinä kohtaavat yksilöiden perinteinen yhteistoi-

minnan kaipuu ja tapa sekä antamisen ja auttamisen liittyvät arvot ja osallisuus (katso Nylund ja Yeung 2005, 139). Tukioppilastoimintaa voi pitää myös nykytrendejä seuraavana osallistumisen (ja osallisuuden) kokemisen tapana, yhteiskunnallisena kiinnostuksen suuntaajana, jolla on sekä nuoruusiässä että todennäköisesti aikuisiässä ja myöhemminkin merkitystä toiminnassa mukana olleille, niin tukioppilaille kuin heidän kanssaan toimineille. Tukioppilastoiminta on positiivista, vertaisuuteen pohjautuvaa ja sosiaalisuuteen nojaavaa toimintaa. Se kietoo toimijansa ja heidän kouluyhteisönsä mukaan tapahtumiin, yksittäisiin ilonhetkiin, laajempaan ilma-
piirin parantamiseen, koulun hengen ylläpitämiseen. Se toimii merkittävänä toimijoille itselleen, niin lyhytkestoisina ilon hetkinä kuin pitempiaikaisena johonkin kuulumisen, jostakin oppimisen kokemuksina myös aikuisuuteen katsoen. Tukioppilaat ovat vastuullisia jokapaikan höyliä, vaikuttajia opettajien ja oppilaiden välissä, piristäjiä, tukia ja turvia, lohduttajia – monia sellaisia asioita mahdollistavia ihmisiä, joita kouluyhteisön sosiaalisen hyvinvoinnin parantamisessa – tai jo sen ylläpidossa – tarvitaan varmasti.

Lähteet

- Alasaarakka, E. (1995) **Tukioppilastoiminta vastuksena koulun tavoitteisiin, tehtäviin ja sisältöihin**. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisematon opinnäytetyö.
- Allianssin kannanotto (2006) **Allianssi: Kuntien rakenteet ja käytäntö vastaamaan nuorisolakia**. Internet-sivu http://www.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=1450 (viitattu 24.5.2006).
- Bäck, T. (2004) **Vapaaehtoistoiminta osaksi koulu-kulttuuria**. Teoksessa Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) *Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria*. PS-kustannus.
- Haiminen, T. & Salovaara, R. (2003) **Tukioppilastoinnin opas**. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Hamarus, P. (2006) **Koulukiusaaminen ilmiönä**. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 288. University of Jyväskylä.
- Hoikkala, T. (2001) **Koululaisen toiminnan kentät - millaisessa yhteiskunnassa lapsi elää?** Teoksessa *Koululaisten terveys. Konsensuskokous 12.-14.11.2001*. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim ja Suomen Akatemian 2001, s. 23-34.
- Hänninen, P. & Tiainen, T. (2005) **Toteutuvatko tukioppilastoiminnan tavoitteet?** Kymenlaakson peruskoululaisten mielipiteitä tukioppilastoiminnan vaikuttavuudesta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Julkaisematon opinnäytetyö.
- Keskisalo, A-M. & Perho, S. (2002) **Miten olla oikein toimintatutkijana?** – Tutkijana nuorisotalolla. *Nuorisotutkimus* 20 (1): s. 47-51.
- Keskisalo, A-M. (2003) **Koulu nuorten sosiaalisena tilana**. Teoksessa Haiminen, T. & Salovaara R. *Tukioppilastoiminnan opas*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Laine, K. (2000) **Koulukuvia**. Koulu nuorten kokemistilana. SoPhi.
- Leino, J. (2004) **Kouluväen näkemykset tukioppilastoiminnasta kouluviihtyvyyden edistäjänä**. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Julkaisematon opinnäytetyö.
- Lähtenmaa, J. (1997) **Nuoret vapaaehtoistyöntekijät: motiiveja ja moraalipohdintoja**. Tapaustutkimus pääkaupunkiseudulta. Teoksessa Helve, H., Lähtenmaa, J., Päivärinta, T., Päällysaho, K., Saarikoski, H. & Virtanen, P. *Nuorten elämänpolkuja lama-Suomessa. Nuorisotutkimus 2000, tutkimuksia 3/97*. Nuorisotutkimusseura, s.162-209
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton tukioppilastoiminnan Internet-sivu (2006) <http://www.mll.fi/toiminta/tukioppilastoiminta/> (viitattu 22.11.2006).
- Nuorisolaki** (2006) Finlex ajantasainen lainsäädäntö 27.1.2006/72. Internet-sivu <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> (viitattu 21.12.2006).
- Nurmela A. & Kuurne K. (2002) **Me niiku opitaan kuunteleen toista**. Tukioppilastoiminta rakentaa myönteistä kouluyhteisöä. Tukioppilastoiminnan raportti 2002. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Nylund, M & Yeung, A-B. (2005) **Vapaaehtoistoiminta – anti, arvot ja osallisuus**. Vastapaino.
- Launonen, L. ja Pulkkinen, L. (2004) **Koulu kasvuyhteisönä**. Kohti uutta toimintakulttuuria. PS-kustannus.
- Paakkunainen, K. (1999) **Nuorisotyön evaluatio 'poliittisen' uudelleen löytämisenä**. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso*. Tulosvastuusta dynaamiseen nuorisotoimintaan. Julkaisuja 8/99. Nuorisotutkimusseura ja Nuorisotutkimusverkosto.
- Salmivalli, C. (2003) **Koulukiusaamiseen puuttuminen**. Kohti tehokkaita toimintamalleja. *Opetus 2000*-sarja. PS-kustannus.
- Souto, A.-M. (2006) **Arkipäivän rasismi ja osallistuva nuorisotutkimus monikulttuurisen koulun arjessa**. Teoksessa Lähtenmaa, J. & Wilska, T.-A. (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Verkkojulkaisusarja. Nuorisotutkimusseura ja Nuorisotutkimusverkosto, s.28-38.
- Tolonen, T. (2001) **Nuorten kulttuurit koulussa**. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 19. Gaudeamus.
- Törrönen, M. & Vornanen, R. (2002) **Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä**. *Nuorisotutkimus* (20): 4, s. 33-42.
- Yeung, A-B. (1999) **Valmius vapaaehtoistyöhön**. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Liitteet

Liite 1

Kirjeet oppilaiden vanhemmille

20.4.2005
Helsinki

Arvoisat tukioppilaiden vanhemmat,

Turun Suomalaisessa Yhteiskoulussa toteutetaan tukioppilastoimintaa koskeva tutkimus, joka alkaa keväällä 2005 ja jatkuu kevääseen 2006 asti. Tutkimuksessa tarkastellaan tukioppilastoimintaa koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden tukijana. Tutkimus koskee ensisijaisesti tukioppilastoiminnan tehtäviä ja paikkaa kouluyhteisössä.

Tutkimuksessa haastatellaan koulun tukioppilaita toukokuussa 2005 sekä uudelleen keväällä 2006 ja seurataan joitakin kertoja heidän toimintaansa koulun tapahtumissa. Tutkijan tekemät haastattelut ja havainnointi keskittyvät lapsenne mukanaoloon tukioppilastoiminnassa. Tutkimuksen tulokset julkaistaan raportin muodossa vuoden 2006 aikana. Tutkija huolehtii tutkittavien tunnistamattomuuden säilymisestä tutkimuksen aikana sekä siitä raportoidessaan. Tutkimus on Mannerheimin Lastensuojeluliiton tilaama ja sen toteuttaa Nuorisotutkimusverkoston tutkija YTM Sini Perho.

Toivomme, että lapsenne saa osallistua tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa tukioppilastoiminnasta ja kehittää sitä.

Lisätiedot:

Tutkija
Sini Perho

Koulun tukioppilastoiminnan ohjaaja
Ilkka Salonen

Tämä osa palautetaan koulun tukioppilastoiminnan ohjaajalle Ilkka Saloselle 26.4. 2005 mennessä.

Oppilaan nimi luokka

saa osallistua tukioppilastoimintaa koskevaan tutkimukseen.

Huoltajan allekirjoitus

Helsinki 30.1.2006

Arvoisat 7.-luokkalaisten vanhemmat,

Maunulan yhteiskoulussa toteutetaan tukioppilastoimintaa koskeva tutkimus, joka on alkanut keväällä 2005 ja jatkuu kevääseen 2006 asti. Tutkimuksessa tarkastellaan tukioppilastoimintaa koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden osallisuuden tukijana. Tutkimus koskee ensisijaisesti tukioppilastoiminnan tehtäviä ja paikkaa kouluyhteisössä.

Tutkimuksen aikana on tehty kyselyt 7.-luokkalaistille syksyllä 2005. Lisäksi heistä on valittu muutamia haastateltaviksi maaliskuussa 2006. Tutkija seuraa 7.-luokkalaisten mukanaoloa myös joissakin tukioppilaiden järjestämässä koulun tapahtumissa. Tutkijan tekemä havainnointi sekä oppilaiden haastattelut keskittyvät lapsenne mukanaoloon tukioppilaiden järjestämässä tapahtumissa ja koulun arjessa.

Tutkimuksen tulokset julkaistaan raportin muodossa vuoden 2006 aikana. Tutkija huolehtii tutkittavien tunnistamattomuuden säilymisestä tutkimuksen aikana sekä siitä raportoidessaan. Tutkimus on Mannerheimin Lastensuojeluliiton tilaama ja sen toteuttaa Nuorisotutkimusverkoston tutkija YTM Sini Perho.

Toivomme, että lapsenne saa osallistua tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa tukioppilastoiminnasta ja kehittää sitä.

Lisätiedot:

Tutkija
Sini Perho

Koulun tukioppilastoiminnan ohjaaja
Marja Loukola

.....
Tämä osa palautetaan LUOKANVALVOJALLE 3.3. 2006 mennessä.

Oppilaan nimi luokka

_____ saa osallistua tukioppilastoimintaa koskevaan tutkimukseen.

Huoltajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Haastattelurungot

TUKIOPPILAIDEN HAASTATTELUT (1) Turku ja Helsinki

Haastattelurunko

Toukokuu 2005

Tausta

Nimi

Ikä/luokka-aste ("uusi" vai "vanha" tukioppilas?)

Mitä harrastaa?

Millaisena muistaa tukioppilaat, kun oli seitsemännellä luokalla?

Mitä he tekivät – ja mitä teki itse heidän kanssaan?

Tukioppilaaksi hakeutuminen

(Mistä/keneltä kuullut tukioppilastoiminnasta?)

Mikä tukioppilastoiminnassa kiinnostaa ja miksi?

Miten hakeutunut mukaan – mistä "keksi" hakeutua (ehdottiko/kannusti tms)?

Hakuprosessi – millainen oli?

Tukioppilaiden koulutus

Milloin osallistunut tukioppilaskoulutukseen?

Millainen koulutus oli (viikonloppuna, kouluaika jne)?

Mitä odotti koulutukselta?

Täyttikö koulutus odotukset?

Mitä oppi koulutuksessa?

Mistä koulutuksessa opitusta ajattelee hyötывänsä tukioppilaana toimiessaan ("eväät" toiminnalle)?

Onko koulutusta tarpeen kehittää – jos on, niin miten?

Mitä mieltä kouluttajasta?

(Jatkokoulutuksen tarpeet?)

Odotukset tukioppilastoiminnasta

Mitä odottaa tukioppilastoiminnalta?

Mitä se vaatii itseltä?

Mitä se antaa itselle?

Millaisena näkee vapaaehtoistyön – mitä se on?

Oma tukioppilastoiminnassa olo

Miksi on itse sopiva tukioppilaaksi?

Millainen tukioppilas haluaisi olla (omat tavoitteet)?

Millaisina pitää tukioppilaan tehtäviä?

Mitä haluaisi tukioppilaana tehdä?

Kenen kanssa haluaisi toimia?

Miten näkee tukioppilaana olon osana koulutyötään?

Millaisena näkee mahdollisuudet vaikuttaa

kouluyhteisön toimintaan?

Tukioppilaan tehtävät koulussa (yleinen taso)

Miten ymmärtää seuraavat asiat?

Miten tukioppilas voi vaikuttaa näihin asioihin?

Mitä on ... ja miten näkee vaikuttamisen?

- hyvät toverisuhteet
- kouluviihtyvyys
- yhteisvastuun lisääminen
- turvallinen ja kannustava ilmapiiri
- kiusaamisen/yksinäisyyden vähentäminen
- koulutyön sujuminen
- koulun yhteishengen parantaminen (sekä henkilökunnan ja oppilaiden välillä)
- muita asioita?

Tukioppilastoiminnan paikka koulussa (yleinen taso)

Millainen on hyvä tukioppilas?

Mitä tukioppilas tekee koulussa?

Kenen kanssa tukioppilas toimii?

Kenen kanssa voisi toimia?

Miksi on hyvä, että koulussanne on

tukioppilastoimintaa – tai että ei olisi?

Onko tukioppilastoiminta tärkeä osa koulun toimintaa?

Mitä se antaa kouluyhteisölle?

Muuta mieleentulevaa?

TUKIOPPILAIDEN YKSILÖ/RYHMÄHAASTATTELUT (2) Turku

Haastattelurunko

Toukokuu 2006

Tausta

Nimet

Iät/luokat ("uusi" vai "vanha" tukioppilas) – jatkaako ensi vuonna vai ei?

Minkä luokan kummioppilaita?

Mitä tehneet yhdessä tukioppilaina?

Tukioppilaaksi hakeutuminen

Mikä tukioppilastoiminnassa kiinnostanut ja miksi?

Miten hakeutuneet mukaan – mistä "keksivät" hakeutua (ehdotiko/kannusti tms), miten tukariksi hakeutumiseen suhtauduttiin yleisesti luokassa?

Valintaprosessi – millainen oli?

Oliko mukana uusien tukioppilaiden valinnassa – millaista oli (ja miksi halusi mukaan)?

Millaiset oppilaat hakeutuvat tukareiksi?

Löytyykö tällä valintatavalla sopivia tukareita – miksi?

Tukioppilaiden koulutus

Millaista koulutusta ollut ennen tukioppilaina toimimisen aloittamista?

Olisiko tarvinnut muuta koulutusta ennen toiminnan aloittamista?

Millainen oli viime syksyn tukioppilaskoulutus – mikä hyvää, mikä mahdollisesti huonoa?

Erilaisuus (esim. monikulttuurisuus, seksuaalinen suuntautuminen) – miten mukana?

Mitä oppi koulutuksessa – ja mistä koulutuksessa opitusta hyötyneet tukioppilaina toimiessaan ("eväät" toiminnalle)?

Onko koulutusta tarpeen kehittää – jos on, niin miten?

Jatkokoulutuksen tarpeet?

Tukioppilastoiminnassa mukanaolo

Mitä tukioppilaina olo sisältänyt – mitä on tehnyt tukioppilaaksi valinnan jälkeen ja kenen kanssa (6lk:lle koulun esittely, seiskojen vastaanotto, munkkien myynti, teemapäivä, kokoukset, oma tukaritila, muuta)?

Mikä ollut parasta tukioppilastoiminnassa?

Miten toiminta järjestetty? (Kokoukset, puheenjohtaja, muut roolit, kummiluokkatoiminta?)

Miten toiminut – onko tarvetta kehittää?

Millaisessa toiminnassa halunnut olla mukana ja missä vähemmän?

Millainen tukioppilaiden ryhmä on; toimiiko se ryhmänä, onko se tärkeää?

Tukioppilasryhmän sisäiset roolit, kuka tekee mitä?

Tukioppilastoiminta valinnaisaineena tai kerhona, mitä mieltä?

Miksi ovat itse sopivia tukioppilaiksi?

Mitä ovat olleet tukioppilanaan tehtävät?

Kenen kanssa ovat toimineet?

Millainen osa tukioppilanaan olo on osana omaa koulutyötä?

Millaisena mahdollisuudet tukioppilailla on vaikuttaa kouluyhteisön toimintaan?

Mitä tukioppilanaan olo vaatinut itseltä?

Mitä antanut itselle?

Millaisena näkevät vapaaehtoistyön – mitä se on? Ovatko mukana muussa vastaavassa toiminnassa koulussa tai vapaaajalla?

Millaisia tavoitteita ollut tukioppilanaan ololle (millainen tukari halunnut/haluaa olla)?

Mitä oppinut tukioppilanaan toimiessaan?

Mikä ollut mukavaa, mikä mahdollisesti vähemmän mukavaa tukioppilanaan toimimisessa?

Tukioppilanaan tehtävät koulussa (yleinen taso)

Mitä tarkoittaa kouluviihtyvyyttä – mitä se sisältää?

Millainen osa sitä on tukioppilastoiminta – mitä tukioppilastoiminta antaa koko kouluyhteisölle?

Millaisia mahdollisuuksia tukioppilaalla on vaikuttaa koulun asioihin ja miten voi vaikuttaa?

Onko halua vaikuttaa koulun asioihin?

Mikä rajoittaa tukioppilaiden toimintaa koulussa – mitä otettava huomioon?

Tytöt ja pojat – tukioppilanaan sukupuoli, onko merkitystä?

Muut tukioppilanaan piirteet – onko merkitystä?

Tukioppilasohjaajan rooli tukioppilaiden toiminnassa?

Muiden opettajien ja rehtorin rooli toiminnassa?

Kavereiden ja muiden oppilaiden suhtautuminen tukarina olemiseen?

Miten MLL tunnetaan, missä mukana – voisiko olla jossain muussa mukana?

Onko tukioppilastoimintaa tarpeen kehittää – mitä ja miten voisi kehittää?

Tukioppilastyöryhmä, jossa opettajia ja oppilaita mukana – miltä kuulostaa?

Muuta mieleen tulevaa?

TUKIOPPILAIDEN YKSILÖ/RYHMÄHAASTATTELUT (2) Helsinki

Haastattelurunko

Toukokuu 2006

Tausta

Nimet

Iät/luokat ("uusi" vai "vanha" tukioppilas) – jatkaako ensi vuonna vai ei?

Minkä luokan kummioppilaita?

Mitä tehneet yhdessä tukioppilaina?

Tukioppilaaksi hakeutuminen

Mikä tukioppilastoiminnassa kiinnostanut ja miksi?

Miten hakeutuneet mukaan – mistä "keksivät" hakeutua (ehdotiko/kannusti tms), miten tukariksi hakeutumiseen suhtauduttiin yleisesti luokassa?

Valintaprosessi – millainen oli?

Oliko mukana uusien tukioppilaiden valinnassa – millaista oli?

Millaiset oppilaat hakeutuvat tukareiksi?

Löytyykö tällä valintatavalla sopivia tukareita – miksi?

Tukioppilaiden koulutus

Millaista koulutusta ollut ennen tukioppilana toimimisen aloittamista?

Millainen tukioppilaskoulutus oli – mikä hyvää, mikä mahdollisesti huonoa?

Erilaisuus (esim. monikulttuurisuus, seksuaalinen suuntautuminen) – miten mukana?

Mitä oppi koulutuksessa – ja mistä koulutuksessa opitusta hyötyneet tukioppilaina toimiessaan ("eväät" toiminnalle)?

Onko koulutusta tarpeen kehittää – jos on, niin miten? Jatkokoulutuksen tarpeet?

Tukioppilastoiminnassa mukanaolo

Mitä tukioppilana olo sisältänyt – mitä on tehnyt tukioppilaaksi valinnan jälkeen ja kenen kanssa (6lk:lle koulun esittely, seiskojen vastaanotto, kummiluokkatoiminta, vanhempainilta, Tukari tajuaa-kiertueen konsertti, ystävänpäivä, muuta?)?

Mikä ollut parasta tukioppilastoiminnassa?

Miten toiminta järjestetty? (Kokoukset, kummiluokkatoiminta?)

Mitä kummiluokkatoiminta sisältänyt?

Miten toiminut – onko tarvetta kehittää?

Millaisessa toiminnassa halunnut olla mukana ja missä vähemmän?

Millainen tukioppilaiden ryhmä on; toimiiko se ryhmänä,

onko se tärkeää?

Tukioppilasryhmän sisäiset roolit, kuka tekee mitä?

Tukioppilastoiminta valinnaisaineena tai kerhona, mitä mieltä?

Miksi ovat itse sopivia tukioppilaiksi?

Mitä ovat olleet tukioppilanaan tehtävät?

Kenen kanssa ovat toimineet?

Millainen osa tukioppilana olo on osana omaa koulutyötä?

Millaisena mahdollisuudet tukioppilailla on vaikuttaa kouluyhteisön toimintaan?

Mitä tukioppilana olo vaatinut itseltä?

Mitä antanut itselle?

Millaisena näkevät vapaaehtoistyön – mitä se on? Ovatko mukana muussa vastaavassa toiminnassa koulussa tai vapaa-ajalla?

Millaisia tavoitteita ollut tukioppilana ololle (millainen tukari halunnut/haluaa olla)?

Mitä oppinut tukioppilana toimiessaan?

Mikä ollut mukavaa, mikä mahdollisesti vähemmän mukavaa tukioppilana toimimisessa?

Tukioppilanaan tehtävät koulussa (yleinen taso)

Mitä tarkoittaa kouluviihtyvyyttä – mitä se sisältää?

Millainen osa sitä on tukioppilastoiminta – mitä tukioppilastoiminta antaa koko kouluyhteisölle?

Millaisia mahdollisuuksia tukioppilalla on vaikuttaa koulun asioihin ja miten voi vaikuttaa?

Onko halua vaikuttaa koulun asioihin?

Mikä rajoittaa tukioppilaiden toimintaa koulussa – mitä otettava huomioon?

Tytöt ja pojat – tukioppilana sukupuoli, onko merkitystä?

Muut tukioppilana piirteet – onko merkitystä?

Tukioppilasohjaajan rooli tukioppilaiden toiminnassa?

Muiden opettajien ja rehtorin rooli toiminnassa?

Kavereiden ja muiden oppilaiden suhtautuminen tukarina olemiseen?

Miten MLL tunnetaan, missä mukana – voisiko olla jossain muussa mukana?

Onko tukioppilastoimintaa tarpeen kehittää – mitä ja miten voisi kehittää?

Tukioppilastyöryhmä, jossa opettajia ja oppilaita mukana – mitä kuulostaa?

Muuta mieleen tulevaa?

7.-LUOKKALAISTEN HAASTATTELU Helsinki ja Turku

Haastattelurunko

Maaliskuu 2006

Taustaa

Millä luokalla on?

Mistä koulusta tullut nykyiseen kouluun?

Oliko tutustunut kouluun ennen syksyä?

Millaista oli tulla kouluun viime syksynä?

Koulun ilmapiiri

Millaista on olla koulussa?

Kuinka viihtyy koulussa?

Mitä tarkoittaa koulussa viihtyminen, mistä se koostuu?

Millainen on oman luokan luokkahenki?

Kokemukset tukioppilaista 7.-luokalle tullessa

Ketkä ovat luokan tukioppilaita?

Miten he olivat mukana koulun aloittamisessa?

Esim. auttoivatko he...

- koulun ja sen tiloihin tutustuttamalla?
- luokan muihin oppilaisiin tutustuttamalla?
- luokkahenkeä parantamalla?
- koulussa viihtymistä parantamalla?
- hauskan ja mukavaa toimintaa luokalle keksimällä?
- jännitystä lieventämisessä ensimmäisinä koulupäivinä?
- koulun opettajista, koulun tavoista ja säännöistä kertomalla?
- muuhun koulun toimintaan, esimerkiksi kerhoihin tai oppilaskuntaan osallistumiseen innostamalla?
- sinun tai kaverisi kiusaamiseen puuttumalla?
- jotenkin muuten, miten?

Mikä oli hyvää/huonoa tukioppilaiden toiminnassa koulua aloittaessa?

Mitä on tehnyt tukioppilaiden kanssa koulun aloittamisen jälkeen?

Onko jotain suunnitelmassa loppuvuodelle tukioppilaiden kanssa?

Onko ollut tekemisissä muiden tukioppilaiden kanssa koulussa?

Miten oppilaat suhtautuvat tukioppilaisiin ja heidän toimintaansa?

Miten opettajat suhtautuvat tukioppilaisiin ja heidän toimintaansa?

Kiusaaminen ja tukioppilaat

Onko itseä tai kavereita kiusattu seiskaluokalla?

Miten asia on edennyt/onko edennyt – kuka on puuttunut ja miten?

Jos kiusataan tai kiusattaisiin, kenelle kertoisi siitä?

Miten tukioppilaat voivat vaikuttaa kiusaamiseen?

Tukioppilaat koulussa

Miten tukioppilaat näkyvät koulussa?

Voivatko tukioppilaat vaikuttaa...

- hyviin toverisuhteisiin koulussa?
- koulussa viihtymiseen?
- yhteisvastuuseen koulussa?
- turvalliseen ja kannustavaan ilmapiiriin koulussa?
- kiusaamisen/yksinäisyyden vähentämiseen?
- koulutyön, opiskelun sujumiseen?
- koulun yhteishengen parantamisen (henkilökunnan ja oppilaiden välillä)
- muihin asioihin koulussa?

Millainen on hyvä tukioppilas?

Miksi on hyvä, että koulussanne on tukioppilastoimintaa – tai että ei olisi?

Onko tukioppilastoiminta tärkeä osa koulun toimintaa?

Mitä hyötyä/iloa siitä on sinulle?

Entäs koko koulu(yhteisö)lle?

Muut toimijat koulussa

Mitä oppilaskunta tekee koulussa?

Onko itse mukana toiminnassa?

Millainen on oppilaskunnan ja tukioppilastoiminnan suhde?

Onko kouluissa ollut seurakunnan, nuorisotoimen tai järjestöjen toimintaa?

Onko ollut näiden toiminnoissa mukana?

Mitä mieltä tällaisesta toiminnasta koulussa?

Kiinnostus tukioppilaana oloa kohtaan

Haluaisitko sinä tukioppilaaksi? Miksi?

Jos et haluaisi tukioppilaaksi, niin miksi et?

Tukioppilastoiminnan kehittäminen

Millaisia ideoita sinulla olisi tukioppilaiden toiminnan kehittämiseksi?

Mitä esimerkiksi haluaisit tehdä tukioppilaiden kanssa?

TUKIOPPILASOHJAAJIEN HAASTATTELUT

Tausta

Aiempi työ aineenopettajana muualla ja tässä koulussa
Millainen koulu – erityispiirteet (oppilaaksiottoalue, painotukset jne)
Koulun sosiaalinen ilmapiiri; millainen koulu oman (tukioppilasohjaajan) työn näkökulmasta

Tukioppilastoiminta koulussa

Kuinka pitkään tukioppilastoimintaa ollut koulussa?
Kuinka koulu mahdollistaa tukioppilastoimintaa (ohjaajan/ien aikaresurssit, taloudellinen panostus...)
Onko se valinnaisaine, kerho, vapaaehtoistoimintaa – voisiko olla muuta kuin mitä nyt on?
Olisiko institutionalisoituminen (valinnaisaineeksi tms) tärkeää?
Onko tukioppilastoiminta mainittu opetussuunnitelmassa?

Miten tukioppilastoiminta koulussa järjestetty ; kuka tehnyt ja mitä, onko toimintatapoja muutettu?
Yksi ohjaaja/ohjaajapari – kokemukset?
Muiden opettajien rooli tukioppilastoiminnassa?
Tukioppilastyöryhmä tukena ohjaajien/ohjaajan toiminnalle (jos ei ole tällaista, tämä on ehdotus; mukana voisi olla koulun henkilökuntaa ja oppilaita)?
Koulun ulkopuolisten toimijoiden osuus tukioppilastoiminnan järjestämisessä (koulutus, muu toiminta) – kokemukset tästä (tukioppilas- ja muussa toiminnassa koulussa)?
Tukioppilastoiminnan ja oppilaskunnan toiminnan suhde?
Tukioppilastoiminnan läpäisevyys – verrattuna esim. oppilaskuntaan, kerhoihin, muihin koulussa toimiviin oppilasryhmiin, kerhoihin tms?
Koulun omien arvojen näkyminen tukioppilastoiminnassa (keskeistä MLL:lle)?

Tukioppilastoimintaan vakiintuneet käytännöt – mitä tapahtuu vuoden aikana, kenen kanssa ja miten?
Mitkä todettu hyväksi jutuiksi – ja miksi?
Arviointikeskustelut Helsingissä

Millaisia oppilaita tukioppilaksi hakeutuu?
Millaisia motiiveja heillä on hakeutumisessaan – millaisista nuorista ryhmä koostuu?
Tukioppilaiden sukupuoli – miten näkyy toiminnassa?
Valintatapa; ketä mukana valintaprosessissa?

Tukioppilaiden koulutus; miten järjestetty?
Miten toimii?

Tukioppilastoiminnan merkitykset ja tavoitteet

Millaisia merkityksiä tukioppilastoiminnalla on koulussa?
Millaisia tavoitteita asettaa itse tukioppilastoiminnalle?

Mistä kouluviihtyvyyttä koostuu?
Millainen rooli kouluviihtyvyydessä on tukioppilastoiminnalla?

Millaisia tehtäviä tukioppilastoiminnalla on?
Voisiko sillä olla muita tehtäviä, millaisia?

Kiusaaminen; miten näkyy koulussa? Miten puututaan?
Kenellä ensisijainen vastuu ja mahdollisuus koulukiusaamiseen puuttumisessa?

Miten tukioppilastoiminta voi vaikuttaa näihin MLL:n keskeisinä pitämiin asioihin?
hyvät toverisuhteet
kouluviihtyvyyttä
yhteisvastuun lisääminen
turvallinen ja kannustava ilmapiiri
kiusaamisen/yksinäisyyden vähentäminen
koulutyön sujuminen
koulun yhteishengen parantaminen (henkilökunnan ja oppilaiden välillä)
muihin, mihin?)

Tukioppilastoiminnan paikka koulussa

Miten tukioppilastoiminta tunnetaan koulussa ja yleisemmin; arvostus?
Miten muut opettajat (yleensä) suhtautuvat tukioppilastoimintaan? Miksi näin?
Mikä tukioppilastoiminnassa puhuttaa – mahdolliset jännitteet, haasteet, ristiriidat?
Miten muut oppilaat suhtautuvat toimintaan – millainen asema heillä on muiden oppilaiden joukossa?

Miksi on hyvä, että koulussa on tukioppilastoimintaa – tai että ei olisi?
Kuinka tärkeä osa koulun toimintaa tukioppilastoiminta on?

Koulun yhteisöllisyys; mitä mieltä väitteistä:

- yksilöllisyyden vahvistuminen vaikuttanut solidaarisuuden vähenemiseen (koulukiusaaminen jokainen yksityinen asia, ei muiden vastuuna eikä tehtävänä puuttua siihen?)
- koulu keskittynyt oppimistehdasmaisesti oppisisältöihin (Suomessa oppimistulokset kansainvälistä huippuluokkaa), ja samalla sosiaalisuuden ja vertaistuen huomioiminen koulussa vähäistä (kouluviihtyminen heikompaa kuin koulumenestyminen)

Tukioppilastoiminnan ohjaaminen (ja MLL)

Miten ja milloin aloittanut tukioppilasohjaajana (onko halunnut, onko valittu jne), mitä tehnyt, kenen kanssa....

Millainen osa omaa työtä on tukioppilaiden ohjaaminen?

Mitä antaa?

Mitä vaatii – millaisia haasteita?

Mitkä ovat tukioppilastoiminnan hyvät ja huonot puolet suhteessa omaan työhön?

Miten ratkaisee näitä haasteita?

Millaista tukea kaipaisi ohjaamiselle/kaipaisiko?

Millä tavalla tekemisissä MLL:n kanssa – millainen rooli MLL:lla on toiminnassa/ohjaamisessa?

Millaisia odotuksia MLL:lle toiminnan tukijana?

Tukioppilastoiminnan kehittäminen

Miten tukioppilastoimintaa voisi kehittää?

Miten kehittämistä voitaisiin tehdä; kuka ja miten?

Lopuksi

tutkimuksen raportoinnista

Tutkimuksen raportoinnista; koulun mainitseminen nimeltä?

Tekstin lukeminen ennen julkaisua?

Kiinnostus julkistamis/keskustelutilaisuuteen tutkimukseen aiheista?

Muuta mieleen tulevaa?

REHTORIEN HAASTATTELUT

Tausta

Aiempi työ aineenopettajana ja rehtorina muualla ja tässä koulussa

Millainen koulu – erityispiirteet (oppilaaksiottoalue, painotukset jne)

Opettajien ja oppilaiden määrät

Koulun ilmapiiri; millainen koulu oman työn näkökulmasta?

Tukioppilastoiminta koulussa

Kuinka pitkään tukioppilastoimintaa ollut koulussa?

Kuinka tukioppilastoiminta järjestetty, kuka tehnyt ja mitä, onko toimintatapoja muutettu?

Kuinka tukioppilastoiminta näkyy omassa työssä?

Kuinka koulu mahdollistaa tukioppilastoimintaa (ohjaajan/ien aikaresurssit, taloudellinen panostus...)?

Yksi ohjaaja/ohjaajapari – kokemukset?

Muiden opettajien rooli tukioppilastoiminnassa?

Tukioppilastyöryhmä tukena ohjaajien/ohjaajan toiminnalle (jos ei ole tällaista, tämä on ehdotus; mukana voisi olla koulun henkilökuntaa ja oppilaita)?

Koulun ulkopuolisten toimijoiden osuus tukioppilastoiminnan järjestämisessä (koulutus, muu toiminta) – kokemukset tästä (tukioppilas- ja muussa toiminnassa koulussa)?

Tukioppilastoiminnan ja oppilaskunnan toiminnan suhde?

Koulun omien arvojen näkyminen tukioppilastoiminnassa (keskeistä MLL:lle)?

Tukioppilastoiminnan merkitykset

Mistä kouluviihtyvyyttä koostuu?

Millainen rooli kouluviihtyvyydessä on tukioppilastoiminnalla?

Millaisia tehtäviä tukioppilastoiminnalla on?

Millaisia tehtäviä voisi olla?

Kiusaaminen; miten näkyy koulussa? Miten puututaan?

Kenellä ensisijainen vastuu ja mahdollisuus koulukiusaamiseen puuttumisessa?

Millaisia oppilaita tukioppilaksi hakeutuu?

Millä tavoin rehtorina mukana valinnassa – tai muut opettajat?

Miten tukioppilastoiminta voi vaikuttaa näihin MLL:n keskeisiin pitämiin asioihin?

- hyvät toverisuhteet
- kouluviihtyvyyttä

- yhteisvastuun lisääminen
- turvallinen ja kannustava ilmapiiri
- kiusaamisen/yksinäisyyden vähentäminen
- koulutyön sujuminen
- koulun yhteishengen parantaminen (henkilökunnan ja oppilaiden välillä)
- muihin, mihin?

Tukioppilastoiminnan paikka koulussa

Miten itse ja muut opettajat (yleensä) suhtautuvat tukioppilastoimintaan? Miksi näin?

Mikä tukioppilastoiminnassa puhuttaa - mahdolliset jännitteet, haasteet, ristiriidat?

Mitkä ovat tukioppilastoiminnan hyvät ja huonot puolet suhteessa omaan työhön?

Tilanne, jossa tukioppilastoiminnasta ollut hyötyä/iloa omalle työlle?

Miksi on hyvä, että koulussa on tukioppilastoimintaa – tai että ei olisi?

Kuinka tärkeä osa koulun toimintaa tukioppilastoiminta on? Mitä se antaa kouluyhteisölle?

Koulun yhteisöllisyys; mitä mieltä väitteistä:

- yksilöllisyyden vahvistuminen vaikuttanut solidaarisuuden vähenemiseen (koulukiusaaminen jokainen yksityinen asia, ei muiden vastuuna eikä tehtävänä puuttua siihen?)
- koulu keskittynyt oppimistehdasmaisesti oppisisältöihin (Suomessa oppimistulokset kansainvälistä huippuluokkaa), ja samalla sosiaalisuuden ja vertaistuen huomioiminen koulussa vähäistä (kouluviihtyminen heikompa kuin koulumenestyminen)

Tukioppilastoiminnan kehittäminen

Miten tukioppilastoimintaa voisi kehittää?

Miten kehittämistä voitaisiin tehdä?

Lopuksi

tutkimuksen raportoinnista

Tutkimuksen raportoinnista; koulun mainitseminen nimeltä?

Tekstin lukeminen ennen julkaisua?

Kiinnostus julkistamis/keskustelutilaisuuteen tutkimukseen aiheista?

Muuta mieleen tulevaa?

MLL:N TUKIOPPILASTOIMINNAN SUUNNITTELIJAN HAASTATTELU

Tausta

Työ tukioppilastoiminnan parissa MLL:ssa - työnkuva

MLL:n tukioppilastoiminta

Mikä on MLL:n rooli tukioppilastoiminnassa?

Toimintatavat – miten jakautuvat; keskustuomisto – piirit

– paikallisyhdistykset – muut;

työnjako ja yhteistyö – mitä tehdään, kuka tekee?

Yhteydenpito – tavat; koulut ja ohjaajat – piirit/

keskustuomisto

Koulun arvot – MLL:n asettamat arvot toiminnalle;
kohtaamisia, ristiriitoja?

Valinnaisaine, kerho, vapaaehtoistoimintaa?

Onko institutionalisoituminen (valinnaisaineeksi tms)
tärkeää?

MLL:n (keskustuomiston) näkökulmasta haasteet
tukioppilastoiminnassa tällä hetkellä

Tukioppilastoiminnan haasteet ja MLL niihin vastaamassa

Ohjaajien jaksaminen – tukemisen tavat?

mitä ohjaaminen vaatii ohjaajalta?

miten voidaan tukea?

voitaisiinko tukea muilla tavoin?

yksin jääminen – muiden opettajien rooli

tukioppilastoiminnassa; ratkaisuna tukioppilastyöryhmä

tukena ohjaajien/ohjaajan toiminnalle?

MLL:n ohjaajien versus koulun oman henkilökunnan
osuus tukioppilaiden koulutuksessa ja muussa
toiminnassa – kokemukset?

Tiedottaminen; tukioppilastoiminnan tunteminen
koulun ulkopuolella ja sisäpuolella?

Tukioppilastoiminnan läpäisevyys – verrattuna esim.
oppilaskuntaan, kerhoihin, muihin koulussa toimiviin
oppilasryhmiin, kerhoihin tms?

Koulutus – MLL:n suosittama pituus (16h), formaatti
ja ajankohta ennen toiminnan aloittamista; näihin
vaikuttaminen?

Tukioppilaiden motiivit ja jaksaminen – MLL:n
mukanaolo kannustamisessa?

Tukioppilastoiminnan merkitykset ja tavoitteet

Millaisia merkityksiä tukioppilastoiminnalla?

Millaisia tehtäviä tukioppilastoiminnalla on?

Voisiko sillä olla muita tehtäviä, millaisia?

Millaisia tavoitteita asettaa itse tukioppilastoiminnalle?

Mistä kouluviihtyvyyttä koostuu?

Millainen rooli kouluviihtyvyydessä on

tukioppilastoiminnalla?

Koulun yhteisöllisyys; mitä mieltä väitteistä:

yksilöllisyyden vahvistuminen vaikuttanut solidaarisuuden
vähentymiseen (koulukiusaaminen jokainen yksityinen asia,
ei muiden vastuuna eikä tehtävänä puuttua siihen?
koulu keskittynyt oppimistehdasmaisesti oppisisältöihin
(Suomessa oppimistulokset kansainvälistä huippuluokkaa),
ja samalla sosiaalisuuden ja vertaistuen huomioiminen
koulussa vähäistä (kouluviihtyminen heikompa kuin
koulumenestyminen)

Tukioppilastoiminnan kehittäminen

Miten tukioppilastoimintaa voisi kehittää?

Miten kehittämistä voitaisiin tehdä; kuka ja miten?

Lopuksi

tutkimuksen raportoinnista

Tekstin lukeminen ennen julkaisua?

Julkistamis/keskustelutilaisuus tutkimukseen aiheista?

Muuta mieleen tulevaa?

	kyllä	jossain määrin	ei
d Koulussa on kiusaamista	X	X	X
e Opettajat puuttuvat kiusaamiseen	X	X	X
f Koulussa on hyvä ilmapiiri	X	X	X
g Koulussa on turvallinen ilmapiiri	X	X	X
h Oppilaat puuttuvat kiusaamiseen	X	X	X
i Koulussa voisi olla enemmän kaikille oppilaille yhteistä toimintaa	X	X	X
j Koulussa voisi olla enemmän yhteistä toimintaa kaikille 7. luokkalaisille	X	X	X
k Oppilaat viihtyvät koulussa yleensä hyvin	X	X	X
l Koulun oppilailla on hyvä yhteishenki	X	X	X
m Koulussa on kannustava ilmapiiri	X	X	X

Tukioppilastoiminnan sisällöt

- 4 Alla olevat väittämät kuvaavat tukioppilaiden tehtäviä 7.-luokkalaisten kanssa. Arvioi, miten ne toteutuvat koulussanne ympyröimällä sopivin vaihtoehto.

	kyllä	jossain määrin	ei
a Tukioppilaat ovat tutustuttaneet heitä kouluun ja sen tiloihin	X	X	X
b Tukioppilaat ovat tutustuttaneet heitä luokan muihin oppilaisiin	X	X	X
c Tukioppilaat ovat parantaneet heidän luokkiensa henkeä	X	X	X
d Tukioppilaat ovat parantaneet heidän koulussa viihtymistään	X	X	X
e Tukioppilaat ovat keksineet heille hauskaa ja mukavaa toimintaa	X	X	X
f Tukioppilaat ovat lieventäneet heidän jännitystään ensimmäisinä koulupäivinä	X	X	X
g Tukioppilaat ovat kertoneet heille koulun opettajista sekä koulun tavoista ja säännöistä	X	X	X
h Tukioppilaat ovat innostaneet heitä osallistumaan muuhun koulun toimintaan, esimerkiksi kerhoihin tai oppilaskuntaan	X	X	X
i Tukioppilaat ovat puuttuneet heidän kiusaamiseensa	X	X	X
j Tukioppilaat ovat auttaneet heitä jotenkin muuten miten? _____	X	X	X

- 5 Alla olevissa väittämissä kuvataan tukioppilaiden tehtäviä. Ympyröi näistä mielestäsi tärkein tehtävä (yksi).

- a Tukioppilaat ovat auttaneet 7.luokkalaisia sopeutumaan uuteen kouluun
- b Tukioppilaat ovat auttaneet koulun muita oppilaita
- c Tukioppilaat ovat parantaneet 7.luokkien henkeä
- d Tukioppilaat ovat parantaneet oppilaiden koulussa viihtymistä
- e Tukioppilaat ovat puuttuneet kiusaamiseen koulussa
- f Tukioppilaat ovat parantaneet koulun yhteishenkeä
- g Tukioppilaat ovat vetäneet hauskaa ja mukavaa toimintaa
- h Tukioppilaat ovat piristäneet koulupäiviä
- i Tukioppilaat ovat jatkaneet toimintaansa läpi lukuvuoden
- j Tukioppilaat ovat lisänneet kouluturvallisuutta
- k Tukioppilaat ovat vaikuttaneet jotenkin muuten koulun toimintaan, miten? _____

Tukioppilastoiminta, koulutyö ja vapaa-aika

6	Seuraavissa väittämässä kuvataan tukioppilastoiminnan suhdetta koulutyöhön. Ympyröi näsitä sopivin vaihtoehto.	kyllä	jossain määrin	ei
a	Sosiaalisen ilmapiirin kehittäminen saa viedä aikaa oppiaineiden oppimiselta	X	X	X
b	Opettajat ehtivät keskittyä luokkahengen kehittämiseen	X	X	X
c	Oppilaskunnan toiminta riittää koulun sosiaalisen ilmapiirin ylläpitäjäksi	X	X	X
d	Tukioppilastoiminta lisää tukioppilaiden aktiivisuutta koulussa	X	X	X
e	Tukioppilastoiminta lisää muiden oppilaiden osallistumista koulussa	X	X	X
f	Muut opettajat tukevat tukioppilasohjaajaa	X	X	X
g	Luokanvalvojan tehtävä on huolehtia luokkahengestä	X	X	X
h	Oppilaskunnalla ja tukioppilastoiminnalla on päällekkäisiä tehtäviä koulussa	X	X	X
i	Tukioppilaiden ja oppilaskunnan toiminta tukevat toisiaan	X	X	X
j	Tukioppilastoimintaa tarvitaan koulun ilmapiirin kehittämisessä	X	X	X
k	Hyvä sosiaalinen ilmapiiri oppilaiden keskuudessa lisää koulun turvallisuutta	X	X	X
l	Järjestöt ovat tervetulleita mukaan koulun toimintaan	X	X	X
m	Seurakunnat ovat tervetulleita mukaan koulun toimintaan	X	X	X
n	Nuorisotyö on tervetullut mukaan koulun toimintaan	X	X	X
7	Seuraavat väittämät kuvaavat tukioppilastoiminnan roolia koulussa. Ympyröi näsitä sopivin vaihtoehto.	kyllä	jossain määrin	ei
a	Tukioppilastoimintaa pitäisi toteuttaa enemmän kouluajan ulkopuolella	x	x	x
b	Tukioppilastoiminta tukee opettajien työtä	X	X	X
c	Vanhemmille on tärkeää, että koulussa toimii tukioppilaita	X	X	X
d	Tukioppilastoiminta tukee oppilaiden koulutyötä	X	X	X
e	Tukioppilaat auttavat muita oppilaita koulutyössä	X	X	X
f	Tukioppilaat huomaavat ja voivat puuttua kiusaamiseen paremmin kuin opettajat	X	X	X
g	Tukioppilaiden toiminta on lapsellista	X	X	X
h	On tärkeää, että muut opettajat toimivat tukioppilasohjaajan ohella tukioppilaiden kanssa	X	X	X
i	Tukioppilastoiminta parantaa koulun yhteisöllisyyttä	X	X	X
j	Tukioppilaat muodostavat oman sisäpiirinsä	X	X	X
k	Tukioppilaiden toiminta on tärkeä osa koulun toimintaa	X	X	X
l	Opettajat arvostavat tukioppilaiden toimintaa	X	X	X
m	Tukioppilaiden toiminta on mukavaa vain heille itselleen	X	X	X
n	Muut oppilaat arvostavat tukioppilaiden toimintaa	X	X	X
o	7.luokkalaiset voivat kertoa tukioppilalle, jos heitä kiusataan	X	X	X
p	Tukioppilastoiminta vie liikaa aikaa opetukselta	X	X	X
q	Tukioppilaat saavat riittävästi tukea toimintaansa opettajilta	X	X	X

7 Millainen rooli opettajilla on tukioppilastoiminnassa koulussanne? _____

8 Mitkä ovat tukioppilastoiminnan hyvät ja huonot puolet suhteessa omaan työhösi? _____

9 Kuvaile jokin tilanne, jossa tukioppilastoiminnasta on mielestäsi ollut hyötyä/iloa? _____

Tukioppilastoiminnan kehittäminen

10 Haluaisitko olla mukana kehittämässä tukioppilastoimintaa?
___ kyllä ___ ehkä ___ en

11 Miten tukioppilastoimintaa voisi kehittää koulussanne? _____

Mahdolliset terveisesi tutkijalle.

Suuri kiitos ajastasi! Mukavaa kevättalvea Sinulle!

**KYSELY TURUN SUOMALAISEN YHTEISKOULUN 7.-LUOKKALAISILLE
TUKIOPPILAIDEN TOIMINNASTA**

Olen

tyttö poika

1. Ketä ovat luokkasi tukioppilaat, ja mitä olet tehnyt heidän kanssaan?

2. Missä olet tavannut koulusi muita tukioppilaita, ja mitä olet tehnyt heidän kanssaan?

3. Miten tukioppilaat auttoivat sinua 7.-luokalle tullessasi?

Ympyröi sopivat vaihtoehdot (yksi tai useampia).

- 1 Tukioppilaat tutustuttivat minut kouluun ja sen tiloihin
- 2 Tukioppilaat tutustuttivat minut luokkani muihin oppilaisiin
- 3 Tukioppilaat paransivat luokkahenkeämme
- 4 Tukioppilaat paransivat koulussa viihtymistäni
- 5 Tukioppilaat keksivät hauskaa ja mukavaa toimintaa luokalleni
- 6 Tukioppilaat lievensivät jännitystäni ensimmäisinä koulupäivinä
- 7 Tukioppilaat kertoivat koulun opettajista, koulun tavoista ja säännöistä
- 8 Tukioppilaat innostivat minua osallistumaan muuhun koulun toimintaan, esimerkiksi kerhoihin tai oppilaskuntaan
- 9 Tukioppilaat puuttuivat minun tai kaverini kiusaamiseen
- 10 Tukioppilaat auttoivat minua jotenkin muuten, miten? _____
- 11 Tukioppilaat eivät auttaneet minua mitenkään kouluun tullessani

4. Mikä tukioppilaiden toiminnassa on parasta?

Ympyröi sopivin vaihtoehto (yksi).

- 1 Tukioppilaat auttavat seiskaluokkalaisia sopeutumaan uuteen kouluun
- 2 Tukioppilaat auttavat koulun muita oppilaita
- 3 Tukioppilaat parantavat luokkahenkeä
- 4 Tukioppilaat parantavat oppilaiden koulussa viihtymistä
- 5 Tukioppilaat puuttuvat kiusaamiseen koulussa
- 6 Tukioppilaat parantavat koulun yhteishenkeä
- 7 Tukioppilaat vetävät hauskaa ja mukavaa toimintaa
- 8 Tukioppilaat piristävät koulupäiviä
- 9 Tukioppilaat vaikuttavat jotenkin muuten, miten? _____

5. Vastaa seuraavin väittämiin ympyröimällä kyllä tai ei.

1	Meidän luokalla on hyvä ilmapiiri	kyllä	ei
2	Tukioppilaat huomaavat ja voivat puuttua kiusaamiseen paremmin kuin opettajat	kyllä	ei
3	Voin kertoa tukioppilaalle, jos minua kiusataan	kyllä	ei
4	Meidän koulussa on helppo saada kavereita	kyllä	ei
5	Minua jännitti tulla 7.luokalle	kyllä	ei
6	Tukioppilaiden toiminta on lapsellista tai muuten tyhmää	kyllä	ei
7	Meidän koulussamme on kiusaamista	kyllä	ei
8	Tukioppilaat puuttuvat kiusaamiseen	kyllä	ei
9	Opettajat puuttuvat kiusaamiseen	kyllä	ei
10	Meidän koulussa on hyvä ilmapiiri	kyllä	ei
11	Muut oppilaat puuttuvat kiusaamiseen	kyllä	ei
12	Tukioppilaat suosivat joitakin oppilaita	kyllä	ei
13	Koulussa voisi olla enemmän kaikille oppilaille yhteistä toimintaa	kyllä	ei
14	Tukioppilaat muodostavat oman sisäpiirinsä	kyllä	ei
15	Koulussa voisi olla enemmän yhteistä toimintaa kaikille seiskaluokkalaisille	kyllä	ei
16	Tukioppilaiden toiminta on tärkeä osa koulun toimintaa	kyllä	ei
17	Opettajat arvostavat tukioppilaiden toimintaa	kyllä	ei
18	Tukioppilaiden toiminta on mukavaa vain heille itselleen	kyllä	ei
19	Muut oppilaat arvostavat tukioppilaiden toimintaa	kyllä	ei
20	Tukioppilaat auttavat muita oppilaita koulutyössä	kyllä	ei

6. Haluaisitko sinä tulla tukioppilaaksi? Miksi? _____

7. Jos et haluaisi tukioppilaaksi, niin miksi et? _____

8. Millaisia ideoita sinulla olisi tukioppilaiden toiminnan kehittämiseksi? Mitä esimerkiksi haluaisit tehdä tukioppilaiden kanssa? _____

SUURI KIITOS VASTAUKSISTASI! MUKAVAA TALVEA SINULLE!

☺ Sini Perho
sini.perho@nuorisotutkimus.fi

**A QUESTIONNAIRE TO THE 7TH GRADE PUPILS OF MAUNULA SECONDARY SCHOOL
CONCERNING PEER STUDENTS' ACTIVITY**

I'm

a girl a boy

1. Who are the peer students of your class and what have you been doing with them?

2. Where have you met the other peer students of your school and what have you done with them?

3. How did peer students help you when you started in the 7th grade?

Circle the suitable options (one or more).

12 Peer students showed me the school and its facilities

13 Peer students helped me in getting to know the other pupils in my class

14 Peer students helped in forming the group spirit for our class

15 Peer students made me feel comfortable at school

16 Peer students organised fun things to do for our class

17 Peer students helped me feel less nervous during the first school days

18 Peer students told us about the teachers, habits and rules in our school

19 Peer students inspired me to join other activities at school, e.g. clubs and the students' union

20 Peer students helped me or my friend by intervening in bullying

21 Peer students helped me in some other way, please, tell me how? _____

22 Peer students did not help me at all when I started the school

4. What do you consider to be most important in peer student activities?

Please, circle the suitable option (one).

10 Peer students help 7th grade pupils in adapting to the new school

11 Peer students help the older pupils of the school

12 Peer students help in creating class spirit

13 Peer students make pupils feel comfortable at school

14 Peer students intervene in bullying at school

15 Peer students create a better school atmosphere

16 Peer students organise fun things to do

17 Peer students cheer up the school days

18 Peer students contribute in some other way. Please specify. _____

5. Answer by circling yes or no, please.

1	Our class has a good team spirit	yes	no
2	Peer students are better than the teachers at noticing and intervening in bullying	yes	no
3	I will tell a peer student if I have been bullied	yes	no
4	It is easy to get friends in our school	yes	no
5	I was nervous when entering the 7th grade	yes	no
6	The peer students' activities are childish or otherwise stupid	yes	no
7	There is bullying in our school	yes	no
8	The peer students intervene in bullying	yes	no
9	The teachers intervene in bullying	yes	no
10	Our school atmosphere is good	yes	no
11	Pupils intervene in bullying	yes	no
12	Peer students favour some pupils	yes	no
13	There could be more common activities for all pupils in our school	yes	no
14	Peer students form their own inner circle	yes	no
15	There could be more common activities for all 7th grade pupils of our school	yes	no
16	It is important to have peer students at the school	yes	no
17	The teachers appreciate the peer students	yes	no
18	Peer students' activity is fun for the peer students themselves only	yes	no
19	Pupils appreciate the peer students	yes	no
20	Peer students help other pupils in school work	yes	no

6. Would you like to become a peer student? Why? _____

7. If you wouldn't like to become a peer student, please tell me why not? _____

8. What kind of ideas do you have for making peer students' activity more interesting? For instance, what would you like to do with the peer students? _____

THANK YOU FOR ANSWERING! ENJOY THE WINTER!

☺ Sini Perho
sini.perho@nuorisotutkimus.fi



MLL 
MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.